Dobro smo.
A vi?

Dobro smo. A vi?
Antologija migrantske književnosti

© Aaiún Nin. Objavljeno uz dopuštenje autora_ice.
© Abide Abbas Nesrin. Objavljeno uz dopuštenje autorice.
© Julia Cimafiejeva. Objavljeno uz dopuštenje autorice.
© Hamid Ismailov. Objavljeno uz dopuštenje autora.
© Raša Al Kasim. Objavljeno uz dopuštenje autorice.
© Muhamad Abd Al Monaem. Objavljeno uz dopuštenje autora.
© Gunel Mövlud. Objavljeno uz dopuštenje autorice.
© Margaryta Yakovenko. Objavljeno uz dopuštenje autorice.
© Fariba Vafi. Objavljeno uz dopuštenje autorice.

Kulturtreger ISBN 978-953-8256-39-4
CIP zapis je dostupan u nacionalnom skupnom
katalogu knjižničnog sustava Bukinet (katalog.bukinet.hr)
pod brojem 991006058963409366.

Dobro smo. A vi?

Antologija migrantske književnosti

Угасуё
дора.
Ауbас!

Aaiún 29
Abide Abbas 45
Julia Cimafiejeva 77
Hamid Ismailov 113
Fariba Vafi 165
Muhamad Abd Al Monaem 205
Margaryta Yakovenko 241
Gunel Mövlud 277
Raša Al Kasim 305

Ironija malih književnosti ne nalazi se u njihovoj veličini, već u njihovom položaju u odnosu na promatrača – male su jer su nevidljive. To ne znači da su marginalne, slabe ili nerazumljive; dapače, to često znači da se mi nalazimo u nekom kutu iz kojeg ne vidimo najbolje. Festival Revija malih književnosti, s pripadajućom antologijom, već 22 godine sustavno upire svjetla reflektora u tu ironiju, obasjavajući velike književne tekstove i njihove autorice i autore koji stoje u nama nevidljivim krajevima Književne republike; i na taj način daje perspektivu iz koje se vide sva mjesta podjednako, od književnosti naroda Saami na sjeveru Europe do romske književnosti širom kontinenta, od malteške književnosti do književnosti baltičkih zemalja, od književnosti arapskog Mediterana do balkanskih književnosti.

No, u toj geografiji odnosa postoji jedan koji je zbog same svoje prirode neuhvatljiviji od drugih, a kojim se bavi ovogodišnja Revija. Riječ je o književnostima nastalim između dva, tri ili više mjesta, autorima koji pišu između različitih prostora, jezika i identiteta. Nekad im Književna republika dodijeli aristokratski naslov *pisca u egzilu*, nekad ih ponosno prihvaća kao došljake koji se dobro snalaze na novom mjestu ili jeziku, a nekad ih uopće ne vidi u izbjegličkim redovima ispred ambasada. Upravo ta književnost koju pišu književnice i književnici u pokretu, oni koji su iz bilo kojih razloga odlučili (ili je za njih odlučeno) krenuti na put, često je najnevidljivija, i u zemljama

koje su napustili, i u onima u koje su stigli. Dubravka Ugrešić taj je prostor nepripadanja nazvala ON-zonom, *out-of-nation* zonom, prostorom koji imenuje, kojem pripada u trenutku kada je strankinja i u vlastitoj zemlji, i u zemlji u kojoj živi.

Migrantski pisci i spisateljice, pisci i spisateljice u pokretu, koje u ovoj antologiji predstavljamo dolaze s različitih kontinenata, a na svom su putu zastali u Europi u kojoj trenutno pišu i žive. U izboru smo se vodile primarno književnom kvalitetom tekstova i estetskim vrijednostima, nastojeći čitateljima našeg jezika približiti njihove jedinstvene književne senzibilitete, tematske preokupacije, stilske pristupe, ali i različita, raznolika viđenja vlastite pozicije, kako u poeziji tako i u prozi. U zadatku pronalaska autora i autorica pomogli su nam prevoditelji, organizatori književnih festivala i rezidencija, književni časopisi i nezaobilazni Google jer migrantski književnici nemaju svoje ministarstvo ili centar za knjigu, nemaju svoje udruženje ili katedru na fakultetu. Konačno, odabrale smo devet od mnoštva glasova koje smo imale u vidu, bez namjere da oni reprezentiraju jednu zajednicu ili iskustvo.

Još jedan izazov predstavljanja ovakvih, *malih* književnosti u hrvatskom jeziku, koji nas prati od početka festivala, jest nedostatak prevoditelja s određenih jezika. Među književnicama i književnicima koje smo pozvali ima onih koji pišu na jezicima za koje nemamo književne prevoditelje, poput

bjeloruskog, uzbečkog, azerskog ili ujgurskog. U nekim slučajevima smo se obratili neknjiževnim prevoditeljima poput Tatsiane Mazzucchelli koja je poeziju Julije Cimafiejeve prevela doslovno, a potom ju je uredila pjesnikinja Martina Vidaić. U drugim slučajevima smo prevodili preko jezika posrednika poput neizbježnog engleskog, ili pak ruskog i češkog.

Odabrani radovi tematski su i žanrovski raznoliki, a pokrivaju širok spektar tema, od direktnijeg adresiranja migracija i izmještenosti te odnosa prema prošlosti, matičnoj zemlji i položaju u novoj sredini sa svim pozitivnim i negativnim što on podrazumijeva, preko ljudskih prava, klasnih i feminističkih tema, do identitetskih pitanja, intimne, refleksivne i ljubavne poezije.

Nismo loši ljudi, piše u svojoj poeziji Aaiún Nin, autor_ica, umjetnik_ica, te aktivist_kinja protiv diskriminacije ljudi u pokretu, porijeklom iz Angole, s dugogodišnjom europskom adresom. Govoreći o iskustvu progona, rata, nasilja i gubitka, njihova poezija nježno uvodi brutalne slike istine o našem nasilju koje prolijeva krv u Africi, i oslikava iskustva ljudi u pokretu čiji je jedini *počinjeni zločin samo posezanje za sigurnošću*. Poezija je to koja je i prkosna i pomirena sa sudbinom, koja neprestano upozorava na dehumanizaciju koja je posljedica policijskog nasilja, koja čak i da želi zaboraviti patnju, ne može, pa je pretvara u moćne stihove.

Ujgurska pjesnikinja Abide Abbas Nesrin rođena je u Istočnom Turkestanu, koji je dio današnje Kine, zatim je studirala u Egiptu prije nego što se 2017. godine preselila u Tursku, nakon represije nad ujgurskim studentima u Kairu. Autorica svoje iskustvo progonstva iznova tematizira kroz odnos rastavljenih ljubavnika progovarajući o gubitku, razdvojenosti i boli: *Jedan je put iznjedrio rastanak / A usmrtio susret*. Kroz intimne, gotovo himnične stihove i zapise o ljubavi i sjećanju na prošli život, pjesnikinja preispituje kako se ljubavna poezija i goruća društvena pitanja prožimaju, pokazujući još jednom kako je intimno političko.

Julia Cimafiejeva, bjeloruska pjesnikinja koja od 2020. godine, kada je sudjelovala u prosvjedima u Bjelorusiji nakon predsjedničkih izbora, živi u izgnanstvu u Europi (trenutačno u Berlinu), koristi osjetilnost da istraži sjećanja i neumorno i uporno iznova propituje identitet, sve ono što nas izgrađuje kao osobe: svakodnevne male stvari, novi počeci, odnosi s najbližima.... S blagom autoironijom njezina poezija propituje i odnos prošlosti i sadašnjosti, te izmještenost i nepripadanje kao središnje iskustvo bez obzira na geografiju, bez obzira na to gdje se nalazimo i odakle dolazimo.

Prošlošću se na različite načine bave i kratka priča *Kameni gost* uzbečkog književnika Hamida Ismailova te roman *Ljudi iz prošlog života* iranske književnice Faribe Vafi. Hamid Ismailov, *disidentski pisac*, koji potječe iz duboko religiozne uzbečke obitelji mula i hodža iz Kirgistana, u središte svoje slojevite priče *Kameni gost* smješta uspješnog kipara ili, bolje rečeno, *uspješnog migranta* u Moskvi koji o prošlosti i svojim korijenima u Uzbekistanu niti ne razmišlja sve dok ga ne posjeti nećak i suoči ga s bolnom realnošću migranata u Rusiji. Priča kroz niz gotovo bizarnih situacija otvara čitav niz tema: od percepcije migranata u stranoj zemlji, asimilacije kao brisanja identiteta, odnosa prema prošlosti i *prošlom* životu te institucionalnog nasilja.

Prošli život u središtu je, pa i u naslovu romana Faribe Vafi, poznate iranske autorice s berlinskom adresom. U ulomku koji donosimo glavna se junakinja u Berlinu s bolom sjeća svog života s disidentskim intelektualcima u Tabrizu, na taj način propitujući kako se proživljena i potisnuta prošlost sudara sa (drugačijom) sadašnjošću i odražava na nju.

Rat je tema koja povezuje palestinsko-sirijskog pjesnika Muhamada Abd Al Monaema te ukrajinsko-španjolsku književnicu Margarytu Yakovenko. Al Monaem u Siriji je bio vlasnik izdavačke kuće, koja je do 2011. godine objavila više od 600 naslova na arapskom jeziku, kao i prevedena djela s drugih jezika, a od 2016. živi u Sloveniji. Njegova poezija duboko je ukorijenjena u iskustvo bijega od rata te u sjećanje na život u Siriji, sa svime dobrim i lošim što uspomene čuvaju, ali i u iskustvo

izbjeglištva i egzila te života u novoj zemlji, koja nudi utočište, ali ne nužno i pripadanje.

Margaryta Yakovenko u autobiografskoj prozi naslova *Okupacija* izdaleka se suočava s ratom u Ukrajini, koju je napustila kao dijete. Autorica na španjolskom jeziku piše duboko intimnu i toplu priču, ispisujući i svojevrstan oproštaj s djedom, koji umire u opkoljenom Tokmaku, daleko od unuke i onih koji ga vole. Čuvajući od zaborava posljednja sjećanja na rodni grad, autorica kaže: *Dok moja sjećanja blijede, ja ih zapisujem*, podsjećajući nas još jednom na važnost i ulogu književnosti.

Rat je središnji motiv i iračke pjesnikinje Raše Al Kasim koja živi u Švedskoj, gdje je njezina poezija nagrađena nagradama Karin Boye i Prince William koju dodjeljuje švedski P.E.N. O ratu progovara iz specifično ženske perspektive, uvodeći rat i njegove posljedice u najintimnije prostorije, i kuće u kojoj živi i sjećanja koje ima, kada i najslabiji šum izaziva trzaje i strah. Pjesnikinja preispituje, još jednom, što od osobe ostane kad joj se oduzme sve, i najmanja sitnica, kada ostane sama daleko od svih. Njezine kućanice i odmetnute kćeri nalaze se u raskoraku između slobode nove zemlje, daleko od očekivanja i običaja obitelji, ali i njezine topline i sigurnosti.

A o ženskom iskustvu govori i poezija azerbejdžanske pjesnikinje i novinarke Gunel Mövlud, koja je u dobi od 12 godina bila prisiljena pobjeći iz svog

rodnog grada u regiji Nagorno-Karabah nakon izbijanja rata s Armenijom. Gunelini lirski subjekti istražuju ljubav i tijelo prkoseći nametnutim očekivanjima stihovima koji su kritični, sarkastični i udaraju direktno u srž brojnih problema današnjice, primarno onih koji se tiču iskustva bivanja ženom u konzervativnom okruženju.

Antologija, dakle, predstavlja devet glasova, različitih po porijeklu, jeziku, iskustvu pa i razlogu izmještenosti, a bliskih po onome što nose sa sobom, što bilježe i pamte: sjećanje na napušteni dom, težinu rata i progona, te neizbježno iskustvo bivanja strancem, koje je za svakog od njih različito. Njihova poezija i proza kreću se između intimnog i političkog, pokazujući kako izmještenost nije samo književna tema nego i perspektiva iz koje se iznova promišlja i preosmišlja identitet i pripadanje.

Devet iskustava izmještenosti u ovoj antologiji podsjeća nas da je Književna republika mnogo šira i raznolikija od onoga što se vidi unutar službenih granica. Ove autorice i autori ne traže sažaljenje, ne egzotiziraju vlastitu izmještenost, nego pokazuju kako se iz svakog kuta, pa i onog najnevidljivijeg, može progovoriti hrabro, prkosno i snažno. Njihovi tekstovi na hrvatskom tako osvjetljavaju još jedan kut Književne republike u nadi da je pero još uvijek najjače oružje čovječanstva.

Urednice antologije

Aaiún Nin

Aquí
Nin

Zaslužujemo blag kraj
Nismo loši ljudi
I dovoljno smo propatili.

U svim smo pričama ostavljeni,
U svim pričama odlazimo.

U Kampu mi ne znaju izgovoriti ime
Stoga mi dadoše novo.

Sve su mi oduzeli.
Pitajte me kako se zovem.
Molim vas pitajte me kako se zovem.

Pružam ruku
kad prvi put upoznajem svoju socijalnu radnicu
Ne prihvaća je
A ipak dezinficira ruke

Naoružani policajci stoje na vratima
Nemamo gotovo ništa osim odjeće
Kakvu im opasnost predstavljamo?

Ruka u rukavici pritišće moj prst na jastučić s tintom
Zatim otisak mog prsta na komad papira
Gledam u ekran kako bi me fotografirali
Osoba mi izgleda poznato

Samo hladnije

We deserve a soft ending
We are not bad people
And we have suffered enough.

All our stories are about being left,
All our stories are about leaving.

In the Camp they cannot pronounce my name
So they have given me a new one

I have lost everything.
Ask me my name.
Please ask me my name.

I offered my hand
The first time I met my case worker
She did not take it
And still she sanitised her hands

Armed officers stand at every door
We have little more than the clothes on our backs
What danger are we to them?

A gloved hand presses my finger into an inkbar
Then presses my fingerprint on a piece of paper
I look into a screen and my picture is taken
I look like someone I knew

Only colder

The path to hell has many flowers and toxic pollen.
Sulfur and salt.
Thirsty monsters and no water.
It's filled with people who are lonely and intoxicated
and will surely die on the way. They will fall to the ground

and their bodies will swell and explode
and their organs will be exposed
consumed by mindless worms that will grow as big as a child's fingers devouring away existing in the simple grace of cleaning up God's miscarriages from the surface of the earth.
Existing beyond forgiveness for sins they did not commit and blinded by the rage of a god they did not choose. There will be no water or burial. The dead can talk if you know how to listen. The language of violence is eternal. The reanimated dead are not flesh eating and mindless. Past the horror, they weep. They can only weep. And that is language enough.

Put k paklu pun je cvijeća i otrovne peludi.
Sumpora i soli.
Žednih čudovišta, i bez vode.
Pun je usamljenih i pijanih ljudi
što će sigurno umrijeti na putu. Klonut će na tlo

i tijela će im oteći i eksplodirati
organi će im biti izloženi
proždrijet će ih bezumni crvi veličine dječjih prstiju
prožimati sve pred sobom
postojati u jednostavnoj milosti čišćenja božjih pobačaja s površine zemlje.
Postojati van oprosta za grijehe koje ne počiniše
i oslijepljeni gnjevom boga kojega ne izabraše.
Neće biti vode ni ukopa. Mrtvi govore ako znate slušati. Jezik nasilja vječan je. Uskrsnuli mrtvi nisu bezumni i ne hrane se mesom. Iza užasa,
plaču. Samo plakati i mogu. I to je jezik.

Reci mi o prvom putu kada su te otrovali.
Kada se tamnocrvena krv pretvorila u sirovu naftu. Crnu i tešku.
I duša ti se prepolovila.
I te su se polovice još više rasprsnule, pa postojiš u komadićima.
u avionu bijaše mračno.
Plakah onako kako me tetka naučila,
tiho
lica okrenuta na stranu da ga ne vidi
udišući miris masne i metalne avionske hrane
Pokaži mi ranu koja nikad nije zacijelila. Pokaži mi modrice
koje ti kaljaju kožu poput biljega.
Pokaži mi te ožiljke koji su, nekom milošću, natečeni
i postali sedefasti
na crnilu tvoje kože.
u ime oca
sina
i duha svetoga
remen udara.
uvijek po tijelu. nikada po licu.
Reci mi tajnu.
Pokaži mi gdje sram sjedi na tvom tijelu.
Prstom iscrtaj kako izgleda na tvojoj koži.
Prstima pokaži kakav je osjećaj biti željen.
Prstom iscrtaj obrise svog osmijeha.
gdje ti je dom?
Postoji li trenutak kada zaboraviš ogavan okus poniženja?

Tell me of the first time you were poisoned.
When deep red blood turned to crude oil.
Black and heavy.
And your soul split in half.
And those halves splintered further, so you exist in fragments.
it was dark inside the plane.
I cried in that way my aunt taught me how to cry,
silently
holding my face to the side so no one can see it
breathing in the smell of airplane food, greasy and metallic
Show me a wound that never healed. Show me bruises
that stain your skin like birthmarks.
Show me those scars, that by some grace are swollen
and have turned pearlescent
on the blackness of your skin.
in the name of the father
the son
and the holy spirit
the belt strikes.
always on my body. never on my face.
Tell me a secret.
Show me where shame sits on your body.
With your finger trace what it looks like on your skin.
With your fingers show me what it feels like to be wanted.
With you finger trace the outlines of your smile.

where is your home?
Is there a time when you forget the putrid taste of humiliation?

Little sister asked what's wrong with our mother
Little sister asked why is our mother crying
Little sister can't get out of bed
Little sister has pneumonia
We have not seen our father in six months
How do you measure loss?
tell me of the things you hope to forget.
of the things you hoped you would become before you were taken from yourself.
of the things that made you cruel.
tell me when you realized
that going forward means letting go
of the parts of yourself you once loved.

Mother writes to me saying I should call father.
What she is saying is call me.
What she is saying is go back in time.
What she is saying is you were never mine.
What she is saying is I want to be yours.
How must we keep ourselves together
when the universal patterns of migration make themselves hosts to our agency to stay still
and we are blown apart by gusts of wind
laden with dust
laden with walls

Mlađa sestra pitala je što nije u redu s majkom
Mlađa sestra pitala je zašto majka plače
Mlađa sestra ne može ustati iz kreveta
Mlađa sestra ima upalu pluća
Šest mjeseci nismo vidjeli oca
Kako mjeriš gubitak?
reci mi o stvarima koje želiš zaboraviti.
o nadama o onome što je moglo biti
prije nego su te otrgnuli od tebe.
o stvarima koje su te ogorčile
reci mi kada ti je postalo jasno
da ići naprijed znači napustiti
dijelove sebe nekoć tako drage.

Majka piše da nazovem oca.
Ono što zapravo kaže je: nazovi me.
Ono što zapravo kaže je: vrati se u prošlost.
Ono što zapravo kaže je: nisam ti majka.
Ono što zapravo kaže je: želim biti tvoja.
Kako da se držimo zajedno
kada se univerzalni obrasci migracija
nameću kao domaćini našoj volji da ostanemo
mirni
pa nas raznesu naleti vjetra
puni prašine
puni jecaja

koji blago zaudaraju na barut i glad
tjeraju nas u neprijateljska mjesta
koja nas pretvaraju u nizove brojeva otisnute na
karticama
i A4 komade papira

barkodove s pojedinostima
neželjenih migrantskih povijesti
i kaznenih dosjea
kada je počinjeni zločin samo posezanje za
sigurnošću
Mnogo puta pokušah zaspati
u nadi da ću zaboraviti sve proživljeno
vjerujući kako nijedna moja šala zapravo nije
smiješna
već samo tragedije kojima se učim smijati.
I da vjerujem u Boga
Bila bi mi želja da tri jabuke padnu s neba.
Jedna za tebe.
Jedna za mene.
I jedna za onoga tko odlučuje o našoj sudbini.

S engleskog jezika prevela
Lara Radović.

smelling faintly of gunpowder and famine
forcing us into hostile places
that transform us into number sequences
printed in cards
and A4 pieces of paper
barcodes with details
of our unwanted migrant histories
and criminal records
when the crime committed is reaching for
safety
I have tried many times to fall asleep
hoping to forget all that I have lived
thinking that none of my jokes are actually
funny
they are simply tragedies I have learned to
laugh at.
And if I believed in God
I'd wish for three apples to fall from heaven.
One for you.
One for me.
And one for whomever decides our fate.

Abide Abbas
Nesrin

Odluka

O gromovi što tutnje mi u krvi
O sutoni što u grlu su mi zapeli
O sunca što oko mene kruže
O stihovi napisani i nenapisani
Jedan je put iznjedrio rastanak
A usmrtio susret
Na njemu žudim skončati

travanj 2020.

كىم

قېچىلغان قانائەك بىر لەھزە تۇيغۇنى
قايتا-قايتا ئەسلەيدۇ كىم؟
بىر ھىدنى بىللاردىن -بىللارغا ئۇلايدۇ
كىم ؟
ئۇتۇۋەتمەستىن بىر ئەمىي تامغىدا
ساقلايدۇ كىم؟
بىر مىلودىيە ئىچىدە ئەكرارلىنىدۇ كىم ؟
شاراپ ئىچمەستىن بىر ئاۋازدا مەست
بولىدۇ كىم؟
بىر خىيالغا چالا تۇلۇپ
بىر ۋىسالغا ھايات قالغان كىم؟

*

بىلمىگەندە سېنى سۆيگەن
بىلۋاتقاندا سېنى سۆيگەن
بىلىپ يەتكەندە سېنى سۆيگەن
مۇكەممەل سېنى سۆيگەن
ئۇخلاۋېتىپ سېنى سۆيگەن
ئويغۇنۇپلا سېنى سۆيگەن
سارات بولغىنىك ئۈچۈن
بىنورمال بولغىنىك ئۈچۈن
سېنى سۆيگەن كىم؟-

مەن ئەمەس بىلەي؟

قارار

ئەي قېنىمغا ئارىلىشىۋالغان
كۈلدۇرمامىلار
ئەي بوغۇزۇمدا تۇرۇپ قالغان زاۋاللار
ئەي مېنى ئايلىنىۋاتقان قۇياشلار
ئەي بېزىلغان ۋە بېزىلمىغان شېئىرلار
ھىجرانىي تۇغقان
ۋىسالىي تۇلگەن بىر يول بار
مەن ئۇنىڭدا ھالاك بولۇشنى
سۆيگۈچىمەن

Tko

Tko će se iznova prisjećati daška osjećaja,
prolazna poput lepeta krila?
Tko će se iz godine u godinu sjećati istog
mirisa?
Tko okus neće progutati, nego će ga zauvijek
sačuvati na jeziku?
Tko će istu melodiju uvijek iznova dozivati?
Tko će se opiti glasom umjesto vinom?
Tko je od čežnje napola umro,
a ostao živ za ponovni susret?

*

Volio te ne znajući
Volio te znajući
Volio te upoznavši te
Volio te drijemajući
Volio te u duboku snu
Volio te probudivši se
Zbog tvoga ludila
Zbog tvoje neprilagođenosti
Tko te volio?

16. lipnja 2025.

Kako da ja to znam?

Kako da izrazim i ništa i sve?
Kad mi ni trideset i dva slova ne dostaju za novu
riječ!
Zar ne postoji neki drugi jezik kojim bi se to
moglo izreći?
A ni taj jezik ne poznajem.
Što zapravo sve to znači?
U čemu je stvar?
Neću od sebe praviti budalu i uzimati metar i
vagu
Kako uopće imenovati
ono što je nemjerljivo
Kad je veće od postojećih značenja, a sva značenja
za njega su mi premala?
Nevidljivo
ChatGPT? Duša? Džin? Anđeo?
Nijedna stvarnost nije dublja i jasnija
Od ovog nestvarnog osjećaja

*

Proživljavala sam život svim svojim živcima,
Oplakivala sam bezizlaznost,
Trenutke sam nizala u sekunde, minute, sate,
dane, mjesece i godine,
Uzdišući
Na cijelom svijetu postoje tek tri vremena
Upravo tada više nisam mogla misliti na poslije
kao da prije nikada nisam živjela

يولاپ نەپس ئېلىۋاتاتتىم.
يولۇمدا بىرەر ئادەم بولغىنى ئۈچۈن زارمانغۇ؛
دەل شۇ چاغدا بۇنىڭدىن كېيىنكى
تۇرمۇشۇمدىكى
ئەڭ ئېغىر ھېچ ئىشقا باشاپ بارالمىغاندەك ھېس
قىلغان تۇرسام.

*

نېمە بولدى زادى؟
نېمە بولۇۋاتىمەن زادى؟
زادى نېمە بولىمەن؟
يۈرەك سوقۇشۇمنىڭ تۇيۇقسىز
ئاكتىپلىشىشىدىن
بۇت-قولۇمنىڭ تىترىشىدىن
ئېغىزىمنىڭ كېپەك كەبى
قېتىپ قېلىشىدىن
چۆچۈپ كۇرسۇۋاتقانلىقىمنى ئېنىق سېزىپ قالدىم.
نوكۇمكەن، بابا چېچىۋالغان ئەتىرىمنى
ھىدلاپ باقتىم.

*

تاۋۇشلۇق ۋە تاۋۇشسىز خاۋاترلىنىش-
شۇبھىلەردەك ئەمەس؛
ھېس،
شۇ پېتى؛ ئەسلىدىكىدەك
مۇرادىغا يېتىپ بېشقان كۆشتەك
ئەقلىمنى شېرىنلىكى بىلەن تەمىدە تۇرسا
مەن بۇ ئىشلارنى ئىنسانلىقىم بىلەن-
ئەدىمۇ بىلەي؟

ئاشۇ تونۇش ھېچ ۋە ھەممىنى قالتىداۋ
ئىپادە قىلاي؟
تونتۇز ئىككى ھەرىپىم يېڭى سۆز
ئۇلۇرۇشكە يېتىشمىسە
ئىپادە قىلغىلى بولىدىغان بات بىر تەل
بارمىكىنتاق؟
ئۇ تىلنى يا مەن بىلمىسەم
بۇ زادى قانچىلىك ئەرسە؟
قالتاق بىر قىممەت؟
تۇرۇمنى ئەخمەق قىلىپ مېتىر قويۇپ،
ئىتارزىغا سېلىپ بالىمدىم
ھېرىبىر تۇلچىكلىك بولمىسا-
مەن قالتاق تۇتۇم بېرەي؟
ھۆجۈت ئەلالارغا چوڭ كېلىپ،
ئىلمىلار تۇنجۇقما كېلىپ قالمىسا..
كۆرگىلى بولمايدىغان؛
چەتچىنى؟ روھ؟ جىن؟ پەرىشتە؟-
ھېزىيە بولغان خىيالىي تۇيغۇ بۇ
ئەمما تۇنجۇقما ئېنىق، ئېنىق بىر رېئاللىق
ھېسلىرى!

*

ھاياتىمنى يولۇن سېزىش نېرۋىلىرى
بىلەن ئازابلانغان ئىدىم
چارسىزلىقتى بېغىلاپ ئىدىم
دەققەلەرنى سۆكۈنلىرىگا مىنۇتلارغا
سائەتلەرگە، كۈنلەرگە، ئايلارغا، يىللارغا

*

Što se zapravo dogodilo?
Što mi se zapravo događa?
Što ću zapravo postati?
Od toga što čujem otkucaje svojega srca
Od drhtanja ruku i nogu,
Od toga što mi riječi ne dolaze na usta,
Čini mi se kao da sanjam
Ali bila je to java, osjetila sam miris svoga
parfema

*

Izgovorene i neizgovorene strepnje nisu bile
onakve kakvih sam se bojala
Onakve kakvima sam ih osjećala.
Sve je ostalo isto, kao prije
poput fino pečenog mesa
čiji okus ostaje pun i sladak
Kako bih ja, samo čovjek, mogla sve to znati?

Toga dana

Ako se onaj neprocjenjivi susret više ne ostvari
Ako se ljubavnici ne sretnu
Moje će oči toga dana ostati otvorene
samo zbog jednoga pogleda u tvoje blistavo lice.

Hoćeš li mi barem sklopiti oči
Onom rukom koju nikada nisam držala.
Hoće li tvoje suze kapnuti na moje usne
Na moju usamljenost satkanu od tvoje
odsutnosti.

2019.

بارسەندە ساڭا نالاندىم
كۆزلىرىڭگە كۆز كەلدىمۇ؟
ئېغىر كەلدى سەنسىزلىكىمدىن بەكرەك
مەنسىزلىكىڭ
تاغدەك جىمجىتلىقىڭ يۈرەكلەرگە
بېتىۋاتامدۇ؟
ئۈزۈك يارچىلىرى قەدىمكىدىن تۈكۈلگەندە
قاتلانغان يوللارغا چېچىلىۋاتامسەن؟
باشاڭ
چۈشۈنگىنىڭ نۇرغۇن بولغاندا
قولۇڭنى كۆكسۈڭگە قويساڭ ۋەندەك
كۆيۈك يۈرەك سەندە تۇرغىدەك
تۇيۇۋاتامسەن؟

رۇبايەت نىدىك
ئىجىمدە ئات چاپتۇرغان
جىنايەت بولدۇم
سېنى دارغا ئاستۇرغان
مىسرالىرىمدىن بىرنەز چىقىپ كەلسە
چەزمەن تۇنى مەن دەپ بىلگىن
ئەگەر باشقا بىرنەز چىقىپ كەلسە
نىشەن، تۇيغۇ مەندۇر
بەلكىم يۈرىيەت ماڭا توشۇپ كەتكەنسەن
توشۇشلار ئىجىدە بوغۇق تۇيغۇلىرىمەن
بوغۇق ئىجىدە باشقا بىرنى
باشقا بىرىدە يۈرەك كۆرگەنسەن
مەن سەندە ساڭا نالاندىم.

شۇ كۈنى
ۋىسال بىباھا بولمىسا ئەگەر
ئاشقىلار يۈرەكتىكى يارۇ-جانىغا
مېھىنىڭ شۇكۈنى كۆزلىرىم ئوچۇق
بىر بېقىش تۇرغىلا تۇرنىكاھىڭغا

يۈرەكلىرىم قوبۇل قىلامسەن بۇ
؟
مەن تۇتۇپ باقمىغان ئىشۇ قولۇڭدا..
چېچىشكەيمۇ باشلىرىڭ لېۋىمغا تېپىپ
سەنسىز يۈتكەن خېرىپلىقىمغا ..

Ljubavi, u tebi postajem ti

Jesu li ti se oči zaodjenule jeseni?
Teža od moje samoće bez tebe jest tvoja samoća
bez mene.
Tvoja se šutnja uzdiže poput planine, stane li ti
u srce?
Kad se komadići obzora osipaju s tvoga tijela
Rasipaš li se po savijenim putovima?
Ako je ono što živiš san
A ono što sanjaš postaje java
kad položiš ruku na prsa, kao za domovinu,
osjećaš li da je tvoje modrozeleno srce postalo
tuđe?

*

Bio si legenda,
U meni si konje tjerao u galop
Postala sam zločin
koji te odveo na vješala
Ako iz mojih stihova iziđe djevojka
znaj da sam to ja
A ako dođe neka druga
vjeruj, i ona sam ja
Možda sam te već sasvim ispunila
Možda si, usred tog prebolijevanja, osjetio
prazninu
A u toj praznini ugledao neku drugu
A u toj drugoj ponovno mene
U tebi postajem ti

2020.

Iščeznuće

Tuga više ne tuguje
Radost se više ne raduje
Patnja više ne pati
Ravnodušnost više nije ravnodušna
Strast više ne plamti
Gnjev više ne plane
Začuđenost se više ne čudi
Osjećaji su usahnuli poput grana stabla
Živci su klonuli
Uši ne čuju
Oči ne vide
Nos ne osjeća mirise
Jezik ne razlikuje okuse
Mozak više ne misli
Srce više ne osjeća
Više ni sami ne znaju da postoje
Život se više ne živi
U smrti se ne umire
Dijete svoje djetinjstvo
Mladić mladost
Starac starost
Žena ženstvenost
Muškarac svoju muškost ne osjeća
Urušio se sustav
Osjećaja
Funkcija
Više ni sami sebe ne razumiju
Napustili su područje svojega djelovanja.

مەھرۇملۇق بالاغنى
ئۇمىد چوڭ بولۇپمۇ
. تۇيغۇ بولۇپمۇ كىلمەيدۇ
مۇجىزە ئۇچۇن ئەڭ ئەڭ كەچ
چەكچىيىش داۋاملىشىدىغان ھەرتاۋنده
توختاۋۇپ تۇرار مۇكەممەل بولۇش

يېتىپ كېتىش
مەۋسۇلۇك مەۋسۇلىنىلمىدى
خۇشاللىق خۇشال بولالمىدى
نازاب نازابلىنالمىدى
بەرۇاسىزلىق بەرۇاسىز بولالمىدى
قىزغىنلىق قىزغىن بولالمىدى
خەزەب خەزەبلىنەلمىدى
تالاش تالىشىش ھەيران بولالمىدى
تۇيغۇلار تۇسۇملۇكلەشتى.
نەرۋىلار خامۇشلاندى
ئۇلاق، ئاڭلىمايدۇ
كۆز، كۆرمەيدۇ
بۇرۇن، پۇرىمايدۇ
تىل، تېتىمايدۇ
مېڭە ئويلىيالمايدۇ
يۈرەك ھېس قىلالمايدۇ
تولار مەۋجۇدلۇقىنى بىلمەيدۇ
ھايات ياشالمايدۇ
تولۇم ئۆلۈمەيدۇ
بالا-باقىلىقتىن
باش-ياشلىقتىن
قېرى-كېرىلىقتىن
ئاياللىق-ئاياللىقتىن
ئەر-ئەرلىكتىن تۇيالمايدۇ
تۇيغۇلارنىڭ
سالاھىيەتلەرنىڭ
سېستىمىسى بۇزۇلدى
تۇزىنى تونۇيالمىدى، ئاڭقىرالمىدى
مۇلازىمەت رايونىدىن چىقىپ كەتتى

Vrhunac odsutnosti

Ni kao nada, ni kao san
Ni kao osjećaj ne dolazi
Svake noći na sve strane iščekujem čudo
Iznova se rađa savršeno nepostojanje

Mjesec satkan od mojih trideset smrti.

Šutim da bih šutjela
Opet šutim da bih šutjela
Rodila sam se s krikom i plačem
Otkako živim, plačem svojom šutnjom
Tvoja odsutnost postala je kalendar
Kad smrt ispuni noćno nebo i naruga mi se
Da se ne bih rasplinula u beskrajnoj šutnji
Sjeni nalik tebi, koju si doveo u moj dom, dala
sam tvoje ime.

Kao srcu koje nitko ne razumije
Poput neizrečene boli, drag si mi
Svoju tamu bogatu nemoći
Svojih trideset krvarećih smrti
Svojih trideset godina
Svoju ljepotu rođenu iz čežnje,
Svoju ljubav koja uzdiže mi grudi
Šutke sam posvetila tvojoj još neviđenoj kosi.

بۇز يىگىرمە سائەت
بۇز يىگىرمە سائەتنى كۇندۇزگە
قۇيسام كېچىگە
كېچىگە قۇيسام ماڭا توزگەردى
يۇرۇكلۇمگە قۇيسام
ساڭا توزگەردى

بۇگۈن تۇلۇم ھىدى ئەجەپ خۇمارلىق
بېشىمدىلا قەغەز كېپىنەكتەك ئۇچماقتا
كۆلرەك ئۈمىد قارچۇغۇمدىن توزماقتا

تارتىپ چىقماقتىمەن
توزلۇم ئىچىدىكى توزلۇمنى
قۇسماقتىمەن
توزلۇم ئۈستىگە توزلۇمنى...

ئايىنى تولدۇرغان ئوتتۇز تۇلۇم
سۈكۈت قىلىش ئۈچۈن سۈكۈت قىلىمەن
يەنە سۈكۈت قىلىمەن، سۈكۈت قىلىش
ئۈچۈن
يىغلاپ تۇغۇلغان نىدىم ئاۋازىم بىلەن
ياشىغانسىرى يىغلىماقتىمەن سۈكۈتۇم
بىلەن.
يوقلۇقتۇك كالىندار بولدى
تۇلۇم تولۇپ كېچە ئاسمىندا مېنى
مەسخىرە قىلغاندا
قىرلىرى چەكسىزلىشىۋاتقان سۈكۈتتە
ھالاك بولۇپ كەتمەسلىكىم ئۈچۈن
سەن توزۇڭگە ئوخشاتقان ئۆ ساڭا
تۆيۈمگە باشلاپ ئىسىگىنى تويدۇم.

چۈشىنىلمىگەن كۆڭۈلدەك
ئېيتىلمىغان دەرتتەك قەدىرلىك يارىم
چاربىسزلىقتا باي قاراڭغۇلۇقۇمنى
قاناپ تۇرغان ئوتتۇز تۇلۇمنى
ئوتتۇز يېشىمنى
ھەسرەت ئارقىدىكى لاتايىتىمنى
قەد كۆتۈرگەن ئاشىقلىقىمنى
مەن كۆرمىگەن چاچىرىغا سۈكۈت
ئىچىدە بېغىشلىدىم

Sto dvadeset sati

Ulila sam sto dvadeset sati u dan i on se
pretvorio u noć
Ulila sam ih u noć i ona se pretvorila u mene
Ulila sam ih u svoje srce
i ono se pretvorilo u tebe

*

Danas je miris smrti neobično opojan
Lebdi mi u glavi poput papirnatog leptira
Siva nada rasipa se iz mojih zjenica.

*

Izvlačim sebe
Iz sebe
Povraćam
Sebe na sebe.

O, moj jedini

O umjetničko djelo onoga koji daje obličje
O ti čijim je čežnjama satkano moje nebo
O ti koji si na mom nebu podigao tvrđavu
O ti koji izbliza izdišeš ljubav
O ti koji znaš što znači biti zaljubljen
O ti koji si zaljubljen u onoga koji zna što znači
biti zaljubljen
O utočište pred vratima moje smetenosti.

*

Dvije strane gomile ljudi omamljenih zujanjem
pčela spojile su se u jedno biće, u nas
Pročitala sam knjigu tvoje čežnje, tobom sam
opčinjena.

*

Svojom nježnošću koja se upotpunjuje jedino uz
tebe
Sa sobom koja se otkriva jedino uz tebe
Ne kunem se svojom ljubavlju koja neprestano
raste
Polažem tvoje oči u svoje, osluškujem svoju
odanost
Prateći tvoj dah, zaranjam u rijeku u tebi
Samo ću ja zauvijek živjeti u tvojoj bistrini.

تەڭداشسىز ئالقىش

ساڭىلا يەتمەيدۇ ھەممىگە يېتىپ ئاشىدىغان سەۋرىم
تالانتسىز يارىتىۋتۇ تەڭرى سېغىنىشىمنى
كۆيۈلىدىغان يېجەرىم سۆزلەر
يارامليق ئىلھاملار سېنى سۈيەلمەشتە مەسئۇل ۋە
يېتىلمەكتىدۇر
دۇنيا كىشىلىرىنىڭ ئالقىشىدىكى سۆيۈشلىرىڭنى
يۈرەكلىرىمىزدىكى سۆيۈشكە ئايلاندى سېلىشتۇرۇلالماس

بارچە ئاشىقلار ئەمەلدىن قالغاي
شائىرلار مىسال ئاچچىق يېزىنى ئالغاي
ئاق كارانىڭ پاك ئالقىنى
يۇلۇتنىڭ يامىران ئالقىنى
سۇلتانىڭ تالانغان ئالقىنى
مەيىن يېشىڭنى كېچىلەرنىڭ ئالقىنى
سېنى سۆيۈپ ئالقىنىدىغان چاچلىرىمغا يېتەلمەس
ۋىسال دەسسەن؟
بولدى قوي
ھەممە ئۇنى يېزىدىن ئۆگەنسۇن
مەڭگۈ سۆيۈپ، مەڭگۈ ياماردا قېلىشنى
يېزىپرالمايدىغان ئىجادىغان يالىۋاز چىنى يېزىڭنى
نامەلۇملىرىمىزدىكى خۇشياللىقمىدى؟
كىملەرنىڭ ئۇنى ئىزدەۋىتىڭ كۆزىگە ئىلدى؟

•

سەندىلا ئۇلۇغلىنىدىغان نازاكىتىم بىلەن
سەندىلا ئاشكارا بولىدىغان ئۇزۇم بىلەن
يۈكسەكلىشۋاتقان ئىشىنىم بىلەن ئاسمان قىلىمايمەن
كۆزۈڭنى كۆزۈمگە تېلېپ ئىخلاسمەنى تەكشايمەن
ئايىسكىدىن ھويلاپ ئىچكىدىكى دەريالىغا شۇڭغۇيمەن
يەلپۈت مەنلا زىلالىدا مەڭگۈ باشايمەن

ئەي مېھىبكى

ئەي سۇرەت بېغىشلىغۇچىنىڭ سەنئەت ئەسىرى
ئەي سېغىنىشلىرى بىلەن ئاسمان
ئاسمىنىمغا ئورخان باسىۋالغۇچى
ئەي سۆيگۈنى بېغىدىن يۇلۇلگۈچى
ئەي ئاشىق يۈرۈشنى بىلگۈچى
ئەي بىلگۈچىكە ئاشىق بولغۇچى
ئەي ئالاقازادە ئىشكىلىرىمنىڭ يانامگاھى

•

ھەرە ئاۋازىدا نارىكوزلانغان كىشىلەر تويىنىڭ ئىككى
ئەرىيىدىن كېلىپ ئاۋاتقان بىرلا ئادەم بېز؟
ھەسرىتىنىڭ دەپنىسىنى ئوغرىلايمەن، ساڭا گىرىپتارمەن.

•

سەندىلا ئۇلۇغلىنىدىغان نازاكىتىم بىلەن
سەندىلا ئاشكارا بولىدىغان ئۇزۇم بىلەن
يۈكسەكلىشۋاتقان ئىشىنىم بىلەن ئاسمان قىلىمايمەن
كۆزۈڭنى كۆزۈمگە تېلېپ ئىخلاسمەنى تەكشايمەن
ئايىسكىدىن ھويلاپ ئىچكىدىكى دەريالىغا شۇڭغۇيمەن
يەلپۈت مەنلا زىلالىدا مەڭگۈ باشايمەن

Bjelina kojoj nema ravne

Moga je strpljenja dovoljno za sve osim za tebe
Bog je moju čežnju učinio nestrpljivom
Besprijekorne riječi kojima te opjevavam
I riječi kojima te slavim ostaju nemoćne i
nedostatne
Ljubav na usnama ljudi ovoga svijeta nikada se
ne može usporediti s ljubavlju u našim srcima
Neka svi ljubavnici ustuknu
Neka nas pjesnici uzmu za primjer
Čista bjelina bijeloga cvijeta
Mekana bjelina oblaka
Slatka bjelina mlijeka
Nježna bjelina dozrelih noći
Ne mogu se mjeriti s bjelinom moje kose koja
sijedi od ljubavi prema tebi
Govoriš o ponovnom susretu?
Pusti to
Neka od nas uče svi
kako voljeti zauvijek i zauvijek ostati u proljeću
Može li čaj od mente koji pijemo iz iste čaše
mirisati poput našega daha?
Može li ičiji dom biti lijep poput raja?

S češkog jezika prevela
Mateja Pavlic.

Julia Cimafiejeva

Iz knjige „Кровазварот” („Krvotok“), 2025.

Юля
Шмафеева

maramom šutnje
pokriveno je kiselo tijesto moje povijesti

netko je davno ispekao svoj kruh
netko je davno pojeo svoj kruh
netko svima razdaje svoj kruh

a moj je još tijesto
odstajalo desetljećima

tužno tijesto zaboravljeno tijesto
možda i nema tog tijesta
možda ispod babine marame
samo je osušena kora
a ne povijest

ali i od nje ja ću ispeći
brašnene ptičice
s očima od grožđica
s medenim glasovima
vidjet ćeš

pletem svoju povijest od dronjaka,
od krpa, od pokidanih zakrpa pamćenja,
od kose, crne, plave, sijede,
od dječjeg paperja djedova
i bakinog posljednjeg daha,
od gumba, od niti, od sjajnih komadića papira
ispod slatkih bombona
(karamela o umjetnu čeljust
i užitak preplavljuje),

хусткай маўчання
накрытая рошчына маёй гісторыі

хтосьці даўно выпек свой хлеб
хтосьці даўно з'еў свой хлеб
хтосьці ўсім раздае свой хлеб

а мой яшчэ цеста
дзесяцігоддзямі настоенае

маркотнае цеста забытае цеста
можа і няма таго цеста
можа пад бабінай хусткай ужо
толькі ссохлая корка
а не гісторыя

але і з яе я напяку
мучных птушанят
з разынкавымі вачамі
з мядовымі галасамі
вось пабачыш

сплятаю сваю гісторыю з ашмоцця,
з рыззя, з лахманоў, з няроўных ла-
так памяці,
з валасоў чорных, русых, сівых,
з немаўлячага пуху дзядуль
і бабуль апошняга ўздыху,
з вузікаў, з нітак, з бліскучых папе-
рак
з-пад салодкага канфекта
(карамелька ўдарэцца аб штучную
сківіцу
і аплывае асалодай),

з агню на смалістай лучыне,
з моху, з пчалінага воску, з малачаю,
з высахлай скарынкі поля, дзе ён рос,
з парасткаў бульбы ў разбэрсаным
покрыве капца,
з крапівы, з лебяды, з пшаніцы і про-
са,
з задаволенага курынага квахтання,
з паху сена і лісця парэчак,
з агурочнай цеплыні, з гарбузовай
шчодрасці,
з белых семак, насушаных на Каляды,
з рассыпанай азбукі зорак,
з попелу, з шэрані, з іржы,
з малочных зубоў кахання
ў мазолістых далонях любові,
з палінялай сіні крыжоў, з крыжавікоў,
з руковых яблыкаў і яблыкаў,
счарнелых у кашах, з кашмараў,
з перарывістых інтэрнэтных раз-
моў,
блытаных і чуллівых (чуеш мяне? і я
цябе чую),
з фотаздымкаў, з фотаздымкаў, з
фотаздымкаў,
з удзячнасці, з крыўды, з дараванняў і
болю,
з адказаў, даўно пахаваных у зямлю,
з пытанняў, народжаных запозна,
з маўчання, з маўчання, з маўчання,
з мроіў
і з кніг

od vatre na smolastom fitilju,
od mahovine, od pčelinjeg voska, od mlječike,
od osušene kore polja gdje je rasla,
od klica krumpira u razbucanom pokrivaču trapa,
od koprive, od lobode, od pšenice i prosa,
od zadovoljnog kokodakanja pilića,
od mirisa sijena i listova ribiza,
od topline krastavaca, od darežljivosti lubenice,

od bijelih sjemenki osušenih za Božić,
od raspršene abecede zvijezda,
od pepela, od inja, od hrđe,
od mliječnih zubi ljubavi
na žuljevitim dlanovima ljubavi,
od izblijedjela plavetnila križeva, od pauka
križara,
od ružičastih jabuka i jabuka,
pocrnjelih u kaši, od košmara,
od isprekidanih internetskih razgovora,
zbunjenih i osjetljivih (čuješ li me? i ja tebe
čujem),

od fotografija, od fotografija, od fotografija,
od zahvalnosti, od ogorčenosti, od oprosta i
boli,
od odgovora odavno zakopanih u zemlji,
od pitanja rođenih kasno,
od šutnje, od šutnje, od šutnje,
od snova
i od knjiga

Julija i Aljgerd
Minsk, Bjelorusija, 2020.

grlo boli od vriska
noge bole od hodanja
utroba se pali od
radosti i straha

na povratku
u našu tvrđavu
od 29 četvornih metara
svake nedjelje
slavimo slobodu
od bezvremenosti

čuješ otkucavanje
sata povijesti
koji smo navili

vidiš kako oštrice
njegovih kazaljki
režu umjetnu kožu postojanja

uvijek biti stranac
na svakoj grani
gdje se
za noć smjestiš
na svakom jeziku
u kojem piješ
da se razumijete

Юля і Альгерд
Мінск, Беларусь, 2020

горла смыліць ад крыку
ногі баляць ад хады
шутро расквашоць
радасць і страх

вартаючыся
ў нашу краіласць
на 29 квадратных метраў
мы штомадзелі
святкуем свабоду
ад бясчасся

чуеш як тухнэ
гадзіннік гісторыі
які мы завялі

бачыш як кроіцца
штучная скура быцця
лёзамі яго стрэмак

заўсёды быць чужой
на кожнай галінцы
куды ты нанач
мосцішся
на кожнай мове
якую п'еш
каб паразумецца

не быць сваёй нідзе
ні ва ўласным целе
ні на зямлі бабуль
ні ў небе верасневым
прапахлым вогнішчам
попелам і пылам

ты марнатраўная дачка

калі адной ночы
за браму выскачыла
і пайшла
схаваўшы страх
як хлеб за пазуху
яво і будзеш
шчыпаць па крошцы

наперад крочыць
аглядваецца назад
ніколі не забываць
адкуль ты
і што ты бачыла
па той бок небакраю

ніхто табе авечку не заб'е
ні курыцу
ніхто цябе
ў найлепшыя ўборы
не адзене

ідзі
адкуль прыйшла
нават калі
адсюль
ідзі

ідзі адсюль

nigdje se ne osjećati svojom
ni u vlastitom tijelu
ni na zemlji svojih baka
ni na rujanskom nebu
koje oštro miriši
na pepeo i prašinu

ti rasipna kćeri

koja si jednom
iskočila iz kapije
i otišla
sakrivši strah
u njedrima kao komad kruha
koji ćeš štipati mrvicu po mrvicu,

hodati naprijed,
okretati se
nikada ne zaboravljati
odakle si došla
i što si vidjela
s druge strane neba,

nitko neće zaklati ovcu
ili kokoš za tebe
nitko te neće odjenuti
u najljepšu opravu

idi
odakle si došla
čak i ako si odavde
idi

idi odavde

Julia
Graz, Austrija, 2021.

Imate li što za jesti?
pita moja mama,
gledajući
naša lica zaglađena
web kamerom.
Naravno!

Niste li gladni?
pita tvoja mama,
pokušavajući
primijetiti sitost
u udaljenim osmijesima.
Dobro jedemo!

Čavrljamo,
šaljući smijeh lagan kao jabuka
preko Interneta.
Po redu odgrizemo
njezin prezreli bok
i vraćamo je.
Dobro smo. A vi?
Dobro smo. A vi?

Ali čujem zvona djetinjstva
kako zvone
u našim odraslim trbusima.

Kako zvrndaju
između riječi pohlepne
ose sjećanja.

Юля
Грац, Аўстрыя, 2021

У вас хоць ёсць што паесці?
пытаецца мая мама,
углядаючыся
ў нашы разгладжаныя
вэб-камерай твары.
Вядома!

Вы там не галадаеце?
пытаецца твая мама,
стараючыся
ў далёкіх усмешках
заўважыць сытасць.
Мы добра харчуемся!

Мы балбочам,
перакідваючы праз сецівa
лёгкі, як ябых, смех.
Адкусваем на чарзе
яго пераспелы бок
і вяртаем назад.

У нас усё добра. А ў вас?
У нас усё добра. А ў вас?

Але я чую, як звініць
у дарослых жыватах
званочкі дзяцінства.

Як дзьмухаюць
між слоў прагныя
восы памяці.

Як брэнькаюць
над дзіравым магіл
за тысячы кіламетраў,
за тысячы гігабайтаў
костачкі тых,
хто ніколі-ніколі
не еў удосталь.

Як ціха скуголіць
скаванае ад чужых,
заўжды жывое
нячыстае голаду:

Ау! Ау!

Kako kosti onih
koji nikada, nikada
nisu jeli dovoljno
zveckaju pod travom grobova,
tisućama kilometara daleko,
tisućama gigabajta daleko.
Kako tiho cvili
skriveno,
uvijek živo
štene gladi:
Au! Au!

Julia
Graz, Austrija, 2022.

> *Jasiko, tvoje lišće sjaji bjelinom u mraku.*
> PAUL CELAN

Akacije, spavate li još?
Spavajte, spavajte!
Nitko vas ne budi.

Lipe, lipe, spavate li još?
Spavajte, spavajte!
Nitko vas ne budi.

Javori, javori, spavate li još?
Spavajte, spavajte!
Nitko vas ne budi.

Ali kad sunce otkine
sive snove,
kad kiše urežu
brazde na sivoj kori,
kad osjetite bol,
radost i svrbež
na vrhovima grana,

Юля
Грац, Аўстрыя, 2022

Лсіна, тваё лісце бліскае белізной у цемры.
Паўль Цэлан

Акацыі, вы яшчэ спіце?
Спіце, спіце!
Ніхто вас не будзіць.

Ліпы, ліпы, вы яшчэ спіце?
Спіце, спіце!
Ніхто вас не будзіць.

Клёны, клёны, вы яшчэ спіце?
Спіце, спіце!
Ніхто вас не будзіць.

Але калі сонца здзіравіць
шарыя сненні,
калі дажджы высцебуць
барозны на шэрай кары,
калі адчуеце боль,
радасць і сверб
на кончыках галін,
калі ўрэшце прачняцеся,
маё маладыя сяброўкі,
ці захочаце вы пачуць,
што з вясной
пачалася вайна?

Плюшч не спаў,
я ўсё яму расказала.
І ён не паверыў.

kad se konačno probudite,
moje mlade prijateljice,
želite li čuti
da je rat
počeo s proljećem?

Bršljan nije spavao,
sve sam mu ispričala.
I on nije vjerovao.

Julia
Chemnitz, Njemačka, 2023.

– Bojim se da me put
kojim idem
neće nikamo odvesti,
da će ovo lutanje
biti beskrajno,
da nikada neću
imati kuću
sa sjenovitim vrtom,
pahuljastim psom
i ogromnom knjižnicom.

– Znaš, nema potrebe za strahom.
Svi putevi vode tamo
gdje stoji ona, tvoja kuća.
Nećeš je propustiti,
nećeš pogriješiti, gore joj
široki prozori, dočekuju te
u tami rajskog vrta.

Uđi hrabro,
smrt će te zagrliti,
kao svoju, i natočit će ti piće
nakon puta.

Юля
Кемніц, Германія, 2023

– Я баюся, што дарога,
якой я іду, нікуды
мяне не вядзе,
што гэта туляннe
будзе бясконцым,
што ў мяне ніколі
не будзе дому
з цяністым садам,
пухнатым сабачкам
і вялізнаю бібліятэкай.

– Ведаеш, баяцца не варта.
Усе пуцявіны вядуць туды,
дзе стаіць ён, твой дом.
Ты яго не прапусціш,
не схібіш, гараць
яго шырокія вокны, вітаючы
ў цемры райскага саду.

Праходзь жа смялей,
смерць абдыме цябе,
як родную, і выпіць налье
з дарогі.

Юля
Цуг, Швейцарыя, 2023

ты кажаш
пра новых жыхароў
нашай літаратурнай рэзідэнцыі
з якімі пазнаёмішся
за цыгарэтай:

такія прыемныя людзі
ён пісьменнік і журналіст
яна дызайнерка
іх дарослы сын
таксама піша

спадзяюся
не паэзію?! –
не магу стрымацца

якое няшчасце для сям'і –
мець сына-паэта

паперчыны ды крамзолі
засмужаныя вочы
і танюткія як былінкі
кнігі

якія нават не трапяць
у кнігарні –
на вузкіх паліцах
нямногім знойдзецца месца...

Julia
Zug, Švicarska, 2023.

govoriš
o novim stanovnicima
naše književne rezidencije
koje si upoznao
uz cigaretu:

tako dragi ljudi
on je pisac i novinar
ona je dizajnerica
njihov odrasli sin
također piše

nadam se
ne poeziju?! –
ne mogu se suzdržati

kakva nesreća za obitelj –
imati sina-pjesnika

papiri i šaranja
razmazanih očiju
i tanke kao biljke
knjige

koje neće ni stići
u knjižare –
na uskim policama
malo koja će naći mjesto...

odjednom osjećam
oštar ubod sažaljenja
prema vlastitim roditeljima

gore od sina pjesnika –
samo je pjesnikinja-kći

čini se
on piše *non-fiction* –
smiruješ ti

раптам я адчуваю
востры ўкол шкадобы
да ўласных бацькоў

горай за сына паэта —
толькі паэтка-дачка

падаецца
ён піша нон-фікшан —
супакойваеш ты

Юля
Гамбург, Германія, 2023

Праз Шанцэнпарк
на Пляцтэн уи Блюмен
да Канапацэн я іду
на свой першы ўрок нямецкай
за дзевятнаццаць гадоў.

«Якія навіны? Што новага?» —
пытаецца блізкая настаўніца,
а зірнуўшы ў нашы твары,
не накідае нашку дань маху:
«Трэба быць пазітыўнымі,
— вучыць яна, —
негатыву навокал хапае!»

Томэк з Польшчы,
Мехран з Ірана,
Свіцлана з Украіны,
Аміна з Сірыі,
Юля з Беларусі
раскрываюць падручнікі
на старонцы сто дваццаць сем
і правяраюць хатняе заданне
з дадзенымі сказамі.

«Я перажыўся, калі...
здаю экзамен», — дае правільны адказ Мехран.
«Я радуюся, калі...
сустракаюся з сябрамі», — адказвае на выдатна Томэк.
«Я баюся, калі...
падаюць бомбы», — робіць намыліку Свіцлана.

Julia
Hamburg, Njemačka, 2023.

Šetam preko Schanzenparka
preko Planten un Blomen
do Colonnadena
na svoj prvi sat njemačkog
nakon devetnaest godina.

„Kakve su vijesti? Što je novo?“
pita plavokosa nastavnica,
a zavirivši u naša lica,
ne ostavlja prostora za pogrešku:
„Moramo biti pozitivni”, uči ona,
„ima dovoljno negativnosti okolo!“

Tomek iz Poljske,
Mehran iz Irana,
Svitlana iz Ukrajine,
Amina iz Sirije,
Julia iz Bjelorusije
otvaraju udžbenike
na stranici sto dvadeset i sedam
i provjeravaju domaću zadaću
s dovršenim rečenicama.

„Postanem nervozan kada...
polažem ispit“, daje točan odgovor Mehran.
„Sretan sam kada...
sretnem svoje prijatelje“, odgovara za odličan
Tomek.
„Bojim se kada...
bombe padaju“, griješi Svitlana.

Pa u udžbeniku stoji:
„...kad gledam film strave“,
nitko ne bi trebao
kvariti raspoloženje u razredu.

Tomek iz Poljske,
Mehran iz Irana,
Svitlana iz Ukrajine,
Amina iz Sirije,
Julia iz Bjelorusije
govore njemački
kao petogodišnjaci,
a ponekad se učiteljici čini
da su stvarno djeca,
koju treba naučiti
zaborav
i njemački
na razini “Be Eins”.

Od Kolonade
do Planten un Blomen
preko Schonzenparka idem
sa svojih prvih satova
da bih se vratila na druge,
treće i četvrte.

Konačno
u čeličnom ogledalu ulica
izgledam kao lokalac,
i stoga stranac,
kao i svi ostali.

У падручніку ж напісана:
«...калі гляджу страшны фільм»,
нікому не варта
псаваць настрой на занятках.

Томек з Польшчы,
Мехран з Ірана,
Свяціана з Украіны,
Аміна з Сірыі,
Юля з Беларусі
гавораць па-нямецку
як нацыгадовыя дзеці,
і часам настаўніцы здаецца,
што яны і праўда дзеці,
якіх трэба навучыць

забыцца
і нямецкай мове
на ўзроўні «Бэ айнс».

Ад Каланадэн
на Плантэн ун Блюмен
праз Шанцэнпарк я іду
са сваіх першых заняткаў,
каб вярнуцца на другія,
трэція і чацвёртыя.

Нарэшце
ў сталёвым люстэрку вуліц
я выглядаю тутэйшай,
а значыць, чужой,
як усе.

Юля
Гамбург — Мінск, Германія — Беларусь, 2024

Памятаеш тую галубятню ў нас на раёне?
Не ведаю вуліцу, там яшчэ школа ці дзіцячы садок
за агароджай. Звычайная галубятня, складзеная
з металічных лістоў, фарбаваных зялёным.
Птушкі на даху буркаталі, як дома,
пер'е расхідаўшы міх белых насенкаў.

Памятаеш, мы стаялі і моўчкі глядзелі.
Быў вечар. Думаю, ранні вечар нядзелі.
У апусцелым дварэ
вецер шоргаў у лісці, і пахла
смажаным салам з суседняга дома.

А потым мы далей пайшлі,
за рукі ўзяўшыся.

Памятаеш?

Я ўжо таксама не памятаю.

І ці праўда была галубятня
ў Масюкоўшчыне
ці, можа, у Зялёным Лузе,
і ці праўда была нядзеля,
і ці праўда быў вечар,
і ці праўда там нехта жыў,
як нехалі мы.

Julia
Hamburg - Minsk, Njemačka - Bjelorusija, 2024.

Sjećaš li se onog golubinjaka u našem susjedstvu?
Ne znam ime ulice, još je tamo škola ili vrtić
iza ograde. Običan golubinjak,
napravljen od limova obojenih u zeleno.
Ptice na krovu gugutale su kao kod kuće,
perja razbacanog među bijelim mrljama izmeta.

Sjećaš li se, stajali smo i šutke promatrali.
Bila je večer. Rana večer nedjelje, mislim.
U pustom dvorištu,
vjetar je šuštao u lišću, i mirisalo je
na prženo salo iz susjedne kuće.

A poslije smo hodali dalje,
držeći se za ruke.

Sjećaš li se?

Ni ja se ne sjećam.

I je li stvarno postojao golubinjak
u Masjukovščini
ili, možda, u Zelenom Lugu,
i je li stvarno bila nedjelja,
i je li stvarno bila večer,
i je li stvarno netko tamo živio,
kao nekad mi.

S bjeloruskog jezika prevela Tatsiana Mazzucchelli.

Redaktura teksta: Martina Vidaić.

Hamid
Ismailov

Хамид
Исмоилов

Prijatelji Suhroba Surataliyeva znali bi ga zadirkivati tako što bi ga zvali Zurab Cereteli. Suhrob je po struci bio kipar, ali ipak manje poznat od Ceretelija, čiji su golemi spomenici nadvisivali mnoge moskovske trgove. Za razliku od njega, naš kipar Suhrob bio je ozbiljan umjetnik i prilično cijenjen među elitom moskovske umjetničke zajednice. Prošlo je više od četrdeset godina otkako je Suhrob došao u Moskvu, zbog čega je često zamišljao da je dijete ove metropole, pritom zaboravljajući da je zapravo rođen na obalama vonjavog kanala Kutan u Andižanu, provinciji u Uzbekistanu. Osjećao je kao da je glina njegova vlastita kipa, da tako kažemo, uzeta s ove zemlje, a ne s one.

Gotovo sva umjetnost temelji se na građenju i dodavanju, ali umjetnost kiparstva, kako je poučavao veliki kipar Michelangelo, ne sastoji se ni od čega drugog doli klesanja i odbacivanja. Jednom je i sam slavno izjavio kako je *David* oduvijek bio tamo, skriven u mramoru, a njegov posao bio je samo odstraniti sve nepotrebno. Vjerujem da takvo što ulazi u naviku korak po korak; to klesanje i odbacivanje uvlači vam se u život te na sve počinjete gledati iz tog kuta, kritičkim okom. Za ono što je prazno, usputno ili beskorisno nema mjesta u vašem srcu, i uhvatite se kako uvijek težite doći do biti stvari, kamena u središtu, same srži. Neki ljudi jednostavno su tako sazdani, zar ne?

Naš Suhrob imao je takav pristup, i zbog toga bi ga neki poznanici opisali kao arogantnog i sirovog čovjeka, dok su samo oni rijetki i njemu bliski znali da je to istina samo na površini.

Сангин меҳмон

Сухроб Суръаталиевни дўстлари ҳазиллашиб Зураб Церетели деб аташарди. Сухроб чиндан ҳам ҳайкалтарош эса-да, аммо Зураб Церетели каби ит-битга танини эмас, балки Москва санъат даврасида ўзига хос "зодагонлар дастури" шарафига эга эди. Унинг Москвага келганига ҳам бирор 40-45 йил бўлиб қолган, шунинг учун ўзини баъзан "Ленинниинг кўтарибчисидан" эмас, балки мана шу пойтахтда туғилиб, лойи шу ердан олинган ҳайкалга ўхшатарди.

Нозик санъатларининг бари кўшиб-чатиш, тўқиш ҳақида эмасми, фақат ҳайкалтарошлик буюк Микеланджелонинг таъбирича айриш-ажратишга қурилган: ҳайкал ясаш – бу шаклсиз бир бўлак моддадан кераксиз қисмини айриб-ажратиб ташлашдир. Бора-бора ушбу одат-табиат ич-ичингга сингиб кетар экан: ҳаётга худди ўша айриш-ажратиш, сарадаш кўзи билан қарай бошлар экансан. Пуч, зое, бекуда нарсаларни кўнгилинг сиғдирмай қолар экан, ҳамма нарсанинг ўзаги, данагы, мағзига етмоқчи бўлиб қоларкансан. Майли, бунисн ҳам бир фазл-да...

Шундан бўлса керак, Сухробни унча-мунча танишлар уни тақаббурдан олиб қўйишга қадар таърифлашар, ва фақат унинг сийрак маҳрамлари бояги таъриф бироз ғозаки эканлигини биларди. Лекин, келинг, биз ҳам жиддий курса шу ҳикоямиз қўлами Микеланджело қомусига сиғиқ бўлиб, нуқтанак йўлларга кирмайлик-да, ғалининг ишдалосига ёпишайлик.

Сўнгги пайтлар Москвага бошқа келгиндилар қатори қашқоқланган ўзбеклару тожиклар, қирғизлару озарийлар, хуллас бизнинг ночору мискин эҳат ўрда-ўрда бўлиб босиб келишмадими... Бир пайтлар, Шўролар даврида буларни учратиш учун атайин ё Казан вокзалига, ё ВДНХга боришга тўғри келарди. Бир куни эса Кремл саройида балет томошасининг танаффусида томошабинлар орасида Денов-пеновдан адашиб келиб қолган бир пахта колхозчини кўриб қолиб, Сухроб-ҳайкалтарош алламаҳалгача ўзига келолмай, аллақандай ҳислар туғёнида ўзининг машҳур "Пиета" – "Гирья"сини ясаган эмасмиди... У ҳайкалда хочдан олинган Исо-пайғамбар устида унинг онаси Бибн-Маряму, маъшуқаси Мария Магдалиналар йиғлаб туришар, бироқ буларнинг шакли қиёфаси аёлларни эслатиб, модда эса оққан хамирдек чаккибомн, сим-сим йиғлабмн ётган жойдан бироз чекда бояги колхозчисимон бир кузатувчи турарди...

Энди эса ҳамқишлоқлар тўда-тўда ёпирилиб, мўру-малах оморининг ҳар бир бурчагини босганидек, Москванинг ҳар бир хоҳлисиз уйидан шумшайиб мўралаб ўтиришар экан, Сухроб-ҳайкалтарош бир тур ўзини йўқотган эди. Ғалати бир қизғончми уйғонарди унинг кўнгилида, аввалига ўзини кимсан-ким Чингизхону Амир Темурларининг камамою антика авлодидан деб билган Сухроб энди касодга учраган чақа танга-дек сеза бошлади ўзини. Энди ўз-ўзини "ўзбек

Ali, molim vas, pođite sa mnom i uvjerite se, i ostanimo vjerni Michelangelovu pravilu unutar ove naše priče. Izbjegavat ćemo beskorisne stranputice i zaroniti pravo u srž stvari.

U posljednje vrijeme, pored svih ostalih imigranata, siromašni Uzbeci i Tadžici, Kirgizi i Azeri počeli su napuštati svoje beznadno siromašne domovine i u hordama slijevati se u Moskvu. U sovjetsko doba mogli ste ih pronaći samo na Kazanjskom kolodvoru ili na velikim izložbenim prostorima na periferiji grada. Jednom prilikom Suhrob je tijekom pauze na baletu u Kremlju spazio kolhoznika, pravog pravcatog provincijalca, nadasve upadljivog u gomili. Taj je prizor kipara Suhroba bacio u stanje dubokoga šoka koje je potrajalo dugo u noć. Toliko je bio preplavljen emocijama da ga je to potaknulo na stvaranje remek-djela, *Gir'ye,* njegove vlastite uzbečke *Pieté.* Na toj skulpturi, nad Isusom tek skinutim s križa, nadvijale su se uplakane majka Djevica Marija i voljena mu Marija Magdalena. Obje su bile primjeri uzbečkih seoskih žena, oblikovane kao od najčišćeg bijelog tijesta za kruh, a tek malo podalje od ožalošćenih žena stajao je na straži isti taj kolhoznik.

Ali sada su se ljudi iz sela u staroj domovini gomilali posvuda, stiskali se po kutovima i rojili poput mrava, provirivali iz svake kuće i stambene zgrade u Moskvi, a kipar Suhrob neko se vrijeme osjećao izgubljenim. Možda se u njegovu srcu probudila neuobičajena vrsta ljubomore, te se Suhrob, koji se nekoć ponosio time što je bio jedan od rijetkih ljudi koji su mogli reći da su im

preci Džingis-kan i Tamerlan, sada počeo osjećati poput bezvrijednog, izlizanog novčića. Bilo mu je blago neugodno nazivati se Uzbekom ili staviti svoju zlatnu tubetejku kad bi išao na zabavu ili banket.

Štoviše, dok bi se Suhrobovi prosvijećeni i profinjeni prijatelji žalili na svoje svakodnevne nevolje, iz navike bi se okretali Suhrobu i kukali protiv ljudi koji preplavljuju gradska vrata, kao da žele reći: „Ipak si ti jedan od nas", očekujući pritom da će Suhrob suosjećati s njima. Takve stvari redovito su ga izbacivale iz takta. Kod kuće bi zatim svu svoju ogorčenost i bijes iskaljivao na svojoj nježnoj ruskoj supruzi, svojoj Mašenki.

„Gledaj", govorio bi Suhrob u bjesnilu, „nisu oni ovamo došli iz zabave! Da im je život u domovini bio tako sjajan, nikada ne bi ostavili obitelji i tople domove, pobacali voće i došli na ovu hladnoću da žive kao psi! Neki dan čitam u novinama da su podrumi stambenih zgrada obloženi kartonskim kutijama, piše da ih ondje ima na stotine. U nekom mjestu neki je Rus prodao kuću, a uz nju četiri kokoši, dvije guske i svakojaku staru kramu iz kućanstva, plus slugu Uzbeka. Možeš li zamisliti? Dvadeset i prvo stoljeće je, čovječe!"

Sirota Maša mogla je samo odmahnuti glavom, ali istina je bila da kiparu krv nije dopirala do mozga u ovakvim trenucima, već u šake; pa bi u te iste šake uzeo komad gipsa ili, u nedostatku toga, grudu sirova tijesta za kruh, i strastveno ga počeo mijesiti i stvarati svakojake oblike znane samo njemu i njegovu gnjevu.

деб аташми, ё онда-сонда базму-зиёфатларга гул дўпписини кийиб бориш бир хил удум бўлиб қолди.

Ундай десак, Сухробнинг ишхур дақиқ хўжалари машиний юмушлардан ноилож суҳбатларида албатта "шаҳарни бедарвоза қилиб юборган келгиндиларидан" шикоят этишар экан, Сухробга юзлана: "сен ўзимизникисану" дегандек, ундан ҳам ҳамдардлигу ҳамровлик кутишар эди. Шундай маҳаллари Сухроб вақти-бевақт қизишиб ҳам кетарди, рост, унинг аччиғи кўпинча ўша гаштакларда эмас, улардан қайттач, кўлкадек ювош рус хотини Машенькага насиб этарди. "Қара, - дерди тутақиб Сухроб, - ахир булар яхши кунидан келишмаган-ку бу ерга! Агар уйларида ҳаёт фаровон бўлсайди, оилаларини ташлаб, иссиқ юртларию, мева-чеваларини ташлаб, бу қаҳратон совуқларга келишу, ит ётиб мирза туришларига бало борми?! Анави куни "Труд"да ўқидим, уйларнинг подвалларида картондан ётоқ ясаб, юз-юзлаб яшашар эмиш... Яна бир жойда ҳовли-жойини сотган бир ўрис ўша ҳовли-жойи билан бирга тўртта товуқ, иккита ғоз, эски-туски уй анжомига қўшиб бир қарон ўзбегини ҳам сотиб кетибди... Тасаввур қилгина! Ингирма биринчи аср бошида-а!..

Бечора Машенька фақат бошини чайқаб ўтирар, бироқ дурустки, қизишганида хайкалтарошнинг қони миясига эмас, қўлига урар экан, бу гаплар устида Сухроб қўлига бир бўлак ганчми, ҳуда бўлмаганида яхши ишламаган ноннинг хамирсимон магзини олиб, бутун жон-жаҳди билан уларни эзғилашгаю, ўзигаю, ўз қаҳрига аён алақандай шаклларни ясашга тушарди...

Сухроб-хайкалтарош ишга киришди дегунча, эсимга бояги конда тушиб: илло, тўқишу-чатишга бориб, бу сўзлардан Сухроб бир навъ, ён қайғусидаги миллатчи экан деган фаразга бора кўрманг, демокчиман. Унинг ўзбеклиги боя айтганимдек гул дўпписини йилда бир кийишдану, устахонасида келган-кетган меҳмон олдига ёзган бир парча атлас дастурхонида бир сиқим қора майиз сомонган сомон нисбасидан ортиқча эмасди. Агарда бундан-да кескинроқ исбот керак экан, унинг онда-сонда менга "узбекча" ёзган хатми ё номачаларидан бирор кўчирма келтиришимнинг ўзи кифоя.

"Ассалом алейкум дустим! Мен Тошнинг лонха хакида Менда тадкикот олиб борган художникнар масаласи шубхам бор эди. Бази улардан Рашидов режим билан аралашган. Хозиргина вафо этган Кончаловскийнинг сўзи хаёлимга қовушди: художникнар катта елгонга катнашишни мумкин эмас. Бошка томондан уларнинг ибодий сифати нихотанам улуг ми?"

Худо хаққи, буни кулиш ё мазах этиш учун эмас, жўнгина далил сифатида келтирдим холос. Яъни, Сухробнинг ўзбеклиги қариб ярим аср-лик Москва ҳаётида ишқалана-ишқалана, ҳатто

Kipar Suhrob jednostavno bi se bacio na posao. No, osjećam se dužnim podsjetiti vas na ono Michelangelovo pravilo. Molim vas, nemojte dopustiti mašti da posloži kockice i navede vas na zaključak da je Suhrob bio nekakav domoljub koji misli samo na svoju domovinu i narod u njoj. Moram priznati da njegovo uzbeštvo nije sezalo mnogo dalje od toga što bi jednom godišnje na glavu stavio svoju zlatnu tubetejku, i što bi pred svakog gosta koji bi posjetio atelje stavio keramičku zdjelicu s grožđicama na stolnjak od vezene svile. Ako vam treba još dokaza, molio bih vas da uzmete u obzir pismo koje mi je jednom napisao na nečemu što bi se tek uz mnogo dobre volje moglo nazvati uzbečkim, a čiji ulomak ponizno prilažem ovdje:

„Selam alejkum, prijatelju! One stvari o Toiru, umjetnici šta ih ja znam oni imaju isti problem. Možda da ih se kombinira sa Rašidov režim. Baš sad riječi pokojnog Končalovskog mi udaraju sjećanje: Umjetnici, oni ne mogu da sudjeluju u velike laži. Drugačije, kolko veliki mogu da budu?"

Sam Bog zna da ovo ne spominjem kako bih mu se rugao. Želim vam samo pokazati na što mislim. U svakom slučaju, Suhrobovo uzbeštvo se smanjivalo i smanjivalo tijekom gotovo pola stoljeća moskovskog života, čak do te mjere, kao što sam već spomenuo, da je praktički bio preimenovan u Zuraba Ceretelija.

No, izvucimo se sada iz ovog kratkog uvoda i prijeđimo na priču.

Jednog zimskog dana Suhrob je radio u svom ateljeu na Kijevskoj promenadi kada je iznenada

zazvonio telefon. Igrom slučaja bila je to njegova supruga Maša.

„Je li sve u redu?" upitala je. „Baš maloprije zvao je netko iz tvog sela i tražio te. Rekla sam mu da ćeš se vratiti navečer, a on je pitao imaš li mobitel jer mora s tobom razgovarati o nečem važnom", izvijestila je. „Zvat će ponovno za pet minuta, pa te zovem da pitam što da mu kažem."

Istini za volju, Suhrob u tom trenutku zapravo i nije radio ni na čemu osobito važnom, ali svejedno nije volio da ga se ometa u poslu.

„Tko je zvao? Jesi li pitala kako se zove?" upitao je.

Maša mu je odgovorila svojom uobičajenom blagošću: „Ne, nije mi palo na pamet. Ali će ponovno zvati pa ću ga onda pitati. Je li tamo sve u redu?" ponovno je pitala muža.

„Pa, ako baš želiš znati, ti si ta koja je razgovarala s njim, a ne ja, pa tko bi trebao znati je li ondje sve u redu, ti ili ja?" odbrusio je Suhrob.

„Ma ne, samo pitam, zabrinuta sam", odgovorila je Maša, na što je Suhrob uzvratio:

„Ako nazove, možeš mu dati broj ateljea. Ali nemoj mu reći da je to broj ateljea. Reci da sam negdje vani i daj mu ovaj broj", rekao joj je.

Nakon razgovora Suhrobu se činilo da su mu svi oni komadići na kojima je radio iskliznuli iz prstiju. Izgubljen u mislima, uzeo je nekoliko crnih grožđica iz keramičke zdjelice na izvezenom stolnjaku. Tko je bio taj čovjek koji je zvao? Tko je uopće ostao u tom selu? Majka mu je umrla dok je bio dijete, a nakon što mu je otac izašao iz zatvora,

сўнгги нуқта - исму-шарифининг, боя айтдимми, салкам Зураб Церетелига эврилишни кадар бориб қолган ахволда эди.
Ана энди бу қисқа дебочадан сўнг ҳикоянинг ўзини эшитинг.

Қиш кунларининг бирида Сухробнинг Киевская Набережнаядаги устахонасида телефон жиринглаб қолди. Хайрият, хотини Машенька экан. "Тинчликми?" – деб сўраса, "Хозиргина она қишлоғингдан биров телефон қилди, сени қидиряпти. Кечкурун келади дейишимга кўймасдан, қўлида телефони йўқми, ўта зарур ишим бор, - деб қистаяпти. Яна беш минутдан кейин телефон қиламан", - дейди. Гапнинг очиғи, унча-мунча йирик иш қилаётгани йўқ эди ўша пайт Сухроб, бироқ уни, неки бўлмасин, ишдан қўйишаётгани, одатдагидек, ёқмади унга. "Ким экан ўзи, телефон қилган, исмини сўрамадингми?" – деса, Машенька табиий интилфотни ила: "Йўқ, хаёлимга келмапти. Бироқ у ҳозир қайта телефон қилади, шунда сўраб оларман. Тинчликмикан ўзи у ерда?" – деб сўрайди эридан яна. "Ҳа, қизиқмисан, улар билан мен эмас, ўзинг гаплашган бўлсанг, у ерда тинчлик-нотинчликни мен биламанми, ё сенми?" – деб қизишиб берди Сухроб. "Йўқ, шунчаки, куюкяпман-да..." – деб хавоб берар экан Машенька, шунда Сухроб: "Телефон қилишса, майли устахона номерини бергину, бу номер устахонамнинг номери эканини айтма. Ҳозир муваққат бир жойда эди, телефони мана шу, деб бергин", - деб тайинлади.

Боядан ғимирсиланиб қилаётган майда-чуйда ишим ҳам кетди қўлидан бу суҳбатдан кейин. Ярим ёзиқ қийиқ дастархончасидаги совоп идишчадан бир чимдим кора майиз олгунича ўйга толди Сухроб. Ким бўлди экан, телефон қилган киши? Кими қолган эди ўзи қишлоқда? Онаси унинг болалигида ўлгач, отаси камалишидан олдин бошқа бир хотинга уйланиб, ундан иккитами-учта бола кўрганди. Сухроб ролга етиб ҳарбий хизмату, ундан сўнг умрбод Москвага ўқишу яшаш учун кетгач, отаси камалиб кетганини, қамоқларда йўқ бўлиб кетганини ўгай опасининг хатларидан билган эди. Бироқ ўгай опасини онаю, ўгай ука-сингилларини кўрмоқ билиб улардан хабар олгани йўқ. Ёшлари тўл арифларида сув қуриганидек, орадаги хатлар ҳам узилди, Сухроб ўз қишлоғига қайтмагач, қишлоқдан уни сўраб келганлар ҳам бўлмади.
Мана энди эса бу қўнғироқ...

Шамойишсиз бу ўйлардан кўнгли гунгулага тўлиб борар экан, бир маҳал телефон жиринглаб қолди. "Алло!" – деди, одатдагидан йўғонроқ овозда Сухроб. "Сухробжамолни чақириворинг!" – деб, бетакаллуф буйруқ бергандек бўлди таллафузи норус бўлган бу овоз. Сухроб бир дақиқа сукут сақлар экан, худди биров уни чақираётгандек ўзини қолди эмас, балки бу кўпол овоздан эсанкираб қолди чамаси. Бахтиёр у: "Ҳа, эшитаман", - деди-да, қайсарлиги тутиб: "ким билан гаплашяпман ўзи?" – деб, кўрсликка кўрслик

našao je novu ženu i s njom dobio dvoje ili troje djece. Suhrob je odrastao i odslužio vojni rok, a zatim zauvijek otišao u Moskvu kako bi ondje studirao i živio. Iz maćehinih pisama doznao je da je otac ponovno uhićen i da je nestao negdje u sustavu. No, u jednom trenutku vijesti su prestale stizati, kako o njoj samoj, tako i o mlađem polubratu i polusestrama. Baš kao što ljeti presuši voda u kanalima, tako su presušila i pisma, a Suhrob se nikada nije vratio u selo i nitko od tamo nikada se nije pojavio da se raspita za njega.

Ali onda se desio taj poziv...

Zbog tih bezobličnih misli otkucaji srca postali su mu snažni i teški, a onda je telefon zazvonio, samo jednom, lokalni poziv.

„Halo!“ Suhrobov glas bio je nešto grublji no inače.

„Daj mi Suhrob-aku!“ Ničeg ruskog nije bilo u izgovoru osobe koja je izlanula tu naredbu.

Suhrob je na trenutak zašutio, ali ne zato što se pretvarao da mu netko govori da se javi na telefon, već zato što ga je taj neotesani glas malo izbacio iz takta. Na koncu je odgovorio: „Da, on je“, a zatim je prešao u napad. „A tko je to?“ zahtijevao je, uzvraćajući grubošću na grubost.

Glas na telefonu istog trena postade topliji. „Selam alejkum, ujače! Ovdje tvoj nećak Sangin. Najmlađi sin tvoje sestre Farrah.“

„Moja sestre Farrah?“ prekinuo ga je Suhrob na svom nespretnom uzbečkom. „Tko...“

„Pa, dok ste bili klinci zvali ste je Faya. Njezin sin.”

„A, da, Faya... Da, znam. Gdje ti jesi?”

„OK, došli smo radit u Moskvu, kužiš i pokupio nas je ured za strance, panduri nas naganjaju, vele da nemamo papire. Moraš im reć, moraš im dokazat, kužiš, da sam ti ja nećak.“

„Gdje ti si sad?“

„Čekaj, ovaj seronja ovdje hoće pričat s tobom.“

Suhrobu je laknulo kad je s druge strane čuo nadređeni glas kako progovara na ruskom.

Nakon kratkog ispitivanja, doznao je da su njegovog nećaka, Sangina, zajedno s prijateljem iz domovine, na otvorenoj tržnici zaustavili službenici Uprave za imigraciju jer nisu imali odgovarajuće osobne isprave. Budući da nisu imali novca da plate kaznu, određen im je upravni pritvor, nakon čega su trebali biti poslani kući. Po svemu sudeći, Sangin je izjavio da je došao posjetiti uglednog rođaka i ponudio Suhrobovo ime s komadića papira koji je čuvao na sigurnom. Službenik je to htio provjeriti za svaki slučaj.

„Ako preuzmete punu odgovornost za ove mladiće, spremni smo ih pustiti. Ali morat ćete doći po njih u postaju”, završio je službenik. I, bilo iz poslušnosti prema toj naredbi ili iz nekakvog drugog zanosa, deset sekundi kasnije Suhrob je jurio prema stanici metroa Kijevskaja, kako bi se odvezao sve do Altufjeva na samoj periferiji grada i iz zatvora izvukao nećaka kojeg nikada nije upoznao.

Suhrob je inače izbjegavao vožnju metroom do granica grada. Podzemna željeznica u posljednje vrijeme nije bila sigurna za Uzbeke. Doduše, zbog sijede kose Suhrob nije imao ozbiljnijih problema

кирди. Телефондаги овоз бирданига майинлашиб: "Сомалайким, тоғахўн, ма хиянийз Сангийн будаман. Сийниз Фараххи кенжа ўғилдари-чи..." – "Сангимм Фарраҳ?" – деб бехосдан бесўнакай ўзбекчага кўчди Сухроб, - "қанака... – "Болалувда реалир Фая дирҳайсизу, ўғланц ўғли-те..." – "Ҳа, Фая... биламан. Сиз қаерда?" – "Ма шудинг Масквага ишка келувдув, эфемеси ушавонди, законний наезжат қилишвотти, документийнь йўғ дивотти, шунга ўзийиз булага этии кўйсизми, даказайт қилиш керай-те, хиян дигапиии..." – "Сиз қаерда хозир?" – "Мана мамбу лўхлага трупкани берий..."

Шукурки, нарёғда бир капитан русчага кўчди... Сухроб сурипгириб билса, бояги жияни Сангии яна бир ҳамюрти билан Алтуфьеводаги Федерал миграция хизмати бўлими тарафидан бозорда ҳужжатсиз тутилиб, ҳаримага пули йўқлиги туфайли аввалига маъмурий камокка, кейин эса ўз юртига ҳайдалиш тараддудида экан. "Ма бутга авторитетний карипдошимизикига кегамман!" – деб, Сухробнинг телефони билан номини туморидан чиқариб тутқазганидан, капитан ҳар эҳтимолга қарши бунисини ҳам текшириб боқмоқчи бўлган экан. "Агар бу дайдилар чиндан ҳам сизникига кепишган бўлса, биз уларни қўйиб юборишга тайёрмиз, бироқ ўзингиз бўлишга келиб тилхат ёзиб кетишингиз лозим" – деди сўнгида капитан, ва ледапдир бу буйруққа буйсунибми, ё бошқа хулосаданми, умрида кўрмагану билмаган хиянинп камокдан кутқариш учун, Сухроб ўн дақиқа сўнгра "Киевская" метросига тушиб бориб, Москванинг қоқ чекасидаги Алтуфьево томон йўл олди...

Сухроб метрода айпиқса Москванинг ёбонларига чиқишни кўпам хуш кўрмасди. Сўнгти пайтлар метрода юриш хавфли бўлиб қолди. Йўқ, қапанғи-қасанғи тақирбошлар муйсафед Сухробни тутиб уришмас эдию, бироқ уни ҳамат қилворгидану қалин соқолидан бир гурҳу, бир чечен билиб, ё тўрт атрофни меҳсимай бурадаб сўкишарди, ё бироқ бўлгайлари "Бин-Ладин" деб мазах қилишарди.

Рост, бу сафар Москва қахратонимми бонс, у сийраклашган метрода эсон-омонгина Алтуфьевогача етиб борди, хатто станциянинг ўзида сандираклаган учта-тўртта маст-аласт ёш-яланг ҳам ўзлари билан ўзлари овора бўлиб, унга қараб ҳам боқишмади. Тепага, ер устига чиқиб борса, кор бирам паға-паға ёғяпти-ки, худди энг бўлак хайкалтарош ер устидаги майда-чуйда борпикни ўзининг белгисиз ганчи билан қайта босиб ташлагудек...

Кор орадаб йўловчи бир камиридан йўл сўраган Сухроб милиция бўлимидаги ФМС хонасига кириб борса, сийқаси чиқиб кетган бир капитан ўнгида бурчакка тиқилиб қиш чилласида енгилгина трико кийган икки митти йигитча ўтирибди. Буларга ўткир кўзи тушиши биланоқ Сухроб бирида дарров ўз отасининг шаклу-шамойилини танпди. Кўзлари ногаҳон чақнади шу он, бироқ сўниб ўтирган бу ўспиринлардан бири бирданига ўрнидан сапчиб, ўзини Сухробнинг

s ološem i skinheadima, ali bi ga ponekad znali zamijeniti za Gruzijca ili Čečena, pa bi ga ljudi usputno opsovali ili bi ga oni mlađi nazivali Bin Ladenom.

Možda zbog oštre moskovske hladnoće te noći, ovog se puta odvezao vlakom sve do Altufjeva bez ijednog incidenta. Šačica mladih pijanaca nije ga ni pogledala. Popeo se i izašao na ulicu, gdje je snijeg meko padao, kao da je veliki kipar nehajno posipao bijelu gipsanu prašinu po svim djelićima svoje tvorevine.

Suhrob je u prolazu pitao staricu prekrivenu snijegom za smjernice, a kad je ušao u prostoriju Uprave u policijskoj postaji, ugledao je dvojicu mršavih mladića kako, usred zime, sjede u pamučnim trenirkama, stisnuti u kutu ispred policajca. Samo jednim pogledom svojih pronicljivih očiju Suhrob je u onom slijeva prepoznao stas i lik vlastitoga oca. Mladićevo lice odjednom se ozarilo, te je skočio i bacio se Suhrobu u zagrljaj.

„Ujače, ujače, gledaj što nam je ovaj šupak htio napravit! Spasio si nas, ujače!!"

Sat vremena kasnije, nakon što su svi podaci uneseni u računalo, a izjava potpisana, ta dvojica mladića, Suhrobov rod i sunarodnjaci, našli su se u njegovu domu. Njegova Mašenka bila je preneražena kad ih je vidjela u trenirkama na surovoj zimskoj hladnoći. I sama je bila majka, pa im je dala tople kapute i užurbano pristavila čaj, ali kako se hladnoća polako topila s njihovih mjesecima neopranih tijela, s mladića se počeo širiti smrad truleži, što je u potpunosti shrvalo Mašu. Suhrob je ubrzo

osjetio isto. Hoću reći da je Suhrob dijelio Mašine tople osjećaje, ali ni on nije mogao ignorirati taj strašan smrad konjskog vonja s mladića.

Možda je kiparovo srce otvrdnulo od previše rada s kamenom ili u njemu jednostavno nije bilo mjesta za glupave sentimentalnosti, pa je naposljetku progovorio na svom nespretnom uzbečkom.

„Vaš čaj, jeste sve popili? Evo, obucite ove kapute, mi idemo", rekao je dečkima, nadajući se da će ih to požuriti. „Ja vas vodim negdje za noć. Sve pričamo ujutro."

Iste večeri Suhrob je odveo nećaka i prijatelja u atelje, spojio dvije klupe da im posluže kao krevet, prekrio ih vunenim sagom s poda umjesto popluna, a zatim u jedan ujutro uhvatio zadnji metro za doma. Maša još nije spavala, čekala je da se vrati.

Nekom drugom prilikom možda bih vam u detalje ispričao o gorkom razgovoru koji se odvio između njih, i kako se Suhrob zbog mučnih misli cijelu noć prevrtao u krevetu, ali ovaj mi zakon visi oko vrata poput omče; kiparova metoda nalaže da ne dopustim sitnicama da me ometaju na mom džombastom putu.

Sljedećeg jutra, ošamućen od manjka sna, Suhrob se napokon probudio, a kad je stigao do ateljea, ušao je bistra uma. Ušao je, a ta bistrina potpuno je isparila. Te dvije propalice prevrnule su čitavo mjesto naglavačke! Možda su tražili još jedan poplun ili samovar za jutarnji čaj, no to nije bilo važno. Knjige su bile razbacane po ispruženim rukama kipova, glave drugih kipova bile su nagurane na police s knjigama, a ako to nije bilo dovoljno,

кучоғига отди: "Тоғажўн, жон тоғажўн, қаранг мамбу жала нма қротти?! Баракансизу, ока!"

Яна майда-чуйда зое қоғозбозлиғу компютерларга киритилган тилхатларни итқитайлиғу, бирор соатдан кейин бу икки жувжукаи юртдошию қондошини Сухроб ўз уйига бошлаб келганига кўчайиик. Хотини Машенька буларни қиш қахратонидан трикомарда кириб келишганини кўриб саросимага тушди, бир томондан она эмасми, устиларига пўстинлар берди, югуриб-елиб чой ташиди, бироқ йигитчаларнинг ойлаб суву-совун кўрмаган муз этлари эрий бошлагач, хона бўйлаб шу қадар қўланса ҳид тарқала бошлади-ки, Машеньканинг нозик диди ғулувлашди. Буни Сухроб ҳам сезди. Айтмоқчи бўлганим – Машенька кўнгилдаги бўғанишин-да, қази ҳидини эслатадиган отдек бу йигитларнинг тер бўйини ҳам шу тошд нмғади Сухроб.

Тош билан ишлайверганидан юраги қотадими хайкалтарошларнинг, ё майни ипгифотга рўйи-хуши қолмайдими, не эса-да Сухроб: "Чойларни ичиб бўлдингларми? Бу пўстинларни устингизга ташланг-да, отланинг – бир жойга оборио қўяман, ўша ерда ётасиз. Маслаҳатни эса эрталаб қиламиз!" – деб йигитчаларни қистай бошлади.

Ўша кечаси Сухроб ўз хонини унинг ҳўрасини ўз устахонасига оборио, ётоқ ўрнига иккита курсию, кўрпасига – ерда ётган серка терисини ташлаб, ўзи уйига энг сўнгги метро билан тун соат бирларда қайтиб келди. Машенька ҳали ҳам ухламай, унининг келишини пойлаб ўтирарди.

Бошқа пайт улар орасида кечган таҳир судбату, кечаси билан ёнбошдан ёнбошга ағдарилган Сухробнинг бедор ўйларини эринмай ёзган бўлар эдим, бироқ бўйнимга тузоқдек ташланган қонда – ҳайкалтарошлик услуби мени майда-чуйда ўнқир-чўнқирларга чалғимасликка чорлайди.

Эрталаб уйқусизликдан ланж Сухроб қишки ҳавода бироз ўзига келиб, устахонасига аниқ қарор билан кириб борди. Кириб бордию, ўз қарори тўғрилигига иқрор бўлди: бу икки бедов той ҳимо ёқни ағдар-тўнтар қилиб ташланган – кечаси кўрпа қидиришганми, ё саҳарда самоварми, не аҳамият, китоблар ҳайкалларнинг кўларига ташланган, ҳайкал бошлар китоб жовонларига қўндирилган, бу ҳам кам эса, қийиқ дастурхоннинг ўртасида тўртта бўлиниб сомон идишчанинг чин-нарчни булакларн қора майизи аралаш ағдарилиб ётарди. Бунисн ҳали Сухроб кўзи билан қараб фақат шакларни айтяпман, аниқиган ҳолу, беинсанд хурракдан ган юритганимча йўқ...

Шунда Сухробнинг миясигами, тилига туйқусдан ўсмирлигидан бери қўлламаган сўкинчлар отилди: "Ҳе, онейни..." – деб ҳайқиргиси келди, бироқ бурчакда доиг қотган бу икки жусса чанинг устига бостириб борарқан, "кусфуруш" билан "кисталоқ" фарқида довдираб, ахир: "Ҳе, қисталоқа, тур!" – деб ўшқиришга ўшқирдию, хаяжонидан овози бўғилиб, қисилиб, ўз қулоғига аллақандай шалақи чийиллашдей туюлди. "Шалтоғинига буланиб ётурасанми?!" – болалигидан

keramička posuda ležala je na izvezenom stolnjaku razbijena u četiri komada, pomiješana s razasutim crnim grožđicama. A to je samo ono što sam mogao vidjeti kroz Suhrobove oči, zanemarimo li pakleni smrad i zvuk njihova besramnog hrkanja.

Suhrobu su na um i jezik pale uvrede preostale iz njegove adolescencije te je osjetio čudnu, nezaustavljivu potrebu da izgovori nešto poput: „Jebem vam mater!“, ali kad je dojurio do kuta u kojem su ležala ta dva malena tijela, pobrkao je svoje uzbečke uvrede i umjesto „jebem vam mater“ izlanuo: „Alo, vi kurve droljetine, dižite se!“

Zvučalo je poprilično jadno. Glas mu je bio hrapav i stisnut od uzbuđenja, a i urlao je poput kakvog luđaka. „Još ležite u svojim govnima!?” viknuo je, što je bio još jedan zbrkani odjek iz djetinjstva.

Dva su se bilmeza nevoljko, polako okrenula. „Koji se kurac dereš, šupčino? Šta je?” rekao je jedan i okrenuo se natrag na spavanje.

Na to je Suhrob s obje ruke zgrabio kaputе koji su ih pokrivali i povukao ih s njih. „Dižite se, pičke materine!” napokon je zaurlao.

Njih dvojica pokušavala su obrisati san iz očiju, pritom drhteći od hladnoće. „Koji ti je vrag, stari, šta tako pričaš?” upitali su dok su ustajali.

„Evo vam dvije tisuće. Idite na Kazanjski kolodvor i odlazite kući!”

Činilo se da su se obojica opustila kad su ugledali novac. „Okej, stari. Ej, imaš kakve odjeće?”

„Idite! Gubite se!”

I tako se Suhrob, ne ponudivši ih ni kapljicom čaja, nakon što je našao dva kvalitetna škotska

džempera da im ih utrapi, povrh novca koji im je već bio u rukama, i nakon što ih je otpratio do vrata i zatvorio ih za njima, našao potpuno sam. I odmah je stao razmišljati. Je li postupio ispravno? Tko će znati? Što je, tu je. Možda je ipak trebao ostati u kontaktu s prijateljima u domovini ili im tu i tamo poslati kakve poklone…

Dan je već bio upropašten. A ni ono što je od njega ostalo nije obećavalo. Suhrob se zabavio čišćenjem nereda koji su ostavili za sobom, pokušavajući atelje dovesti u red. Uredno je vratio knjige na police, obrisao gipsanu prašinu i zalijepio natrag ona četiri keramička komada, zbog čega je na kraju završio s pet. No, nije li i njegovo srce bilo slomljeno u sitne, najsitnije komadiće?

Potajno je krivio svoju zloću. Izjedao se. Telefon je zazvonio. Podigao je slušalicu, bio je to njegov nećak Sangin.

„Popizdit ćeš, ujače“, rekao je, „ali nema jebenih karti za vlak. Ovi likovi vele da ima avion. Vele da će nam to sredit, kužiš? Ali nam treba još love. Što ćemo sad, ujače?“

Kao što znamo, ruke i um kipara uvijek su oštri i odlučni. Suhrob je progovorio bez oklijevanja. „Ti znaš toranj sa satom na Kijevskom kolodvoru? Ja donesem novac.“

Novac dođe i prođe, ali on je htio mir. Od onih tisuću dolara koje je uštedio i sklanjao od suprugе za hitne slučajeve, Suhrob je uzeo četiristo, pa ponovno izašao na snijeg.

Čekao je pola sata ispod tornja sa satom na Kijevskom kolodvoru, a onda predao dvojici mladića

келди садо.

Анави икки дақиқ истар-истамас ёндан ёнга ағдарилишди-да, бири: "Чьо наху арошь, чимо?!" – деб ғудранди-да, яна уйқуга кетди. Шунда Сухроб икки қўли билан иккисининг устидан икки пўстинни юлиб ташлади-да: "Тур-э, онейписки!" – деб қичқирди. Совуқдан сесканиб уйғонган иккиси уйқу аримаган кўзларини муштлари билан уқалаб: "Э, сизмувдийз, ока, шунчаг димийсизми?" – деб, туришди. "Мана сенинки икки минг пул, Казанский вокзал борасиз, уйга кетасиз!" Пулни кўргач иккала йигитча мулойимлашди: "Хўп дидиву, кийимсов бўладими, ока?!" – "Давай, тез!"

Хулласи, булар билан чой-пой ҳам қилгани йўқ Сухроб, пулига яраша кўлларига икки шотланд свитерини тошширгач, эшикдача бўларни кузатиб борди-да, эшикни кетларидан ёпгач, жимжит ёнгизликда: "Тўғри қилдимми-кан?" – деган гумонга борди. Ким билсин, бўлари бўлди. Ҳар ҳолда ҳамқишлоқларига совға-салом, тортиқ-тарағай бериб юборса бўлармиди...

Куи бошидан бузулган эди. Шу туфайли қолгани ҳам бебарака ўта бошлади: тимирскиланиб Сухроб бугардан қолган ола-гастонни йиғиштиргандек бўлди, устахонасини саранжомлади бир нав, китобларни қайта жовонга тизди, ҳайкалчаларининг чангини артди, бояги тўртта соатни чегаланга урунди, ўрнига тўрт соат бешга бўлишди. Ундай десак, бу ёқда юраги чил-парчин бўлиб ётибдию...

Ўз-ўзини мурувватсизликда пинҳона айблаб, ўз-ўзини еб ётганида, телефон жиринглади. Опса – хиёнин Санғин. "Ока, - дейди, - сизнинг ҳат қилдию, тока бутта билет законний йўлга. Британиа самолётга чқарворийлув дийишвотти. Атьесчат кловуза дийишвотти... Тока хуча кашста соққада керов бўвотти... Нма қилийпу, ока?" Хайкалтарошларининг қўлиям, ақлиям кескир бўлади эмасми, Сухроб ортиқча ихтиёвланмасдан: "Киев вокзали соғати биласиз, ке, пул тайёр!" – деб буюрди. Пул кетса кетсин, руҳ тинчлиги кетмасин экан. Ҳотинидан ҳар оилавий эҳтиёжга қарши яширib қўйган роппа-роса минг доллар ичидан тўрт юзини олиб, Сухроб яна кор кўчага чиқди. Киев вокзалининг минораси тагида ярим соатча кутиб, икки йигитчага хуфёна тўртюз доллар ("уч юзи билетга, юзига қишлоққа у-бу нарса олсан" -дея) тошширди-да, кўнгли тўлса-да, орқасига қайта-қайта аланглаб, яна устахонасига қайтди. Қизиқ, йўлида учраганларининг бари унинг кўзига ўзбек бўлиб кўринар, ё чиндан ҳам шундаймиди ўзи? Устахонасига қайтгачок, Сухроб ўзининг соат остидаги бесўнақай хатти-ҳаракатларини эслар экан, кўз олдида яна ўша икки бўз бола гавдаланди-да, Сухроб бирданига лабини тишлади. Жиянининг эгнида эрталаб берилган шотланд свитери бор эса-да, пальтосида турган хўраси аллақандай хунук кастимда эди. Кастим тагида эса ўша-ўша ягир трико...

četiristo dolara („tristo za karte, sto da kupite nešto za selo", rekao je), i potom se vratio u atelje. Zanimljivo je kako mu je svatko koga je sreo na ulici izgledao kao Uzbekistanac. Ili su možda doista svi i bili Uzbekistanci.

Po povratku u atelje Suhrob nije mogao prestati razmišljati o tom nelagodnom iščekivanju pod satom, a ona dva nevina dječaka uporno su mu se ukazivala pred očima. Suhrob je zagrizao usnicu. Iako je njegov nećak nosio onaj škotski džemper koji mu je dao tog jutra, njegov je pajdaš na sebi imao nekakvo staro, izlizano odijelo i istu onu tanku trenirku.

Kako bi skrenuo misli s njih, Suhrob je mijesio glinu u želji da spasi barem jednu stvar od nedaća toga dana. Ali, bez obzira na okolnosti, ruka ne može sama od sebe oblikovati formu, stoga mu se glina samo sušila u rukama, a on je jedino mogao pustiti da se izmrvi natrag u sitne komadiće.

Znate kako, kad ljuštite luk i pokušate zarezati previše duboko u srž iza prvog sloja, suze vam krenu navirati na oči? U takvom je raspoloženju bio Suhrob. Je li postupio ispravno? Je li momcima trebao naći nekakav poslić, kao što drugi ljudi rade, umjesto da ih šalje natrag tamo odakle su i došli? Ipak je imao prijatelje, pa bi im možda i našao neko prikladno mjesto, makar samo kao noćni čuvari ili da rade svašta pomalo u Centru za umjetnost. Bilo je puno uzbekistanskih noćnih čuvara u Moskvi. Sigurno bi se našlo mjesta za njih dvojicu.

Pitam se drže li kipari, kao stalež, općenito veću distancu od vlastitih sumnji i žaljenja. Kad

odvališ komadić stijene, ona se više nikad ne može vratiti na početno stanje. Nema smisla priželjkivati da se taj oblik ponovno sastavi. Ali zašto se on sada, u svojim godinama, protivno običaju, i dalje klatio naprijed-natrag? Naposljetku, nije nećaka poslao u smrt ili ga prokleo. Poslao ga je natrag u domovinu, njegovu djedovinu! A ipak, Suhrobovo srce kao da je bilo od gline i, poput one keramičke posude, nije se dalo ponovno zalijepiti…

„Eto, postao sam i pjesnik!" promrmljao je i nasmijao se događanjima toga dana te je u istom trenu shvatio što bi trebao oblikovati od ogromnog komada gline koju je mijesio.

Rani zimski mrak već se počeo spuštati. Taman se spremao dodati svjež komad gline na onaj stari kada je telefon ponovno zazvonio.

„Selam alejkum, ujače, na aerodromu sam. Ovaj šupak ovdje veli da za ovu lovu ne možemo dobit jebenu kartu još dva dana. Veli da ako hoćemo ići danas, treba mu još dvjesto, i onda nam može sredit karte, kužiš? I šta bi ti sad, ujače? Hoćeš da pošaljem ovog lika do onog sata? Moraš me izvući iz ovog, kužiš?"

Suhrob je spustio slušalicu bez odgovora. Ruke su mu bile prljave. Morat će ih oprati. I ne samo ruke. Razmazao je glinu po telefonu, a on je i dalje nervozno pištao. Ponovno je podigao slušalicu, a onda ju ljutito tresnuo natrag; glina je prsnula na sve strane, a napuknuta slušalica konačno je utihnula.

Suhrob je dobro istrljao i oprao ruke pa se vratio do svoje zalihe, izvadio dvjesto dolara, na br-

Буларнинг баридан аламсиш учун Сухроб лой қорди, ох деганда ўзининг бугунги бекорларидан бир нарса ундирмоқчи бўлди, қайда дейсиз, қўли бирон шакка бормади, лой қўлида қотиб, уни ҳам оқибат чи-нарчил увалашга тўғри келди. Пиёз арчаганингда биринчи қат пўчоқдан чуқурроқ оксангоқ, кўзингдан ёш сиркирагандек, аллақандай йиғлоқи кайфиятда эди Сухроб. Тўғри қилдими бошидан, ё йиғитчаларни келган ерига ҳайдашдан кўра уларга эл қатори иш-пиш тоиб бериш керакмиди? Ахир дўстлари бўлса бор, истаган ерига қўли етади, ҳошла курса Санъат уйига коровул-поровулми, ё электрик-пелектрик қилиб жойлаштириб қўйса ҳам бўлардию... Москвада ўзбек коровули камми, яна битта-иккита қўшилса... Қизиқ, ҳайкалтарош халқи одатда армоғу-пушаймонлардан йироқ бўлади: тошнинг бир парчаси учдими – уни жойига қайтаролмайсан, шаклни янгидан мослаш қолади холос. Лекин нега у бир ёшга етганида кундалик одатларига хилоф қайта-қайта қаловланиб ўтирибди? Ахир ўлимга ё дўзахга жўнатгани йўқ-ку жонини – ўз она юртига, ватанига жўнатди! Барибир кўнглидаги бу лойқалик тарқагани йўқ, барибир кунгил соводини ҳам бир-бирига чегалолмай қолди Сухроб... "Э, шоир бўлиб кет-а!" – деб, сўнгги ҳайлига қулиб қўйди у ва бирданига боягги қотган бурда-сурда лойлардан нима ясашини англагандек бўлди...

Кишининг эрта кечи ҳам кира бошлади. Боягги бўлакларни уламга имкият янги лой қормоқчи бўлиб турганида яна телефон жиринглади. "Сомалайким ока, айрапўттан тиюн қромман. Бўтта биттаси атьичат этьотти бу соққанга дийди нидинига белат бо, бля, бугун законний кетмоқчи бўсанг, дийди, ўзим чқарворама, ахуят қмаста яна калустайида никиноз таша, двотти... Нма қловуза, ока? Братанимми соғат тейига хўнатгурийми? Паашрат қворийи, ока, совои бўляди..."

Сухроб жавоб бермасдан гўшакни ташлади-да, қўллари ҳануз лой, ўйланиб қолди. Қўллари майлия, гўшакка ҳам лой тегиб, у энди тинимсиз чийиллар эди. Гўшакни яна олиб, зарда билан телефонга урган эди, лойлари ҳар тарафга сочилиб, дарз кетган гўшак ҳам ҳимирди.

Қўлини аниқ-таниқ ювиб, яна боягги хазинасидан икки юз доллар олди-да, бир сумга ўйланиб унга яна икки юз қўшиб, устига пўстинини ташлаганича, кайта коробуров кўчага чиқди. Қизиқ, бу сафар кутгани ҳам йўқ, соат тагида присборок, бир ўзбек турарди. Бунисинг ҳам турқи Сухробга кўпам ёқкани йўқ. Якинроқ келса – қиш ҳавоси эмасми, ундан арзон ниво ҳиди анқиб турибди. Тери куртасининг остидан эса Сухробнинг эрталабки шотланд свитери кўринганидек... "Сан ким?" – деб, на салом, на алик қилиб сўради Сухроб. "Сомалайким, ока, ҳеляйбз қворувди. Бабуйдан жичча беради, дувди..." – "Эй, бала, буни қаерга олдинг?" – Сухроб қўлини куртка остидан свитерга узатган эди, йигитча чап бериб, Сухробнинг қаттиқ панжалари унинг тери курткасига ёпишди. – "У, бля, ока нма қвосзив ўзи? Буни кожинкя дийди, йиртъорасизу, нма беспределми

zinu dodao još dvjesto, nabacio kaput na sebe i ponovno izašao na snijeg. Zanimljivo je kako ovog puta nije bilo čekanja. Pod satom već je vrebao neki Uzbekistanac. Ni ovaj mu se nije previše svi-đao. Unatoč zimskom vremenu, kad se približio, za-puhnuo ga je smrad jeftinog piva. Pod muškarčevom kožnom jaknom Suhrobu se učinilo da vidi jedan od onih jutrošnjih škotskih džempera.

„Tko ti jesi?“ zahtijevao je Suhrob, preskačući formalnosti.

„Selam alejkum, ujače, poslao me tvoj nećak. Re-kao je da ćeš mi dat lovu.“

Ali Suhrob nije slušao. „Hej, mali! Gdje ti naba-vio to?”

Ubo je prstom u džemper skriven pod muškarče-vom jaknom, a kada se mladić izmaknuo, Suhrobovi palčevi zakačili su mu se za kožnu jaknu.

„Opa, odjebi, stari! Ovo je prava koža! Oćeš da je sjebeš? Koji kurac radiš? Ovo košta grdnu lovu!”

U tren oka Suhrob je, kao da guli koru, dao sve od sebe da mu strgne jaknu, kao da je, slijedeći navike svoga zanata, namjeravao oguliti sloj po sloj kako bi dopro do srži ovog mladića. Tada se niotkuda stvorio policajac, a njegov se gromki glas pridružio metežu. „Pravite sranja ovdje, majku li vam jebem? Pun mi vas je kurac, čađavi!“ zaurlao je na ruskom.

Suhrob nikad prije u životu nije imao bliski su-sret s policijom i zbog toga je počeo sam sebe po-kapati. „Tu sam, druže naredniče, gospodine, samo da dam novac rođacima“, rekao je.

„Druže *nad*naredniče!“ ispravio ga je policajac.

„Novac, a? Kakav novac?“

„Evo. Prijatelj mi leti za Taškent, pa sam htio...“ započeo je Suhrob, pritom vadeći svojih četiristo dolara.

„Znači, planiraš i malo krijumčariti, jebem ti mater? Plaćate hašiš?” upitao je policajac glasom punim prijetnje, a Suhrob je konačno shvatio u ka-kvoj se situaciji našao. Sad će ovaj tu bezvrijedni Uzbekistanac vjerojatno imati travu u džepu, i od same pomisli Suhrobu se okrenuo želudac.

„Ujače. Ne budi idiot. Daj mu stotku“, natuknuo je smrdljivi muškarac na uzbečkom.

Suhrob u životu nikoga nije podmitio, ali u ma-gli straha bio mu je dovoljan samo tren da izvuče sto dolara iz svežnja i ponudi ih policajcu.

„Što je sad ovo, jebem ti mater? Pokušavaš pod-mititi službenu osobu? Prilikom obavljanja duž-nosti? Znaš što ćeš dobiti za to?” bjesnio je nad-narednik, dokle god onaj drugi Uzbekistanac nije uzeo novac iz Suhrobove ruke i uhvatio policajca za lakat.

„U redu, šefe, ajmo malo prijateljski popričati, samo ti i ja”, rekao je i odveo ga sa strane.

Policajac je gunđao i rogoborio, ali se uvukao natrag iza zida iza kojeg je i izronio.

To je Suhroba ostavilo u zanimljivu položaju. Dio njega preklinjao je da ode, ali bilo ga je pre-više sram pokušati pobjeći. Bi li to razriješilo situaciju s novcem? U tom slučaju čitava bi ova zbrka bila gotova. Ali što ako je i taj Uzbekistanac surađivao s policijom? U tom bi slučaju nestanak bio dobra opcija. Pri toj pomisli Suhrob se počeo

сизга? Мунга ахуенни пул чочкаммиз...” - Бир зумга Сухроб, пўчоғ арчгандек, унинг курткасини ечиб ташлашга ҳозир эди, касбий одатлари хунбушидан қат остидан қат қидириб бу йигитчанинг яланғоч мағзига етмоқчидек эди. Бироқ шу пайт нарида турган меликанинг гулдурос овози ишга аралашди: “Вы что это, ёптать, здесь беспорядок разводите?! Попрекали тут, черножопые!»1

Сухроб умрида меликa билан юзма-юз бунақанги ҳолатда йўлиқмаган эди, шунинг учун ҳам у ўзини йўқотиб қўйди. “Я вот тут, товарищ сержант, родственникам хотел деньги передать...» - «Товарищ старший сержант!»2 - деб тўғрилади унинг хатосини мелиса. “Деньги говоришь, какие деньги?!” – “Да вот, братишка улетает в Ташкент, хотел передать...” – деб, Сухроб чўнтагидан тўрт юз долларини чиқазди. – «Ах, ты, ёптать, так ты тут ещё контрабандой промышляешь?! Небось за анашу платишь?!»3 - деб, катта сержант ўдағайлаб кетганида, Сухроб қай аҳволга тушганини англаб етди Ҳозир ҳойнаҳой мана бу шумшоқ ўзбекнинг чўнтагидан нақа-нақа тонналаган бўлса борми, расвоси чиқди Сухробнинг. “Ока, лух бўлайпь, юстасини кстрийпь...” – деб имлади ўзбекчасига ановц исхирт. Умрида бировга пора бермаган Сухроб бир зумга бўшиб, аламбало бехушликда қўлидаги пулдан юзини мелисага узатди. - “Ты что, ёптать, правоохранительные органы на взятку... при исполнении служебных обязанностей... Да ты знаешь, что тебе за это будет?!»4 - деб, мелиса жазавасига тушганида, анави ўзбек Сухробнинг қўлидан бор пулини олиб, мелисани қўлтиғидан ушлади-да: “Пичо пачайник, давай бакланим как свой-свой”5 – деб, чекага тортди. Мелиса гудуриаб-гудуриаб, унинг кетидан девор орқасига тисарилди.

Шу топ Сухроб қизиқ аҳволда қолди. Туйқус туйғу унга: “Кет!” – деди, бироқ у қочишдан ўзини тиёлмади. Ундан кейин пул масаласи ҳал бўлдимикан? Ундай деса, барининг шалтоғи чиқиб бўларди. Аларни ўзбек ҳам мелиса билан бир бўлса-я?! Яхшиси кетгани маъқул. Бу фикрда Сухроб соат тагидан жила бошлади. Ғира-шира қоронғуша бошлаган, чироқлар эса ҳализ ёқилмаган, яна йигирма-ўттиз қадамдан кейин йўловчиларга аралашиб кетади. Эндигина шундай деб, қадамларини тезлаштирган эди, кетидан: “Ув, ока, какка кетроссиз?” – деган ўзбекча ҳайқирик узалди. Сухроб таққа тўхтади. Назарида энди мелиса тугул, Киев вокзали атрофидаги мўл ўзбеклар у томон ёпирилишиб келадигандек... Йўқ, боягн чидамаст йигитчанинг ўзи унга яқинлашди хомс: “Ока, унақамасте, сизам ётвичат қилийпь, апув пидарас мусарга иккипозэи бердув, укайз яна базар кфурмаси...” Сухроб бош иргитди-да, хайр-маъзурсиз ўзини кўм-кўк қоронғуга, қор оралаб тушаётган коронгуга урди...

Устахонага қайттач анча пайттача унинг кўзларию юраги титради, музлаткичдан негадир ярмталаб қолган ароқни олиб темир кружкага қуйди-да, икки ҳўпламда газзакисиз отди. Ичи қизий бошлади. Шу пайт уни сесхантириб яна

udaljavati od sata. Polako, ali sigurno, vraćala mu se hrabrost. Ulične svjetiljke još nisu bile upaljene. Još dvadeset ili trideset koraka i nestat će u gomili. Ubrzao je korak, a onda se odjednom začuo povik na uzbečkom.

„Alo, stari, kamo ćeš ti?“

Suhrob se ukopao u mjestu, pomislivši da će se sada morati suočiti ne samo s policijom nego i s bezbrojnim Uzbekistancima što su se jatili oko Kijevskog kolodvora. Ali ne, bio je to samo onaj isti polupijani mladić.

„Ujače, stani malo, moraš im reć da sam onom drkadžiji dao dvjesto. Reci to svom nećaku, da ne bi poslije mene krivio.”

Suhrob je kimnuo i bez pozdrava krenuo u plavo-crni snijeg, snijeg koji je padao po snijegu.

Kada se vratio u atelje, ruke i srce tresli su mu se još prilično dugo. Izvadio je iz hladnjaka polupraznu bocu votke i limenu šalicu, pa je sručio u sebe u dva gutljaja, bez ičega da je presiječe. U njemu je buknula vatra. Tada je odjeknula još jedna zvonjava, a Suhrob je prestrašeno poskočio. To nije bio telefon, već nešto gore – zvono na vratima. Isprva se uplašio da je policija, ali je brzo shvatio da policija obično ne zvoni, već lupa. Zatim se zapitao jesu li se vratili po još novca. Ali začula se i druga zvonjava, ne toliko stroga, koliko puna isprike. „Što bude, bit će!“ rekao je i krenuo prema vratima sa šalicom i bocom votke u rukama.

Otvorio je, a nasuprot njemu stajalo je dvoje stranaca. Muškarac i žena.

„Gospodin Su-rab?“ upitao je muškarac na engleskom, a Suhrobovo zbrkano pamćenje odjednom se prisjetilo da je upravo u taj sat trebao stići uvaženi gost iz muzeja Metropolitan u New Yorku.

Sjetio se, i dok je pridržavao tu limenu šalicu i pola boce votke u ruci, Suhrob nije imao pojma kako dočekati ovaj ugledni par, te nije uspio izustiti pozdrav niti im pružiti ruku. Bio je potpuno izgubljen. Ali oni su bili Amerikanci, tako da su se samo glasno nasmijali, potapšali ga po ramenu i na engleskom rekli nešto o tome kako crpi inspiraciju na ruski način. I ušli su u njegov atelje bez ikakvih suvišnih formalnosti.

Eto, opet sam skrenuo u još jednu književnu digresiju. Zar vam nisam rekao da nam, kao kakvom dobrom kiparu, pažnju ne smije odvlačiti koža i ljuska događaja, već da ćemo ići ravno u srž? Zato se neću baviti paradom Suhrobova duga razgovora s cijenjenim parom kojega je već duže vrijeme očekivao, osim što ću spomenuti da je Suhrobov atelje toliko zaudarao na votku i na onu dvojicu prljavih migranata, da nije mogao učiniti baš ništa da to prikrije. Što se više trudio, to su Amerikanci djelovali suosjećajnije, no zacijelo su mislili da su ruske navike zarazile i njega pa su mu, sa svojom zapadnjačkom arogancijom, bili i više nego spremni oprostiti. Umjesto toga, prijeđimo ravno na trenutak kada ih je, u jedanaest sati te večeri, Suhrob ispratio i otišao kući, ne želeći ništa drugo doli vratiti se svojoj vjernoj Mašenki.

Maša od tog jutra nije čula ni riječi o dnevnim događajima. „Jesi li ispratio nećaka?” bilo je sve što je pitala.

жиғироқ жиринглади. Телефон эмас, бадтари - эшик жиғироғи. "Мелисамикан?!" – деб ўчмди аввалига Сухроб, биров мелиса одатда эшикка қоқади эмасми, - деди унга шошқин онги. "Яна нулга келишдимми?" – деб ҳавотирланди у кетин. Бироқ иккинчи жиғироқ тарабчан эмас, бароз узоқ янграганидан: "Нима бўлса бўлди!" – деи, у вулида темир кружкасинино ярим шиша ароғини тутгайича, эшикка йўналди.

Очса – икки нотаниш инсон. Бир эркагу, бир аёл. Эркаги: "Mister Suhrab?" – деб сўрагачок, Сухробнинг эсанкираган эсига бу соатта Нью-Йоркнинг Метрополитен музейидан азиз мехмон келиши кераклиги тушди. Эсига тушдию, қўлида темир кружкаю ярим шиша арок, Сухроб ушбу мухтарам хуфтга на кириш дейишини билмай, на салом учун қўл узатолмай, довдираб қолди. Анавилар эса америкаликлар эмасми, шарақлаб кулишди-да, Сухробнинг елкасига қоқанича, ингрезчасига: "Илҳом парисини ушлабсанми!" – қабилида бир нарсани тўтуриашиб, ортиқча такаллуфсиз ичкарига кириб келаверишди...

Чоғимда яна адабий йўлларга чалғиб кетдим. Айтмабмидим – хайкалтарошлардан ўрнак олиб, ходисаларнинг пўсту-пўчоғига аҳамиятсдан, мағзини чақаман деб. Шу боис Сухроб анчадан бери кутиб юрган ўша ардоқли хуфт билан бўлган узун суҳбатнинг жимжималарини айтиб ўтирмай-да, фақат Сухроб устахонасидаги арок ҳидию анави икки сағдан қолган бесаранжомликни қанчалик хасиўшлашга ҳаракат қилмасин, америкаликлар шунчалик уни рағатлантиру, "рус руҳининг унга ҳам ёққанлигини" аллақандай ғарбона такаббурлик билан кечиришгандек бўлишганини айтай... Ёки, майли-да, кечаси соат ўн бирларда буларни кузатиб, Сухроб ўз уйига, мўмина Машенькасининг олдига қайтиб келганига тўғри ўта қолай.

Машенькага куи давомида бошидан ўтганларини гапириб ўтирмагани йўқ, жўнгина: "Жўнатдингми?" саволига: "Жўнатдим", - деб қўяқолди-да, кўпроқ америкалик мехмонлар ҳикоясини қилди. Улар билан бўлган узун суҳбатнинг жимжималарини сўзлар экан, Сухроб бекордан ўзининг ҳам анавилардек бир навъ "гастарбайтерлигию", тиланчилигини сезгандек бўлди. Ахир бу жуфтга ёқиб, ўз меҳнатини қимматроқ баҳода сотишга тиришмадими у? Улар ҳозирги кунда санъатга пул ажратишмаётганига гапни бурмаса, Сухроб ўзининг ноёблигини неш қилмадими? Бу нинҳоний тиланчиликда анави ўзбекларда қаери ортиқ экан унинг?! Ҳаридорининг ўриси эмас, америкалик бўлганими холос?!

Бу ўйларда яна алламахалгача ухламай, кўрпачойнабини дўк-дўк тепиб ётди Сухроб. Лекин бунисн ҳам бир сира адабиет...

Эртаси... эртаси ҳеч нарса бўлгани йўқ. Телефон ҳам жиринглмади, мелиса ҳам қидириб келгани йўқ. Америкаликлар ҳам ортиқ қорасини кўрсатмади. Индинисига ҳам куи бўм-бўш ўтди.

„Ispratio sam ga", odgovorio je, a potom podnio iscrpan izvještaj o svojim američkim posjetiteljima. Razgovarali su o cijeloj toj paradi njihova dugog razgovora, i Suhrob je odjednom osjetio da je u očima tih Amerikanaca bio potpuno isti kao *oni:* nekakav radnik migrant, prosjak. Nije li im se pokušao dodvoriti samo kako bi im po višoj cijeni prodao radove? Kad su rekli da danas nema novca za umjetnost, nije li im ponudio svoju jedinstvenost? Sa svojim potajnim prosjačenjem, po čemu je on bio išta bolji od svih drugih Uzbeka? Je li situaciju činilo imalo boljom to što su njegovi kupci bili Amerikanci, a ne Rusi??

Suhrob opet nije mogao zaspati do kasno u noć od silnog razmišljanja; ležao je i prevrtao se pod pokrivačima. Ali i u tome ima nečeg književnog.

Sljedećeg dana... Sljedećeg dana nije se dogodilo ništa. Telefon nije zvonio, a policija ga nije došla tražiti. Čak su se i Amerikanci odlučili držati podalje. Dan nakon toga također je prošao bez ikakvih događaja. Kad je osvanuo treći, atelje je bio pospremljen, razbijeni komadi keramike i prazne boce votke bačeni u smeće, a šaka crnih grožđica ugnijezdila se u zlatnoj tubetejci, koja je stajala naopako na vezenom svilenom stolnjaku kako bi poslužila kao zdjela. Suhrob je uzeo posljednjih dvjesto dolara koji su mu ostali u zalihi, s namjerom da ih te iste večeri uruči svojoj Mašenki. I upravo tada, kad je zastao da osluhne srce, koje je napokon bilo mirno, u njegovoj se mašti počela oblikovati ideja za novu skulpturu. Možda će je nazvati *Gastarbajter*. Tako nekako.

Po povratku kući Suhrob je Maši predao onih dvjesto dolara, a potom su se njih dvoje opustili uz skupu bocu francuskog vina i upalili televizor. Na vijestima je bio prilog o šezdeset i osam ilegalnih imigranata iz srednje Azije koje je policija tjerala iz stare zgrade predviđene za rušenje, a koju su oni pretvorili u kamp i prenoćište. Ne, a Suhrob se vrlo pažljivo zagledao, njegov nećak Sangin nije bio među njima, no prizor tih šezdeset i osmero ljudskih bića koja žive poput pasa natjerao je Suhrobovo srce da ponovno snažno zalupa.

Te noći Suhrob opet nije mogao zaspati. Za svoju nesanicu krivio je vino koje je popio, vijesti koje je pogledao, ali i dvoličnost s kojom se ponio prema svojoj Mašenki. Misli su mu jurile na sve strane i nisu mu davale mira.

Nekada davno, kada je tek stigao u Moskvu kao mladić, i Suhrob je bio prisiljen noćiti na mjestima nedostojnima psa. Sjetio se kako bi se danju predano bacao na učenje, najprije ljudske anatomije, potom proučavanja forme, a zatim i vještina klesanja kamena i oblikovanja gline. Znao je da je sva ta patnja bila radi ovog uglednog položaja koji danas uživa. Pa ipak, može li ga taj položaj sada spasiti od izgaranja u vatri i plamenu, poput kakva kamenog kipa? Ni najmanje! U svoj toj neodlučnosti, vatra i plamen su ga proždirali! Je li to Suhrob, koji je od malih nogu život mjerio nizanjem jednog velikog djela za drugim, sada padao kao žrtva sitnica i komadića besmislenog, svakodnevnog života? Ili se tim sitnicama naprosto samo tješio?

Учинчи кунга бориб устахона энди йиғиштирилган, сойил синиқларию бўш ароқ шишалари ахлатга ташланган, қийиқ атлас дастурхонча устида бир ховуч майиз тўпгармиган гул дўппи ичида қорайиб турарди. Сухроб эса хазинасидаги қолган икки юз долларини олиб, уни шу кеча Машенькага совға-салом учун тошширишга шайланган, ҳозирча эса ўзининг тинчлана бошлаган кўнглига қулоқ тутиб, янги хайқал лойиҳасини хаёлида шишитар эди. Балки-да "Гастарбайтер" деб номлайдимми уни... Ҳар нечук...

Ўша куни кечқурун уйга қайтиб, Машенькага дабдурустдан икки юз долларни ҳадя этгач, иккиси бир шиша арғанда француз шаробини эрмак қилиб, телевизорга тикилиб ўтиришар экан, янгиликларда шаҳар мелисаси марказда бузилишга режаланган бир эски уйни ўзларига мехмонхонаю ётоқхона қилиб олган 68 ўртасиёлик покистонлик мигрантни талаш бостанини кўрсатишди. Йўқ, буларнинг орасида – Сухроб қанча тикилмасин – Санғин жияни чиқиб қолгани йўқ, бироқ бу олтмиш саккиз инсоннинг ит ётиб мирза туришини кўрган Сухробнинг кўнгли яна ғашликка тўлди. Кечаси яна ухлаёлгани йўқ. Бедорлигини ўткир шаробдан кўрди, боягги суратлардан кўрди, Машенькага қилган ривёсларидан кўрди – фикри буларнинг орасида чувалашиб, барибир уйқу бермади.

Бир пайтлар ёшлигида, Москвага энди-гина келгач, ўзи ҳам ит ётмаган ерларда тунаб қолганларини, бироқ кунлари бир инсон анатомиясини, бир расмсизликни, бир тош йўнишу, лой қориш санъатларини мукаммал ўрганганларини эслади у. Ўйлаб боқса, боягги азоятлари бугунги мартабага эришиш учун чекилган экан, аммо Сухроб-хайкалтарошнинг бугунги мартабаси уни тош хайкал каби ўту-чўлдан асрашга қодирми?! Қайда?! Ўзи бехабарликда ўту-чўл бўлиб ёниб ётибдию! Ёшлигидан ҳаётнинг маъносини иш устига улуғвор иш билан ўлчаган Сухроб энди майда-чуйда юмушларга ем бўлмаяптими?! Е бу майда-чуйда юмушларда ўзига оро топяптими?! Ғам келиб-келиб, бир инсоннинг шиша қалбини синдирмаслик ҳақида кетяпти эмасми?! Фаришта Машенькасини эслади яна он Сухроб. Ташлаган синғли Фарроҳни эслади, унинг арбоб ўғли Санғинни... Нима қилса буларнинг барини бахтли қила оларкин? Ўйлаб-ўйлаб бир жиҳоз кашф этди. Замбараксимон бу жиҳозни денгиз соҳилига жойлади. Ичига синғлини киргизиб, чўзма оттандек уни узоқ денгизга отди. Синғли озод парвозда денгизга шўнғиди-ю, денгиз кўпигидан мукаммал хайкал бўлиб чиқди, ниҳоят Афродита бўлиб чиқди... Америкаликларга сотсаммикан бу жиҳозни? Пулга қўймади-ку бу жиҳоз уни...

Эрталаб қишки тарқамас ғира-ширада уйғонса, туш бўйи алаҳсирабди анави жиҳоз қўйида: туш бўлмисам, жиҳозни қуриш ниятидаги туш бўйи давом этган экан... Қулишини ҳам билмади ўша тонг Сухроб, йиғлашини ҳам... Устахонасига етиб боргач ҳам туш қайғуси тарқагани йўқ: кўлу хаёлининг бирор ишга боргиси келмади. Яна ўзини,

Može se tu pričati unedogled, ali nije li poanta u tome da se izbjegne slamanje tuđih srca, krhkih poput stakla? Suhrob je najprije pomislio na svoju anđeosku Mašenku. A onda je pomislio na sestru Farrah, koju nikada nije ni upoznao, te na njezina sina nitkova, Sangina. Što bi mogao učiniti da ih sve usreći?

Mislio je i mislio, i sinula mu je ideja. Zamislio je nekakvu napravu nalik topu, smještenu na obali mora. Njegova mlađa sestra bila je smještena unutra, a onda je, kao ispaljena iz praćke, odletjela daleko preko oceana. Vinula se u slobodnom letu prema pučini i izronila iz morske pjene kao savršena skulptura božice Afrodite. Možda bi tu napravu mogao prodati Amerikancima! To bi mu donijelo brdo novca...

Ujutro, kad se probudio u neraspršenom zimskom polumraku, shvatio je da ga ideja o onoj katapultnoj napravi i dalje progoni iz noćnog bunila. Možda je to bio samo san, ali snažna želja da izgradi tu stvar i dalje je tinjala. Suhrob nije znao bi li se smijao ili plakao kad je svanulo. Do trenutka kad je stigao u atelje, turobnost tog sna još se nije rasplinula i osjećao se nesposobnim da ni rukom ni umom prione ni na kakav posao. Suhroba su ponovno mučile misli o sebi i svom životu. Ipak, nećemo dati da nam pažnja odluta. Nećemo pogaziti svoje obećanje: dogovorili smo se da ćemo ostati vjerni kiparskoj umjetnosti i nastavit ćemo prema njenim pravilima.

Bilo je oko podneva kad je zazvonio telefon. Nepoznati, službeni ruski glas upitao ga je za ime.

„Ovdje Suhrob Surataliyev", javio se Suhrob.

„Jeste li vi odgovorni za osobu poznatu kao Sangin Surataliyev?" upitao je glas.

„Oprostite, ja samo... Možete li ponoviti?" iz lukavosti ili iz poricanja, Suhrob je pokušavao dobiti na vremenu. Glas s druge strane zvučao je kao da je zatrpan papirologijom.

Suhrobu je smjesta palo na pamet da spusti slušalicu. Ta propalica ga je uvaljivala u još jednu katastrofu! Ali nije mogao šutjeti.

„Oprostite, je li sve u redu?" pitao je.

„Ne, u tome i jest problem. Ništa nije u redu!" odsjekao je glas, a zatim agresivno nastavio. „O čemu se ovdje radi? Niste li obećali mojim kolegama da ćete paziti na njega? Niste li im rekli da ćete ga nadzirati i brinuti se o njemu?"

„Oprostite, ali što se točno dogodilo?" prekinuo ga je Suhrob nestrpljivo.

„Jeste li mu dali novac da ga potroši u kockarnici u zračnoj luci? Sve je prokartao, započeo tučnjavu i usred tog loma naveo vaše ime..."

„Što? Kakav novac?"

„Vi sad postavljate pitanja? Pa gospodine, ja bih trebao ispitivati vas!"

Na to je Suhrob klonuo duhom. Koljena su mu zaklecala. Osjetio je slabost, pa je sjeo u alabastreno krilo jednog kipa, koji je pod njim napuknuo. Sada više nije imalo smisla skrivati se.

„Ispričavam se, druže – kako ono rekoste da se zovete? Da, istina je, dao sam Sanginu nešto novca da ga pošaljem kući. On... on je nitkov, budala... " I sva bol i gorčina posljednjih nekoliko dana izbili

ўз хаёти ҳақидаги ўйларга толди Сухроб. Шундай эса-да, биз бўш келмайлик, берган ахдимизда мустаҳкам турайлик: хайкалтарошлик дедикми, унинг йўриқларига содиқ қолайлик.

Соат ўн иккиларми эди, телефон жиринглади. Нотаниш расмий овоз: "Бу Фалончи Фалончиевнинг телефонимми?" – деб сўради. – "Ҳа, Сухроб Сурьятдинов мен бўламан", - деб жавоб берди Сухроб. – "Сизнинг қарамоғингизда Сангин Сурьятдинов деган одам бўлганми?" – деб сўради овоз. – "Кечирасиз, мен... нимайди..." – деб, ниҳоятда аллақандай эҳтиётсоримиком, раддибалоникда Сухроб. Нарёғдаги овоз қорозларга кўмилгандек бўлди. Пушакни ташлаб, бошқа кутармасамикан – деган оний хаёлга борди Сухроб. Яна бир балога гирифтор қилади-йўв бу безори кенгинди... Бироқ бу сукунатга чидомай, у: "Кечирасиз, тинчликми ўзи?" – деб сўради. – "Йўқ, гап айни шундаки, тинчлик эмас-да!" – деб жавоб берди илтифотсиз овоз ва зўгумида давом этди: "Бу қандақаси ўзи? Ахир менинг ҳамкасбларимга нима деб ваъда берган эдингиз? Ўзим қарайман, ўзим адабини бераман демаганмидингиз?!" – "Кечирасиз, нима бўлди ўзи?!" – деб тоқатсизланди Сухроб. – "Аэропортдаги казинода ўйнашга сиз пул берганмидингиз? Ютказиб, ҳаяжон кўтариб ур-тўполон қилганида сизни отингизми..." – "Нима деяпсиз?! Қандақа пуллар?!" – "Сиз нима, мени сўроққа тутяпсизми? Аксинча, азизим, мен сизни сўроққа тутишим керак!"

Шу ерда ичи шув этиб бўшади Сухробнинг. Тиззалари титради. Мажолсизликдан у ганч хайкалнинг тиззасига ўтирган эди, хайкал чирс этиб синди... Тонишдан энди фойда йўқ... "Кечирасиз, ўртоқ катта... исми-шарифини нима дединигиз... Ҳа, ҳа, ўша Сангинга бу пулни мен уйига қайтиб кетишин учун берган эдим... У... ярамас... аблаҳ эса..." Шунда сўнгги кунлари газак тортиб юрган қаҳру-аламни очилди Сухробнинг. Жўшиб-тошиб кўнгилни ёрди бу нотаниш овозга. Дастлабки кутқаришни ҳам қилмади, устахонасидаги ағдар-тўнтару, уларга берган қимматбаҳо шотланд свитерлари, хотинидан беркитган энг сўнгги пулларию, буларнинг ҳеч қандай қарздори эмаслиги – барини ағдарди Сухроб қизиган гўшакка.

"Менинг бундай қарздорим йўқ, нима қилсангиз қилаверинг уни!" – деб якунлади у ўз талош-тўполонини...

Қизиқ, одатда расмийлар чидамсизроқ бўлишади, бироқ бунисси Сухробнинг гапини бўлмасдан бошдан оёқ тинглаб турди. Ҳатто Сухроб хунобийронлигини тугатгач ҳам, бироз тавозеъник ила сукут сақлаб турди-да, кейин: "Кечирасиз, аммо қилмаган нарсамиз қолгани йўқ. Қамоқхонамизда уни бир тепса тақирбосин ичқилаб қўйдим. Жасадини олиб кетасизми, - деб телефон қилаётган эдим" – деди.

su na površinu. Ovaj nepoznati glas prodro je ravno u njegovo uzavrelo i uzburkano srce. Ispričao mu je o svom posjetu Altufjevu, o tome kako mu je atelje prevrnut naglavačke, o tome kako su nestali skupocjeni škotski džemperi koje im je dao, zajedno sa svakim novčićem koji je zatajio od supruge, a zapravo mu uopće nisu bili nikakav rod! Suhrob je sve skupio na hrpu i iskalio svoj gnjev u slušalicu.

„Ja takvog rođaka nemam. Činite s njim što god vas je volja!" proglasio je, privodeći kraju svoju gnjevnu jadikovku.

Obično službenici imaju manje strpljenja, ali ovaj je šutio sve dok Suhrob nije završio. Kad je Suhrobovo gorko jadikovanje završilo, čovjek je još neko vrijeme šutio u znak poštovanja, a onda nastavio.

„Ispričavam se, ali mi više nemamo što s njim", rekao je. „Neki je skinhead podivljao i izbo ga u zatvorskoj ćeliji. Zvao sam samo da vam javim da možete doći i preuzeti njegovo tijelo."

Te prosinačke noći nije bilo snijega, kao da se veliki kipar na nebu tek spremao golim rukama rastrgati kakav kip, pa bi se potom gipsana prašina počela slijegati posvuda. Suhrob i Maša bili su na putu prema zračnoj luci Domodedovo, a i ja sam sada spreman odstupiti od onoga na što sam pristao iz čista hira. Mislim da je dosta. Književnost je moja umjetnost. Ona druga profesija nemilosrdna je; ona siječe kamen, ljušti sloj po sloj drveta s jezgre, i bez obzira na to je li ikada stigao do srca, do same srži ili ne, ja ne želim u ovoj surovoj moskovskoj zimskoj noći gledati kipara Suhroba

Surataliyeva kako iz zatvora do mrtvačkih kola nosi leš svog smrznutog nitkova od nećaka poput kamenoga kipa. Je li to bilo djelo njegova života, njegov najpotresnije savršen kip? Je li to bila sama elementarna srž svih njegovih traganja i stremljenja? Gola, oštra istina, eto što je to bilo. Želim završiti s tom vrstom umjetnosti, meni stranom, u kojoj sam i sam bio tek običan radnik migrant. Mnogo je bolje umotati se u topao, mekan sloj nagađanja i mašte, zar ne mislite tako?

Hajde, krenimo ponovno poznatim nam putem. Prijatelji Suhroba Surataliyeva znali bi ga zadirkivati tako što bi ga zvali Zurab Cereteli…

S engleskog jezika prevela
Lara Radović, prema prijevodu na engleski
Shelley Fairweather-Vega.

Декабрнинг ўша қорсиз кечаси Сухроб Машень-ка билан Домодедово аэропорти томон йўлга чиқишган экан, мисликм осмон ҳайкалтароши се-паётган ганчини йиғиштириб, ишидан кўл узган чоғи, мен ҳам ўз ахду-шаштимдан қайтдим. Кўй, - дедим ўзимга ўзим, - ўз адабиётимдан қолмай. Шафқатсиз экан буларнинг касбу-кори: тошни йўнибми, ёғочнинг қат кетидан қат пўстлоғини ажратибми, ўзакми, мағзига етаман дегани шу бўлса, ҳайкалтарош Сухроб Суръаталиев Москва-нинг қаҳратон тунида ўзининг бебош жиянининг муздек қотган хасадини сангини ҳайкалдек қа-мокдан ўлик ташувчи машинага олиб чиқаётга-нини кўрмайинам-куймайин. Шумиди умрининр кўнглини тимдалаган ўша энг мутлақ ҳайкал?! Шумиди унинг интилишларию жунбушларининг ўзагию мағзи?! Яланғоч, кескир ҳақиқат шу экан, - дейман ўзимга ўзим, - менинг ҳам ўзимга нохос ишдаги мардикорчилигимдан чиқишим маъқу-лу, ўз илиқ ва нахмоқ тўқималаримга ўралганим тузукроқ эмасми?

Кепинг, ўз йўлимда қайтадан бошлай: Сухроб Суръаталиевни дўстлари хазиллашиб Зураб Цере-тели деб аташарди...

1 [illegible]

2 [illegible]

3 [illegible]

4 [illegible]

5 [illegible]

Fariba Vafi

Ljudi iz prošlog života
(ulomak iz romana)

Na sva četiri ugla Alexanderplatza stoji policija. U manjim skupinama. Vjerojatno zbog antiratnih prosvjeda posljednjih dana. Hladno je. Oblačno je i sivo. Ni kap kiše još nije pala. Ljudi ulaze u trgovine oko trga i izlaze s vrećicama od kupovine u rukama. S mjesta na kojem sjedim vidi se poznati sat, onaj koji pokazuje vrijeme u gradovima diljem svijeta. Nekoliko ljudi stoji ispod njega. Iza ugla, uz škripu i buku, zavija dugački žuti tramvaj i polako klizi prema stanici. Volim stajati, sjediti, šetati i razmišljati na Alexanderplatzu. Možda zato što je velik, a možda i zato što je pun ljudi i života. Nije poput crkava, katedrala i velebnih palača koje mi svojom veličinom i sjajem ulijevaju strahopoštovanje. Ovo me mjesto tek neznatno umanji i natjera da na nekoliko trenutaka promotrim samu sebe. Cijelu. Izdaleka. S odmakom.

Sjedam na rub fontane i suze mi same od sebe počnu teći niz lice. Bez povoda. Bez razloga. Moje suze nemaju ime. Ljudi prolaze pokraj mene. Ne zastaju ni na tren zbog mojih suza. Ne osvrću se. Žena u suzama, čini se, nije zanimljiv prizor. Nisu znatiželjni. Ne pokazuju zanimanje, ni suosjećanje. Nemam nikakve veze s njima. Njihova ravnodušnost čini moj osjećaj usamljenosti još dubljim i stvarnijim. Na neki ga način čak i potvrđuje.

Pribjegavam svom uobičajenom triku i okrećem situaciju. Kao da u rukama držim globus i želim vidjeti i njegovu drugu stranu. Tada pomislim da njihova ravnodušnost možda i nije tako loša. Čak je i dobra. Korisna je. Mogu na miru plakati. Nitko me ne ometa. Ne moram čak ni brisati suze.

آدم‌های زندگی قبلی

در چهار گوشه میدان الکساندر پلاتز پلیس ایستاده. چند تا چند تا. شاید به خاطر اعتراضات ضد جنگ این روزهاست. هوا سرد است. ابری و خاکستری. هنوز یک قطره باران هم نباریده. مردم از مغازه‌های اطراف میدان تو می‌روند و با بسته‌های خرید در دست بیرون می‌آیند. از جایی که نشسته‌ام ساعت معروف دیده می‌شود. همان که زمان را در شهرهای مختلف دنیا نشان می‌دهد. چند نفری زیرش ایستاده‌اند. از خم میدان قطار دراز و زردی با سروصدا پیچ می‌خورد و آهسته به ایستگاه نزدیک می‌شود.

ایستادن، نشستن، قدم زدن، فکر کردن در الکساندر پلاتز را دوست دارم. شاید چون بزرگ است یا چون شلوغ و زنده است. مثل کلیساها کاتدرال‌ها و قصرهای بزرگ نیست که با عظمت و شکوهشان مرعوبم کنند. این یکی فقط کمی ریزم می‌کند و کاری می‌کند که چند لحظه خودم را ببینم. همه خودم را. از دور. با فاصله.

لب حوضچه می‌نشینم و بی‌اختیار اشکم سرازیر می‌شود. بدون بهانه. بدون دلیل. اشک‌هایم اسم ندارند. آدم‌ها از مقابلم رد می‌شوند. به خاطر گریه من یک لحظه هم نمی‌ایستند. اصلا نگاهم نمی‌کنند. زن گریان صحنه جالبی نیست لابد. نه کنجکاوند. نه حلاقمند. نه همدل. هیچ ربطی به آنها ندارم. بی‌تفاوتی آنها حس تنهایی‌ام را عمیق‌تر و واقعی‌تر می‌کند. یک جورایی حتی محق‌ترم می‌کند.

با حقه همیشگی‌ام موقعیتم را می‌جرخانم. مثل یک کره جغرافیایی که توی دستم باشد و بخواهم آن طرفش را هم ببینم. بعد فکر می‌کنم بی‌اعتنایی آنها زیاد هم بد نیست. تازه خوب هم هست. یه درد هم می‌خورد. می‌توانم با خیال راحت گریه کنم. کسی کاری به کارم ندارد. حتی زحمت پاک کردن اشک‌هایم را به خودم نمی‌دهم. مجسمه‌ای هستم در میدانی پر از نور. نیست که از حفره چشم‌هایش آب می‌ریزد لابد ازادی همین است. که کسی کاری به کار آدم نداشته باشد. که کسی سوال‌پیچ‌اش نکند. که هیچ چشمی در انتظار توضیح تخیب‌اش نکند. که هیچ‌وقت به خاطر احساساتی که از او ساطع شده مواخذه نشود. که کسی نخواهد از ریز کارهایش سر در بیاورد. که حتی خود آدم هم گیر ندهد به خودش. اگر این جا داد بزنم یا بلند بشوم برقصم، کسی کاری به کارم ندارد.

هوا تیره می‌شود. حقه‌ام هم لابد کار نمی‌کند که دوباره دلسوز می‌شوم به خودم. این آزادی نیست. اگر بود با خودش شادی هم می‌آورد. سبکی هم می‌آورد. نکند گمشدگی است. آخرین بار پنج سالم بود که گم شدم. توی باغ گلستان تبریز. دست مادرم را ول کرده بودم با او حواسش به من نبود، نمی‌دانم. یعنی ممکن است گمشدگی در طالع آدم باشد؟ شاید هم آوارگی است. آوارگی را زیر زبانم مزه مزه می‌کنم. اصلا به تلخی و زهرماری گمشدگی نیست. سردم می‌شود. زمانی کنار خیابان شادآباد

Ja sam tek kip na trgu prepunom turista, iz čijih očnih duplji teče voda.

Možda je sloboda upravo to. Da nitko nikoga ne dira. Da te nitko ne zasipa pitanjima. Da te ne proganja ičiji pogled koji traži objašnjenje. Da nikada ne budeš prozvan zbog svojih osjećaja. Da nitko ne zadire u pojedinosti tvoga života. Da ni sam sebi ništa ne zamjeraš. Kad bih ovdje sada viknula ili zaplesala, nikoga ne bi bilo briga. Smrkava se. Moj trik očito ne djeluje jer se opet sažalim nad sobom. Ovo ipak nije sloboda. Da jest, donijela bi sa sobom radost. I lakoću. Možda je ovo izgubljenost. Prvi sam se put izgubila kad mi je bilo pet godina, u Parku Golestan u Tabrizu. Pustila sam majčinu ruku, ili je ona mene načas ispustila iz vida, ne sjećam se više. Je li moguće da je izgubljenost zapisana u čovjekovoj sudbini? A možda je riječ o lutanju. Iskušavam riječ *lutanje* pod jezikom. Nije uopće toliko gorka i otrovna kao *izgubljenost*.

Hladno mi je. Nekoć sam znala sjediti u ulici Šadabad. Ako bih imala sreće, pronašla bih i praznu klupu u nekom kutku. Nije to bilo samo da odagnam umor. Bila su to i moja mentalna odmorišta. Sad imam na raspolaganju prostraniji trg. Živ. Pun svjetla. Pun svijeta. Alexanderplatz je i noću prepun prolaznika. Raznobojna svjetla obasjavaju svaki njegov kutak. Odjednom nas sve iznenadi jak pljusak. Žuti tramvaj zavija ispod mosta i približava se. Ustajem i trčim prema tramvajskoj stanici.

1.

Bila je pogreška povesti dijete u zatvor. Čista pogreška. Gotovo neka vrsta iskorištavanja svog djeteta. Ni nakon svih tih godina još uvijek mu nisam ništa rekla o tom događaju. O drugim stvarima, onima za koje psiholozi kažu da ih ne treba ni spominjati, jesam. O ovome nisam. Ne zato što bih se bojala da bi to na njega imalo loš utjecaj. Samo sam pomislila da, ako kažem, pomoći ću da mu to ostane u sjećanju, a ako ne kažem, pomoći ću da to potisne. To su one stvari za koje je bolje da ostanu u mom sjećanju i da nestanu sa mnom kada umrem. Nema mnogo uspomena koje sam osudila na zatočeništvo. Ne namjeravam u grob ponijeti svoje tajne. Većinu sam ih podijelila s drugima. A i toliko sam već poživjela da su mnoge od mojih uspomena izgubile na važnosti. Sustigla ih je zastara. Više nisu aktualne, a kamoli zanimljive. Ljudi imaju mnogo uzbudljivija sjećanja. Moja ne vrijede ni zapisivanja.

Jednom mi je Moštak predložio da pišem. U to sam vrijeme mnogo toga napisala. Nešto sam čak i pročitala pred drugima. Ali o tom posebnom danu nisam napisala ni riječ. Ne zato što sam ga željela pretvoriti u tajnu. Naprotiv, možda ću jednoga dana o tome govoriti kao o nečemu sasvim običnom. Tada bi netko tko me sluša mogao upitati:

– Zašto si to učinila?

Ja bih mu odgovorila:

– Zato što sam se bojala.

Zapravo, Vahid je bio taj koji je predložio:

– Povedi i dijete sa sobom.

را در آن دوره نوشتم. چند تایی را حتی در جمع خواندم. اما از آن روز بخصوص چیزی ننوشتم. نه اینکه بخواهم ازش راز بسازم. برعکس شاید روزی از آن مثل یک چیز پیش‌پاافتاده حرف بزنم. آنوقت ممکن است کسی که دارد گوش می‌کند بپرسد:
«چرا این کار را کردی؟»
جواب می‌دهم.
«چون ترسیده بودم.»
در اصل وحید بود که گفت:
«بچه را هم ببر.»
فکر کرد بازجو دلش به رحم می‌آید یا فکر کرد این شکلی می‌روم تو بغل یک مادر جوان دست و پا چلفتی. آن موقع هنوز مادری و این چیزها حرمت داشت. وحید تا دم در زندان با من آمد. دفتری که قرار بود از من سوال و جواب بشود داخل زندان بود. شاید اگر دفتر جای دیگری بود اینقدر هول برم نمی‌داشت. انگار قرار بود بروم توی خود زندان. بروم توی یکی از سلول‌هایش. آنقدر آن تو بمانم تا بپوسم.
با تاکسی رفتیم تا دم در زندان. آن موقع ماشین نداشتیم. هیچ چیز نداشتیم. در طبقه بالای خانه‌ای اجاره‌ای زندگی می‌کردیم. یک روز تلفن کردند. گفتند بروم دفتر زندان. چرا به من زنگ زدند؟ چرا از وحید نخواستند بروند. مرکز نفهمیدیم. همه جا با هم می‌رفتیم. در همه محافل روشنفکری تبریز با هم حاضر می‌شدیم. زوج فعال آن روزها بودیم. کتاب می‌خواندیم. تئاتر می‌رفتیم. بحث سیاسی می‌کردیم. البته که می‌نشستم. اگر شانس می‌آوردم نیمکتی خالی هم در کنجی پیدا می‌کردیم. فقط برای رفع خستگی نبود. ایستگاه‌های ذهنی من هم بودند. حالا میدان بزرگتری در اختیار دارم. زنده. پرنور. شلوغ. الکساندر پاکتز شب هم پر رفت و آمد است. نورهای رنگ رنگی‌اش گوشه گوشه‌ی میدان را روشن می‌کند. باران تند یکدفعه همه را خاکستر می‌کند. قطار زردی از زیر پل می‌پیچد و جلو می‌آید. بلند می‌شوم و می‌دوم طرف ایستگاه.

۱

بردن بچه به زندان اشتباه بود. اشتباه محض. یک جور سوءاستفاده از او بود. هنوز هم بعد از این همه سال چیزی از آن ماجرا به او نگفته‌ام. چیزهای دیگری را که از نظر روانشناس‌ها نباید حتی به زبان می‌آوردم گفته‌ام. این یکی را نه. نه به خاطر اینکه بترسم تاثیر بد رویش بگذارد. فقط فکر کردم اگر بگویم کمک می‌کنم به ماندنش و اگر نگویم کمک می‌کنم به حذف کردنش. از آن‌هاست که بهتر است بماند توی حافظه‌ام و با مردنم هم از بین برود. خاطره‌هایی که حکم حبس‌شان را داده‌ام زیاد نیستند. قرار نیست با رازهای توی سینه‌ام بمیرم. بیشترشان را به این و آن گفته‌ام. تازه، آنقدر عمر کرده‌ام که خیلی از آنها اهمیت‌شان را از دست داده‌اند. مشمول مرور زمان شده‌اند. نه به روز هستند نه حتی جالب. مردم خاطره‌های به مراتب جذاب‌تری دارند. مال من به نوشتنش هم نمی‌ارزد. یک بار مشتاق پیشنهاد کرد بنویسم. خیلی چیزها

Pomislio je da će se istražitelj smilovati ili da ću tako ostaviti dojam mlade i neiskusne majke. U to se vrijeme na majčinstvo i slične stvari još uvijek gledalo s poštovanjem. Vahid me je otpratio do vrata zatvora. Ured u kojem su me trebali ispitivati nalazio se unutar zatvora. Da je bio negdje drugdje, možda me ne bi obuzela tolika panika. Imala sam osjećaj kao da sam trebala ući ravno u sam zatvor, u jednu od njegovih ćelija. I ostati ondje sve dok ne istrunem.

Taksijem smo se odvezli do ulaza u zatvor. U to vrijeme nismo imali automobil. Nismo imali ništa. Živjeli smo na katu jedne unajmljene kuće. Jednog su me dana nazvali i rekli da dođem u zatvorski ured. Zašto su pozvali mene? Zašto nisu tražili da dođe i Vahid? Nikada nismo saznali. Svugdje smo išli zajedno. Na svim intelektualnim okupljanjima u Tabrizu pojavljivali smo se zajedno. U to smo vrijeme bili poznati kao aktivistički par. Čitali smo knjige. Odlazili u kazalište. Vodili političke rasprave. Naravno, ja sam češće nego on posjećivala Moštakovu kuću.

Ponekad bih ja čuvala dijete, a on bi odlazio u Atašparastov ured. Tamo su se okupljali nešto drugačiji ljudi. Razlikovali su se od onih iz Moštakove kuće. Politička napetost devedesetih nije nimalo zaostajala za onom iz prethodnog desetljeća. Svi su željeli imati neko mjesto za okupljanje, prostor u kojem mogu razgovarati, analizirati dnevne događaje. U to vrijeme Tabriz nije imao javni prostor za okupljanja i rasprave. Kavane nisu postojale. Knjižare nisu bile sigurne. Nije bilo ni dvorana.

Kuće su bile jedina mjesta gdje se moglo sastajati: okupljališta ljudi iz grada, mjesta susreta, zabave, glazbe i plesa. Sve što je vani bilo zabranjeno, u kućama se moglo, uz malo opreza, slobodno prakticirati. Moštakova kuća bila je jedno od takvih mjesta. Njezina su vrata bila otvorena mladima poput nas.

U Berlinu molim Nasera da me odvede do Moštaka. Dogovaramo se u jednom kafiću u turskoj četvrti. Naser ostaje vani. Hladno je. Pali cigaretu.

– Uđi sama.

Nisam očekivala da će me otpratiti do kafića i onda odbiti da uđe.

– Zašto ti ne uđeš?

– Moštak me ne može očima vidjeti. Kad me vidi, ispsuje me. Nisam jedini.

– Ali zašto? Moštak je pristojan čovjek.

Naser kucne prstom po sljepoočnici.

– Skrenuo je. Misli da sam izdajnik.

Povuče dim cigarete.

– Kao da smo mi krivi za njegovo izbjeglištvo. Mogao je ostati. Bez veze se prepao. Nitko ga nije dirao. Mi smo se bavili politikom. On je samo pisao poeziju.

– Nije bilo lako biti pjesnik u ono vrijeme.

– Da, ali priveli su ga samo tri puta. Nekoliko puta su mu prijetili telefonom. Ni dana zatvora nije okusio.

Nasera sam upoznala u Berlinu. Sasvim slučajno otkrili smo da pripadamo istoj ekipi iz ulice Nahal. Stariji je od mene deset godina. Prije trideset godina, dok sam ja u srednjoj školi u ulici Nahal

انگار ما باعث دربه دری‌اش شدیم.»
می‌تونست بمونه. بیخودی نترسید. کاری باهاش
نداشتن. ماها کار سیاسی می‌کردیم. اون فقط
شعر می‌نوشت.»
«شاعر بودن هم تو اون شرایط آسون نبود»
آره ولی فقط سه بار خواسته بودنش. چند»
بارم تلفنی تهدیدش کرده بودند. اون حتی زندان
«هم ندیده
با ناصر در برلین آشنا شدم. خیلی تصادفی
فهمیدیم هر دو بچه‌ی خیابان نهالیم. ناصر ده
سال از من بزرگتر است. سی سال قبل در
حالی که من در دبیرستانی در خیابان نهال
انشاهای انقلابی می‌نویسم او در اعتصابات
دانشجویی دستگیر می‌شود. هجده ماه بعد آزاد
می‌شود. از مرز استارا رد می‌شود. خودش را
می‌رساند شوروی. بعد از چند هفته می‌خواهد
ریش چند روزه‌اش را بتراشد و متوجه کندی
تیغ می‌شود. تیغ نو و آنقدر کند! با زحمت
زیاد نصف صورتش را می‌تراشد. تیغ چند
جای صورتش را زخمی می‌کند. ناصر جوش
می‌آورد. در آینه‌ی نامرغوب به چانه خونی و
ریش نصفه نیمه‌اش خیره می‌شود و برای اولین
بار موفق می‌شود همه چیزهایی که با چشم
خودش از سوسیالیزم دیده کنار هم بگذارد و با
دروغ بزرگ زندگی‌اش روبرو شود
یاد دفتر زندان می‌افتم. بچه را به خودم فشار
می‌دادم که قلبم بیرون نپرد از سینه‌ام.
«ولی ترس خودش یک زندانه»
خود زندان رو ندیدی که این حرف رو»
«می‌زنی

من بیشتر از او می‌رفتم خانه مشتاق.
گاهی بچه را من نگه می‌داشتم. او می‌رفت
دفتر آتش‌پرست. حده دیگری آن جا جمع
می‌شدند. با آدم‌های خانه مشتاق فرق داشتند
التهاب سیاسی دهه هفتاد دست کمی از دهه قبل
نداشت. همه دلشان می‌خواست جایی جمع شوند.
حرف بزنند. اتفاقات روز را تحلیل کنند. آن
موقع تبریز فضای عمومی برای بحث و گفتگو
نداشت. کافه نبود. کتابفروشی‌ها امن نبودند.
سالنی در کار نبود. خانه‌ها تنها جایی بودند
که می‌شد در آن جمع شد. محل دیدار آدم‌های
شهر. محل مهمانی و ساز و آواز و رقص.
همه چیزهایی که در بیرون ممنوع بود با کمی
احتیاط در خانه‌ها آزاد بود. خانه مشتاق یکی از
آن خانه‌ها بود. درش به روی جوان‌هایی مثل ما
باز بود.
در برلین از ناصر خواهش می‌کنم مرا ببرد
پیش مشتاق. توی کافه‌ای در محله ترک‌ها قرار
می‌گذاریم. ناصر بیرون می‌ایستد. هوا سرد
است. سیگاری روشن می‌کند.
«خودت برو»
انتظار ندارم تا یک قدمی کافه بیاید ولی
داخل نشود.
«چرا نمی‌آی تو؟»
مشتاق چشم دیدن من رو نداره. ببینه فحشم»
«می‌ده. فقط هم من نیستم
«ولی چرا؟ مشتاق آدم مؤدبیه»
ناصر با انگشت می‌زند به شقیقه‌اش.
«قاطی کرده. فکر می‌کنه خائنم»
پک می‌زند به سیگارش.

pisala revolucionarne tekstove, njega su uhitili tijekom studentskih štrajkova. Pušten je na slobodu osamnaest mjeseci kasnije. Potom prelazi granicu kod Astare i stiže u Sovjetski Savez. Nakon nekoliko tjedana poželi obrijati bradu staru nekoliko dana, ali primijeti da je britvica tupa. Nova britvica, a tako tupa! Uz velik napor uspije obrijati tek pola lica. Oštrica mu pritom na nekoliko mjesta razreže kožu. Obuzima ga bijes. U jeftinom ogledalu zagleda se u svoj krvavi podbradak i napola obrijano lice, i u tom trenutku prvi mu put pođe za rukom povezati sve što je iz prve ruke vidio od socijalizma i suočiti se s velikom laži svojega života.

Sjetim se zatvorskog ureda. Dijete sam privijala uza se kako mi srce ne bi iskočilo iz grudi.

– Ali i strah je svojevrsni zatvor.

– To govoriš zato što pravi zatvor nikad nisi ni vidjela.

Kroz prozor kafića ugledam Moštaka. Na glavi mu je kapa sa šiltom. I u tim godinama još uvijek je privlačan muškarac. Moštak nikada nije nastojao privući žene. Toliki su ljudi prolazili kroz njegovu kuću, ali njemu je jedino bilo stalo do poezije. Iz njegovih su stihova izbijali žar i vatra. Pisao je na oba jezika: na perzijskom, a kasnije uglavnom na turskom. Uporno je ponavljao da poezija mora ostaviti trag, a njegova ga je ostavljala. Poznavao je pjesnike svih razdoblja i stilskih pravaca, stare i nove. Zanosio bi se dok je čitao poeziju. Ruke bi mu podrhtavale. Mladi pjesnici donosili su mu svoje stihove. Kritizirao ih je nemilosrdno. „Više

čitajte! Ne možete pisati poeziju samo iz osjećaja. Osjećaj se potroši. Kao bunar je, brzo presahne. Povežite se s izvorom!“ Zbog takvih je riječi i stvorena knjižnica. Ja sam bila zadužena za nabavu i posudbu knjiga.

Odlazili smo k njemu kući. Naizmjence smo donosili čaj i kekse. Kuća mu je bila lijepa, ugodnih boja.

Vahid uopće nije bio pjesnički tip i Moštaka su izluđivali njegovi komentari o poeziji.

– Drži se svog terena, gospodine Vahide! Ako ćeš raspravljati o politici, to može. U to se razumiješ. Ali molim te, o poeziji ni riječi. Ugledaj se u svoju ženu. Nikad se ne miješa u rasprave o onome što ne poznaje.

Čim smo izašli, Vahid je započeo.

– Zašto mu ništa nisi rekla kad te onako ponizio?

– Ponizio?

– Pa zar nisi čula što je rekao? I ti ga onda uzdižeš u nebesa!

Vahid je već tada dijagnosticirao moj prvi poremećaj u ponašanju. Navodno sam ljude vidjela većima nego što uistinu jesu. Primjerice, za njega je Moštak bio propao čovjek koji usput piše poeziju. Za mene je bio talentirani pjesnik koji piše o propasti. Drugi pokazatelj mog poremećaja bila je nesposobnost da prepoznam poniženje. Po njemu, Moštak me nije shvaćao ozbiljno. Po meni, on je samo izrekao jednostavnu istinu.

Kad smo se spremali napustiti Tabriz, odlučila sam otići do njegove kuće. Vahid se usprotivio.

«کرد.
«تحقیرم کرد؟»
نشنیدی چی گفت؟ بعد تو هی مشتاق مشتاق»
«.کن
وحید همان وقت‌ها اولین اختلال رفتاری‌ام را تشخیص داد. گویا آدم‌ها را بزرگتر از اندازه واقعی‌شان می‌دیدم. مثلا مشتاق از نظر او مرد ورشکسته‌ای بود که شعر هم می‌گفت. از نظر من شاعر توانایی بود که از ورشکستگی می‌نوشت. دومین نشانه اختلالم تشخیص ندادن تحقیر بود. از نظر او مشتاق مرا جدی نگرفته بود. از نظر من او فقط حقیقت ساده‌ای را بر زبان آورده بود.
از تبریز که جمع کردیم برویم، رفتم در خانه‌اش. وحید مخالفت کرد.
خونه‌اش تحت نظره. از تهران بهش زنگ» «.می‌زنیم
«.فقط به دقیقه می‌بینمش»
«.تو همون به دقیقه هم کار دستمون می‌دی»
اصرار کردم. باشد با من آمد. گفت بیرون می‌ایستد تا زود برگردم. پنجره خانه مشتاق روشن بود. مردی توی کوچه از کنارمان رد شد. توی تاریکی زل زل نگاهمان کرد. هر دو بفهمی نفهمی پا سست کردیم. وحید عصبی خندید.
ببین چه به روزمون آوردند. از سایه‌مونم» «.می‌ترسیم
وحید عاشق راه رفتن بود. عاشق راه رفتن در خیابان‌ها و پرسه زدن در کوچه پس کوچه‌های تبریز. توی یکی از همین کوچه‌ها از پنجره کافه، مشتاق را می‌بینم. کلاه لبه‌دار سرش است. هنوز هم در آن سن مرد جذابی است. مشتاق هیچوقت نخواست زن‌ها را جذب کند. آن همه آدم به خانه‌اش رفت و آمد می‌کردند اما تنها چیزی که برایش مهم بود شعر بود. از شعرهایش شور و آتش می‌بارید. به هر دو زبان می‌نوشت. فارسی و بعدها بیشتر به ترکی. اصرار داشت شعرش اثرگذار باشد که بود. شاعران همه دوره‌ها را می‌شناخت. همه سبک‌های شعری قدیم و جدید. در حال خواندن شعر هیجان‌زده می‌شد. دست‌هایش می‌لرزید. شاعرهای جوان برایش شعر می‌خواندند. بیرحمانه نقدشان می‌کرد. کتاب بخوانید. سوادتان را بیشتر کنید. نمی‌شود فقط با حس شعر بنویسید. حس تمام می‌شود. مثل چاه است. زود خشک می‌شود. وصل شوید به سرچشمه. به خاطر همین حرف‌ها کتابخانه درست شد. من شدم مسئول خرید و امانت دادن کتاب. به خانه‌اش می‌رفتیم. به نوبت چای و بیسکویت می‌بردیم. خانه‌اش زیبا بود. خوش‌رنگ.
وحید اهل شعر نبود. اظهار نظرهایش در باره شعر مشتاق را عصبی می‌کرد.
یات رو از زمین ما بکش بیرون آقا وحید.» اگه بحث سیاسی بکنی قبوله. چون واردی. ولی لطفا از شعر حرف نزن. از زنت بلد بگیر. هیچ وقت خودش رو وارد بحثی که چیزی ازش «.نمی‌دونه نمی‌کنه
تا آمدیم بیرون، وحید شروع کرد چرا چیزی نگفتی وقتی اون جوری تحقیرت»

– Kuća mu je pod prismotrom. Nazvat ćemo ga iz Teherana.

– Idem ga obići samo na minutu.

– U toj jednoj minuti uvalit ćeš nas u probleme.

Inzistirala sam. Pošao je sa mnom. Rekao je da će nakratko sačekati vani dok se ja ne vratim. Prozor Moštakove kuće bio je osvijetljen. Neki je muškarac na ulici prošao pokraj nas. Dugo nas je i netremice promatrao u mraku. Zastali smo, ni sami ne znajući zašto. Vahid se nervozno osmjehnu.

– Vidi što su nam učinili. Bojimo se i vlastite sjene.

Vahid je obožavao hodati. Volio je hodati gradom i besciljno lutati uskim uličicama Tabriza. I mene je spazio u jednoj od njih. Dolazila sam mu u susret. Padala je kiša. Sve je bilo puno blata i lokvi. Jednom sam ga prilikom upitala:

– Što ti se na meni svidjelo?

– Blato koje ti se zalijepilo za rub kaputa.

Šakom sam ga udarila po ramenu.

– Ti nikad ne možeš odgovoriti kao normalan čovjek kad te nešto pitam.

Nasmijao se i stisnuo rame kao da ga je stvarno zaboljelo.

– Ozbiljno to mislim.

– Znači zaljubio si se u moj prljavi kaput?

– Da.

– Nije problem što mi to sad priznaješ, samo nemoj pred drugima, molim te. Osramotit ćeš nas.

Jedva se prestao smijati.

– Ma ne u tvoj prljavi kaput. Svidjelo mi se kakva si bila. Drugačija, nekako ravnodušna. Kao da

ti ništa nije bilo važno. Bila si skroz u nekom svom svijetu i to mi se baš svidjelo.

Naser ne zna ništa o Vahidu. Zapravo, uopće ga ne poznaje. Mene i dalje vidi kao neudanu djevojku iz onih dana, iz vremena prije Vahida. Pred očima su mu ulica Nahal, njezina džamija s visokim minaretom, male trgovine i labirint uskih uličica. Utjecajan muškarac te ulice nije bio Vahid, nego gospodin Saba, moj otac. Kad god me Naser ugleda, lice mu obasja osmijeh u kojem se miješaju sjećanje i prepoznavanje.

– Kći gospodina Sabe.

Sve tri riječi izgovara polako, naglašeno i dostojanstveno. O gospodinu Sabi, mom ocu, govori s tolikim poštovanjem da se u meni smjesta nešto pomakne. Kao da na trenutak svijet gledam njegovim očima. Ponovno vidim svoga oca. Naočit je čovjek, pun života i modernih nazora. Prvi u kvartu uvodi telefon u kuću. Svojim kćerima dopušta da razgovaraju telefonom i odlaze u šetnje do raskrižja Šahnaz, pa čak i u kino. A kad bi doznao da imaju dečke, ni riječ ne bi rekao.

Prvi u kvartu kupuje i televizor. Sva djeca iz susjedstva okupljaju se u našoj kući i zure u snijeg televizora. Netko na krovu toliko okreće antenu lijevo-desno sve dok se na ekranu napokon ne pojavi slika. Prvi kupuje i automobil, Peykan[1]. Nema vozačku dozvolu. Nekoliko puta izlazi na ispit

1 Iranski osobni automobil koji se proizvodio od 1967. do 2005.; desetljećima najrašireniji automobil u Iranu, posebno popularan među radničkom i srednjom klasom. (op.prev.)

هر سه کلمه را با تاکید و طمانینه می‌گوید.
از آقای صبا بعضی پدر من چنان با احترام یاد می‌کند که درجا اتفاق کوچکی می‌افتد. اتفاق این شکلی است که می‌روم توی چشم‌های او. از تو به پدرم نگاه می‌کنم. پدرم مرد خوش اندام، سرزنده و مدرن محله است. اولین کسی است که تلفن برای خانه‌اش می‌خرد. به دخترهایش اجازه می‌دهد با تلفن حرف بزنند. برای گردش به چهارراه شهناز یا حتی سینما بروند. اگر بشنود دوست پسر گرفته‌اند صدایش را درنمی‌آورد.
اولین کسی است که تلویزیون به خانه‌اش می‌آورد. بچه‌های محل همه جمع می‌شوند توی خانه. زل می‌زنند به برفک تلویزیون. یکی آنقدر آنتن پشت‌بام را کج و راست می‌کند تا آخر سر یک تصویر روی صفحه ظاهر می‌شود. اولین کسی است که پیکان می‌خرد. گواهی رانندگی ندارد. چند بار امتحان می‌دهد. رد می‌شود. حاشق ماشین است. یک بار دم در پایش را روی گاز ماشین می‌گذارد. چند ثانیه بعد می‌کوبد به تیر چراغ برق. همه با صدای تصادف بیرون می‌ریزند.
از چشم ناصر که به پدرم نگاه می‌کنم به او حاسد می‌شوم. اما چرا من همیشه با او بد بودم امروزی‌ها زاویه داشتم. چرا فکر می‌کردم بدترین بابای دنیاست. دلیلی که می‌آوردم آوردن فرزندان زیاد بود. چرا آدم باید این همه بچه داشته باشد. بدتر اینکه زن‌های زیادی را دوست داشت. چرا باید آدم اینقدر خوره زن باشد. می‌گفتند حیاش است. کلمه مرموزی که یک

مرا دید. داشتم از روبرو می‌آمدم. باران باریده بود. همه جا پر از گل و شل بود. بعدها پرسیدم:
«از چی من خوش‌ات اومد؟»
«از اون همه گِلی که به دامن مانتوت چسبیده بود.»
با مشت زدم به شانه‌اش
«یک بار نشد سوال کنم و مثل آدم جواب بدی.»
شانه‌اش را انگار که خیلی درد گرفته باشد بغل کرد و خندید.
«جدی گفتم.»
«یعنی تو حاشق مانتوی کثیف من شدی؟»
«آره.»
«الان این حرف رو زدی خوب نداره. لطفا جای دیگه نگو. آبرومون می‌ره.»
خنده‌اش را با زحمت تمام کرد.
«مانتوی کثیف‌ات که نه. خوشم اومد از حالت‌ات. متفاوت بودی. بی‌خیال. اصلا هیچ چی برات مهم نبود. به جور تو هیروت خوبی بودی.»
ناصر هیچ چیز از وحید نمی‌داند. اصلا او را نمی‌شناسد. به من هم به چشم دختر مجرد آن روزها نگاه می‌کند. به روزهای ماقبل وحید. به خیابان نهال با مسجد و مناره بلندش. با مغازه‌های کوچک و کوچه‌های تو در توش. مرد مهم آن خیابان وحید نبود. آقای صبا بود. پدر من. ناصر هر دفعه مرا می‌بیند با خنده‌ای از خاطره و آشنایی نگاهم می‌کند.
«دختر آقای صبا.»

i pada. Obožava automobile. Jednom pred kućom nagazi gas. Par sekundi poslije zabije se u stup ulične rasvjete. Na zvuk sudara svi izlete van.

Kad promatram oca Naserovim očima, počinjem ga voljeti. Ali zašto sam onda cijeloga života, kako bi se to danas reklo, imala problem s njim? Zašto sam mislila da je najgori otac na svijetu? Razlog koji sam uvijek navodila bio je prevelik broj djece. Zašto bi netko imao toliko djece? A još gore od toga bilo je to što je volio mnoge žene. Zašto bi netko bio toliko opsjednut ženama? Govorili su da je ženskaroš. Bila je to zagonetna riječ koja je u sebi nosila cijeli jedan svijet razvrata i zabranjenih užitaka, požude i raskalašenosti. Zvučala mi je kao psovka. Čula sam je od očeve prve žene i zauvijek zapamtila. Većina onoga što je govorila njegova prva žena urezala mi se u pamćenje.

– Ja sam njegova prva žena, a tvoja majka mu je posljednja.

Bilo je očito da je između njih bilo još žena. Prva ga je psovala, ali u njezinu glasu nije bilo mržnje. To sam mogla osjetiti čak i ja, iako sam još bila dijete. Istu sam riječ čula i od svoje starije sestre, zapravo polusestre Šahle. I ona je psovala oca jer je pored njihove majke uzeo još jednu ženu. Ali i ona ga je voljela. Na dan očeve smrti Šahla je prvu ženu povela sa sobom na groblje. Iz svakog kutka mrtvačnice prolamali su se jauci i naricanje. Šahla ju je primila za ruku. Polako ju je odvela do prostorije u kojoj su prali očevo tijelo. Prva žena nije bila osobito stara. Po današnjim mjerilima uopće se ne bi smatrala staricom. Padala je ne-

brojeno puta. Svaki put bi joj napukla neka kost ili bi nešto slomila. Govorili su da nema sreće i da je nespretna. Danas shvaćam da je bolovala od osteoporoze. Zbog rahitisa se pogrbila. I sama je katkad znala govoriti: *Kosti su mi napukle od tuge i nepravde.* Svi su znali da je pritom mislila na nepravdu koju joj je nanio naš otac. Ali zašto nikada nije otišla liječniku?

Doktor Mostoufi bio je kvartovski liječnik. Imao je okruglo lice i naočale s crnim okvirom, poput lika iz crtića. Oko vrata je omatao manžetu tlakomjera. Znao je lijek za svaku boljku. Uzeli bismo njegov recept i otišli u ljekarnu doktora Dadjara, u kojoj je uvijek bila gužva. Doktor Dadjar bio je zajedljiv i namrgođen čovjek. Svakome tko bi ušao dobacio bi kakvu podrugljivu primjedbu. Jednom se okomio na nekog starca.

– Što je, najeo si se *aš-e reštea*[2] pa si mi sad došao podrigivati u lice?

Ne znam je li starac doista jeo *aš-e rešte.* Ne znam čak ni je li podrignuo. Ali Dadjar je bio takav. Iskaljivao se na slabijima. S bogatašima nije imao posla. Istini za volju, u našem kvartu nije ih ni bilo mnogo. Moj se otac vjerojatno ubrajao među bogate. Imao je trgovinu tepisima. Imao je automobil. Imao je i telefon i hladnjak i televizor.

Doktor Dadjar imao je još jednu osobinu – nije stario. Bio je vječno mlad. Kad sam se godinama

2 Tradicionalno iransko jelo; gusta juha od mahunarki, začinskog bilja i rezanaca. (op.prev.)

برمی‌داشتیم می‌رفتیم داروخانه دکتر دادیار که همیشه شلوغ بود. دکتر دادیار بداخلاق بود و به هر کس که از در وارد می‌شد، متلکی می‌پراند. یک بار پرید به یک پیرمرد
«آش رشته خوردی و اومدی تو صورت من؟ داروغ می‌زنی؟»
نمی‌دانم پیرمرد آش رشته خورده بود یا نه. نمی‌دانم حتی آروغ زده بود یا نه. اما دکتر دادیار چنین آدمی بود. ضعیف‌کش بود. با پولدارها کاری نداشت. البته که محله ما زیاد پولدار نداشت. پدر من احتمالا پولدار محسوب می‌شد. حجره فرش‌فروشی داشت. ماشین داشت. تلفن و یخچال و تلویزیون داشت
دکتر دادیار یک خاصیت دیگر هم داشت. پیر نمی‌شد. همیشه جوان بود. سال‌ها بعد که به خیابان نهال برگشتم او همچنان جوان بود. موهایش سیاه بود. می‌گفتند رنگ می‌زند. هر چه بود راز جوانی را می‌دانست. رسول آقا بقال هم جوان مانده بود. تنها کاسبی بود که پشت صافی داشت. بقیه از سبزی‌فروش و نفت‌فروش و شیرینی‌فروش همه کج و کوله و پیرنما بودند.
اما رسول بقال در رقابت با دکتر دادیار شکست خورد. چون هر سه دخترش سیاسی شدند. به خاطر فعالیت بچه‌هایش به خاک سیاه نشانده شد. دو تا از دخترها افتادند زندان. دامادش فرار کرد. پسرش تا مرز اعدام رفت. همه اینها کافی است تا مردی را از جوان ماندن پشیمان کند.
ناصر می‌گوید:

حالم لهو و لعب داشت. هیزی و هرزگی داشت. مثل فحش بود. آن را از زن اول شنیدم و برای همیشه یادم ماند. بیشتر حرف‌های زن اول توی حافظه‌ام حک شده‌اند.
«من زن اولش هستم. مادر تو زن آخرش»
پیدا بود که چند تای دیگر آن وسط بودند. زن اول فحشش می‌داد اما زبانش نفرت نداشت. این را من هم که بچه بودم می‌فهمیدم. این کلمه را از زبان خواهر بزرگم هم شنیدم. خواهر ناتنی‌ام: شهلا. او هم به پدر فحش می‌داد. چون کس دیگری غیر از مادر خودش را به زنی گرفته بود. اما او هم آقاجان را دوست داشت. روزی که پدرم مرد شهلا زن اول را با خودش به قبرستان برد. از در و دیوار مردشورخانه ضجه و ناله می‌بارید. شهلا دست زن اول را گرفت. آرام آرام او را به طرف سالنی که پدر را می‌شستند هدایت کرد. زن اول چندان پیر نبود. با معیارهای امروزی اصلا پیر نبود. صد بار زمین خورده بود. هر دفعه یک تکه از استخوانش ترک برداشته یا شکسته بود. می‌گفتند بدشانس است. دست و پا چلفتی است. حالا می‌فهمم یوکی استخوان داشت. نرمی استخوان، پشتش را هم قوز کرده بود. خودش می‌گفت استخوان‌هایم از خصه یوک شده‌اند، از ظلم. همه می‌دانستند منظورش ظلم آقاجان است. اما چرا پیش دکتر نمی‌رفت؟
دکتر مستوفی پزشک محله بود. صورت گرد کارتونی داشت. عینک قاب سیاه. دستگاه فشارسنج‌اش را حلقه می‌کرد دور گردنش. برای هر دردی درمان داشت. نسخه‌اش را

poslije vratila u ulicu Nahal, i dalje je izgledao jednako mlad. Kosa mu je bila crna. Govorili su da je farba. Kako god bilo, znao je tajnu mladosti.

I trgovac mješovitom robom, Rasul, ostao je mladolik. Bio je još jedini trgovac koji se držao uspravno. Svi ostali – povrćar, slastičar i prodavač petroleja – bili su pogrbljeni, potrošeni, prerano ostarjeli.

Pa ipak, Rasul je izgubio utrku s doktorom Dadjarom. Sve su mu tri kćeri ušle u politiku. Zbog njihovih aktivnosti potpuno je propao. Dvije su mu kćeri završile u zatvoru. Jedan od zetova je pobjegao. Drugi je zamalo osuđen na smrt. Sve je to dovoljno da čovjek požali što je ostao mlad.

Naser mi se obrati:

– Sjećaš li se Kamar?

Kako bih je mogla zaboraviti? Kamar se nikada nije udavala. Bila je jedina žena u kvartu koje su se muškarci pribojavali. Jednom je izjavila da može voziti očev Peykan, kad je već auto ostao bez vozača. U to je doba rijetko koja žena znala voziti. Stajala sam i zurila u Kamar otvorenih usta. Zavodnički je sjela za volan. Još i danas uživam gledati vozačice autobusa u Berlinu. Sve imaju tamnoplavo-bijele uniforme. Ozbiljne su, poput nekadašnjih učiteljica. Kao da su ih za zabavu izveli iz škole, da malo voze autobuse. Zanijela sam se promatrajući jednu od njih. Trgne me kratki zvuk trube nekog auta.

To je Irandoht. Na glavi ima ljubičastu kapu. Pomalo podsjeća na kraljicu Elizabetu koja je privremeno napustila svoju palaču i sjela za volan.

Pokazuje mi da kofere stavim u prtljažnik. Brzo se ukrcavam u auto. Odjednom počinje kiša. Još prije dvije minute sijalo je sunce. Na usta mi dođu Naserove riječi.

– Točno je kad kažu da se u dvije stvari u Berlinu ne možeš pouzdati.

– Koje su to dvije stvari?

– Vrijeme i žene.

Irandoht se okrene prema meni s negodovanjem.

– Gospođa je tek stigla, a već je naučila poslovice.

Nespretno se osmjehnem.

– Čula sam to od nekoga.

– Smijem li pitati od koga?

Ne izgovaram ime. Naučila sam da nikada ne izgovaram ime. I onaj dan kada sam s djetetom otišla u zatvorski ured, nisam nikoga imenovala.

– Sigurno si to čula od nekog muškarca.

Glupo se nasmijem.

– Samo oni mogu izvaliti takve stvari.

Osmijeh mi je i dalje ukočen na zatvorenim usnama.

– I sigurno je Iranac?

Irandoht je još prije mnogo godina prekinula sve veze s Irancima. U njezinu sam autu zato što sam se odvojila od Iranaca u domovini, a još nisam postala dijelom iranske dijaspore. No mislim da sam se ovim gafom potpuno srozala u njezinim očima. Kad sam je prvi put upoznala, ostavila je snažan dojam na mene. Čak se i u ovim godinama dam impresionirati ljudima. Nakon što upoznam nekog novog, nikad ne pomislim: „Pa to je samo

«منم از یکی شنیدم.»
«می‌تونم بپرسم از کی؟»
اسم نمی‌آورم. یاد گرفته‌ام هیچوقت اسم نیاورم. روزی هم که با بچه رفتم دفتر زندان از کسی اسم نبردم.
«حتما از یه مرد شنیدی.»
مثل خل و چل‌ها لبخند می‌زنم.
«فقط اونا بلدن از این چیزا بکن.»
لبخند همچنان ماسیده روی لب‌های بسته‌ام.
«و حتما هم ایرونیه؟»
ایراندخت سال‌ها پیش از ایرانی‌ها بریده است. حلت اینکه من توی ماشینش هستم این است که از جمع ایرانی‌های داخل درآمده‌ام و هنوز به جمع ایرانی‌های خارج وارد نشده‌ام. ولی فکر می‌کنم با این کندی که زدم پلک از چشمش افتادم. روز اول که دیدمش تحت تاثیرش قرار گرفتم. من حتی در این سن تحت‌تاثیر آدم‌ها قرار می‌گیرم. هنوز هم بعد از آشنایی با شخص جدید به خودم نمی‌گویم اینم یه آدمه مثل همه آدم‌ها. بنظر وحید این از حاتیم آشکار اختلالم بود.
آدما رو بادشون می‌کنی. بعد که بادشون»
می‌خوابن می‌مونند رو دستت.»
از رکگویی ایراندخت خوشم آمد. از سبک متفاوت لباس پوشیدنش. بنظرم آمد از آدم‌هایی است که در نهان همیشه در جستجوی شلکردند. تا این را تشخیص دادم به جبران خبطی که کرده بودم رفتم تو جلد شلکرد. از دهانم پرید.
«شما پیش‌کسوتید.»
دعوتم کرده بود به کافه. در بخش قدیمی

«قمر بادبندا؟»
چطور ممکن است بادم رفته باشد. قمر هیچ وقت شوهر نکرد. تنها زن محله بود که مردها ازش حساب می‌بردند. یک بار احلام کرد می‌تواند پیکان آقاجان را که راننده نداشت براند. آن موقع بندرت زنی رانندگی بلد بود. ایستادم و با دهان باز قمر را تماشا کردم. با ژست جذابی پشت فرمان نشست. حالا هم دوست دارم به راننده زن اتوبوس‌های برلین نگاه کنم. همه‌شان لباس گرم سفید و سرمه‌ای دارند. مثل خانم معلم‌های قدیم جدی هستند. انگار محض تفریح از مدرسه بیرون‌شان آورده‌اند تا کمی اتوبوس برانند. غرق تماشای یکی از آنها هستم. با بوق کوتاه ماشینی پر می‌کردم.
ایراندخت است. کلاه بنفشی سرش است. بنفهمی نفهمی شبیه ملکه الیزابت است که موقت کاخش را ترک کرده و نشسته پشت رل. اشاره می‌کند چمدان‌هایم را بگذارم صندوق عقب. زود سوار می‌شوم. باران می‌گیرد. ناخلق. تا دو دقیقه پیش آفتاب بود. حرف ناصر می‌آید به زبانم.
راست می‌گن که به دو چیز برلین نمی‌شه»
اعتماد کرد.»
«به کدام دو چیزش؟»
«به هوا‌ش و به زنا‌ش.»
ایراندخت با تغیر می‌چرخد طرفم.
هنوز از راه نرسیده ضرب‌المثل حفظ شدی.»
«خانوم.
دستپاچه می‌خندم.

još jedan čovjek, kao i svi drugi.“ Upravo je to, prema Vahidu, bio jedan od očitih znakova mog poremećaja.

– Napuhuješ ljude. A kad se ispušu, ostanu ti na grbači.

Svidjela mi se njezina otvorenost. I osobit stil odijevanja. Učinilo mi se da je jedna od onih koje stalno i potajice traže učenike. Čim sam to osjetila, odmah sam preuzela ulogu učenice ne bih li ispravila počinjenu glupost. Izletjelo mi je:

– Vi ste veteranka.

Pozvala me na kavu, u stari dio Spandaua. Naručila je dvije kave. Na glavi je nosila kapu boje cigle. Imala je pažljivo počešljane šiške do pola čela. Usta je razvukla u suzdržan osmijeh. Gotovo podrugljiv. U zraku je još uvijek visjela riječ „veteranka“. Ozbiljno me pogledala. Kao da su joj se usne namazane ružem još više stanjile.

– Htjela bih ti nešto reći, otvoreno, bez okolišanja.

Instinktivno sam se trgnula, poput mačke kad osjeti opasnost. Nosnice su mi počele drhtati.

– Nisam navikla, kao Iranci, govoriti u rukavicama i okolišati.

Konobar spusti dvije šalice s kavom na stol. Obje smo mu zahvalile. Irandoht obuhvati šalicu rukama. Pažnju mi privuče njezina stara ruka: njegovani nokti, dva široka prstena.

– Povjerila si mi veliku odgovornost.

Bio je to prvi put u životu da sam nekome povjerila odgovornost, a da toga nisam bila ni svjesna. Premda je najavila da će govoriti bez okolišanja,

opet se izrazila nekako zagonetno. Dala mi je do znanja da joj se nije svidjela riječ „veteranka“. Odmah sam požurila da razjasnim nesporazum. Ma ne, nisam tako mislila! Isprekidano sam objašnjavala da nisam imala nikakvu lošu namjeru. Samo sam htjela reći da ona ovu sredinu poznaje bolje od mene. Da ima dublje korijene.

Zabrinula sam se da joj nisam opet, nesvjesno, natovarila još koju odgovornost. Objasnila sam joj da moje riječi ne treba shvaćati ozbiljno. Nemam namjeru išta učiti od nje. Štoviše, ne vjerujem u izravno poučavanje. Toliko sam toga nadrobila da sam ostala bez daha. Na koncu sam joj ipak uspjela skinuti ogrtač veteranke s ramena na što smo obje odahnule. Sutradan me nazvala.

– Ne sviđa mi se pomisao da nisam pomogla ženi koja je sama.

Već me je etiketirala i spremila u ladicu: žena koja je sama.

– Možeš doći k meni.

S obzirom na okolnosti u kojima sam se našla, to je bila najbolja mogućnost. No njezine jasno postavljene granice ipak su me zabrinjavale. Zahvalila sam joj. Pokušala sam naći neku izliku. Prekinula me usred rečenice.

– Naravno, dok ti ne istekne viza. Poslije, ako se vratiš, sretno ti bilo. A ako ostaneš, već ćeš si naći neko mjesto.

Sramežljivo sam upitala:

– A stanarina?

S druge strane telefona prolomio se njezin podrugljiv glas.

به آموزش مستقیم هم اعتقادی ندارم. آنقدر حرف‌های بی‌سروته زدم که نفسم برید. آخرش موقق شدم خرقه پیش‌کسوتی را از روی دوشش بردارم و هر دو نفس راحتی کشیدیم. روز بعدش تلفن کرد

«دوست ندارم فکر کنم که به یک زن تنها کمک نکردم.»

زود قایم کرد و زیرش نوشت. زن تنها

«می‌تونی بیای پیش من.»

در شرایطی که داشتم هیچ چیز بهتر از این نبود. اما خط‌کشی‌هایش نگرانم می‌کرد. تشکر کردم. خواستم بهانه بیاورم. دوید وسط حرفم تا تموم شدن ویزات البته. بعدش اگه برگشتی که به سلامت. اگرم موندی یه جای دیگه برای خودت پیدا می‌کنی.»

خجالت‌زده پرسیدم:

«تو کرایه؟»

صدای پر از ریشخندش از پشت تلفن بلند شد. داشت داد می‌زد

«می‌دونی که تو برلین کرایه خونه‌ها چقدر؟ کرونن خانوم جان؟»

«می‌دونم.»

«خوبه پس حواست هست.»

و به دنبالش سرخوشانه خندید.

*قمر یادته؟

اشپاندو. دو تا قهوه سفارش داد. کلاه آجری رنگی سرش بود. چتری نصفه نیمه‌اش با دقت روی پیشانی‌اش چیده شده بود. لبخند نیمه‌کاره‌ای روی لب‌هایش بود. شبیه استهزا. هنوز کلمه پیش‌کسوت رو هوا بود. جدی نگاهم کرد. بنظرم لب‌های رژ زده‌اش نازکتر شد

«دوست دارم به چیزی رو رک و راست بهت بگم.»

مثل گربه احساس خطر کردم. پره‌های دماغم شروع کردند به لرزیدن.

«من حادت ندارم مثل ایرونی‌ها حرف رو بپیچونم با توی کپسول بگم.»

کافه‌چی دو فنجان قهوه را گذاشت روی میز. هر دو تشکر کردیم. ایراندخت دستش را حلقه کرد دور فنجانش. دست پیرش دیدنی بود. ناخن‌های مانیکور شده. دو انگشتر پهن

«تو مسئولیت بزرگی به من دادی.»

اولین بار بود که در زندگی‌ام به یک نفر مسئولیت داده بودم و خودم متوجه نبودم. با اینکه اعلام کرده بود خارج از کپسول حرف خواهد زد، اما باز هم جوری حرف زد که نفهمیدم. حالی‌ام کرد از کلمه پیش‌کسوت خوشش نیامده. به دست و پا افتادم سوءتفاهم را رفع کنم. بابا بی‌خیال. بریده بریده توضیح دادم که منظور خاصی نداشتم. فقط می‌خواستم بگویم او این جا را بیشتر از من می‌شناسد. حق آب و گل دارد.

نگران شدم مبادا باز ناخواسته به او مسئولیت داده باشم. توضیح دادم که خیلی چیزی نگیرد. من اصلاً قصد ندارم چیزی یاد بگیرم. تازه

– Znaš li ti, gospođo draga, koliko su skupe stanarine u Berlinu?

– Znam.

– U redu, onda znaš na čemu si.

Potom se veselo nasmijala.

S perzijskog jezika prevela
Azra Abadžić Navaey.

Muhamad Abd
Al Monaem

Pod bijelim danom koji ne baca sjene,
poput mlijeka koje ne grebe podnevno svjetlo,
na krilu leptira boje slonovače,
izvezenog ljubičastim nitima.
Sletio je na rukav moje košulje,
pa je odletio s nekom novom smirenošću.
Iscrtao je nadu, dovoljnu za kraj jesenskog dana
koji se spustio na Dunajsku cestu,
jureći zemljom poput izbjeglice,
da bi nestao u alpskim tunelima,
sanjajući o sjevernim snjegovima i tišini.

وصايا محمود درويش

، لمرة ، يا أبي
.. قررتُ أن أرمي عني أناي
أجرب تعاليم وصاياك
..فمشيتُ على شارع لا يؤدي لهاوية
.. لم يكن منحدرا

ي إلى جنة النعيم..ط مستقيم بسرع

ولا هو سرا ب
..كان بسيطاً وعادياًمثل رغيف الخبز
فتشتُ فيه .. بحثت .. انتظرت
فلم أجد من أقول لهم ما أودعتني
لا عمال طيبون هناك ، يمسحون آثار غبار
شياطين الليل
ولا صدى يسألني فأجيبه : ها أنا ذا ،
وأفرح بعودة الهوية
.. ولم أجد فراشة تصحح حدسي
.. ولا قافية يحملني ايقاعها إلى بيتي
صرختُ .. صرختَ .. أينك ؟

وضاعت كلماتي مثل نشاذ ناي في
السمفوني
.. مثل حلم باعد بين رمشين وفر من عيني
فلمن أقول شكرا ؟ لمن يا أبي ؟

.. تحت نهار أبيض لا ظل فيه
.. مثل طيب، ولا يخدش نور ظهيرته
وعلى جنح فراشة عاجي الحس ، مطرز
بالبنفسج..
ح َط ، ثم بهدوء آخر طار ْت.. ْت على
زند قميصي

يكفي لنهاية نهار خريفي

رسم ْت أملاً
ح َط فوق شارع دونايسكا
يعبر البلاد مسرعا كلاجئ ، ليختفي في
أنفاق الألب
بثلوج الشمال والهدوء
حالما .

Barem sam jednom, oče,
odlučio otpustiti svoj ego,
da pokušam naučiti nešto iz tvoje ostavštine.
Krenuo sam putem koji ne vodi u ponor.
Nije to bila strma cesta,
ni ravna cesta
koja bi me hitrim korakom
dovela do rajskog blaženstva.
Bila je to jednostavna,
sasvim obična cesta,
poput korice kruha.
Pretraživao sam je,
proučavao i čekao,
ali nisam pronašao nikoga
s kim bih podijelio ono što si mi povjerio.
Ondje nema dobrih radnika
koji bi obrisali prašinu s noćnih demona,
ni jeke koja bi me upitala i kojoj bih odgovorio:
Evo me!
Veselim se povratku svom identitetu.
Nisam pronašao leptira koji bi mi ispravio
intuiciju,
ni rimu čiji bi me ritam poveo kući.
Vikao sam, vikao... Gdje si?
Riječi su mi se pogubile
poput neusklađene flaute u simfoniji,
poput sna koji razmiče trepavice
i bježi mi iz očiju.
Kome da se zahvalim?
Kome, oče?

Ja sam ti.
Sjećaš li se?
Ostavio si me na krovu svoje kuće u Alepu,
zaboravio si me ondje s bilježnicom za crtanje,
gumicom i bojicama,
zaboravio si svoj razgaljeni osmijeh na mome
licu.
Stalno sam putovao, a ti si me pratio...
Onda si mi rekao: Mjeseče moj...
Ja sam ti.
Kao dvoje djece, zajedno smo se igrali,
skrivao si se iza starih vrata svoje kuće
pa bi provirio da vidiš gdje sam.
Ja sam se skrivao iza oblaka,
da me ne možeš pronaći,
onda bih izvirio
obasjao noć i tvoje lice,
da te nasmijem,
da bi mi rekao: Mjeseče moj...
Zaljubio si se u bit cijele priče,
a ja sam se, poput tebe,
zaljubio u zvijezde na nebesima.
Noću u vrtu pričaš svojoj ljubljenoj o meni,
a ja danju pričam suncu o tebi.
Pobjegao si i odselio se,
ja sam isto napravio, poput tebe.
Prošli smo zajedno kroz sve nedaće,
raščešljali morske nabore,
odjenuli ga u gradove,
pa smo poklonili svoja tijela,

هرب َت هاجر َت .. وأنا مثل َك فعل ُت
كنا سويا ً في كل الدروب
ً مشطنا تجاعيد البحر والبسناه مدنا
..ثم أهديناه جسدينا رمل شواطئ
.. لم يتغير وجهك
ولم يتغير وجهي

عشق َت حناء المعاني
فاضاتها بثيابي التي تحب لتراني
ودخل ُت أنا في بياضي
.. وصر ُت أن َت عنفي وبياني

أنا .. أن َت
أنا هو أن َت
أتذكر ..؟ تركتني فوق سطح بيت َك
الطيني
نسيتني هناك مع دفتر الرسم والممحاة
وأقلام التلوين
وئ َسي َت ضحكت َك الوردية على وجهي
..سافر ُت أنا مرارا وتلحقني
.. ثم أسميتني قمري

أنا هو أنت

وكن َت تختب ..

كطفلين لعبنا معا ٍ ي خلف باب بيت َك
العتيق
ي ثم تطا ّل لتراني .. وكن ُت
ع أتخفى خلف الغيم
أجعلك تفتقدني .. ثم أه ّل .. أضيء الليل
ووجهك ، لتضحك
وتناديني.. يا قمري

عشق َت نون الحكاية كلها
..وأنا مثلك عشق ُت نجوم السماء

تحكي لحبيبتك عني في ليل الحديقة
وأحكي للشمس عنك في نهاري

pijesak na obalama.
Tvoje se lice nije promijenilo.
Nije se ni moje lice promijenilo.
Zaljubio si se u henu značenjā,
da me primijetiš,
obasjao sam ih odjećom koju voliš.
Prodro sam u svoju bjelinu,
a ti si postao moja tmina,
moje suze.

Gnijezdo na visinama

Ovdje podno alpskih planina,
na kraju Balkanskog puta,
na kraju puta egzodusa,
kaže stranac: Ja sam san.
Spavam na oblaku s kojeg po prolaznicima pada kiša,
brišući boju s krila plave ptice
koja juri ka svom novom gnijezdu,
moći knjigu o povijesti prvih Amerikanaca,
koju je ljubavnik zaboravio na stijeni,
prije nego što se ugurao u rupicu frule
da se odmori.
Ovdje, podno triju vrhova,
iznad istanjenih oblaka koji se podižu do mene.
Ljudski orao gradi gnijezdo za svoju vječnu sjenu
i kaže:
Sada sam ovdje… nitko nije iznad mene.
Sada sam ondje… tamo gdje me oči vode,
gdje arapski pastusi pasu na rubu vulkana,
gdje je lava crvena trava,
obješena poput krvi mučenika,
gdje je more bunar modrih suza koje su isplakala jedra prolaznika.
I kaže: Ovdje ili ondje… niti me zrak nosi… a ni značenje
Niti je sedam pera u mojim pletenicama granica nebesa i ljuljačka nade.
Ja sam ljubavnik koji je nestao iznad oblaka,
izvan dosega svojih vizija,
ja sam pjesma boli na strani vremena,

ع ش مرتفع
هنا تحت جبل الألب
في آخر طريق البلقان
في آخر طريق التيه
يقول الغريب : أنا حل ، م
ينام على خيمة تمطر العابرين
تمحو اللون عن جنح كا ر ازرق
كان مغادرا المجدد.. على حجل إلى عشه
.. يحكي تاريخ الهنود الحمر
وتقبل كتابا
ينسيه حاشق فوق صخرة
قبل أن يدخل في تقب نايه ليستريح..

هنا تحت القمم الثلاث بقليل
وفوق سحاب تراه ك ليطو إلي
س ر آدم ي ا لظله السرمدي يبني ن حش
ويقول :
ـ الآن أنا هنا لا أحد يطوني
ـ الآن أنا هناك .. هناك حيث تنتظر حيوني

.. ـ حيث ترعى خيول العرب فوهة البركان
.. ـ حيث الصمم خشب أحمر يتدلى مثل دم الشهيد
ـ حيث البحر حوض دمع كحلي بكته أشرعة العابرين

ويقول : هنا أو هناك
ـ لا الهواء يحملني .. ولا المعاني
ـ ولا الريشات السبع في كوافي فواصل سموات
وأرجوحة أملي
ـ أنا حاشق غاب فوق الغيم عن رؤاه
في خاصرة الزمان

ـ أنا أغنية وجع

إلى حلم ثاني
ـ الآن يدخلني قرص الشمس ، وأخرج جديدا

sada u mene prodire sunčev disk,
preporođen se vraćam u neki drugi san.

Jutro u Izoli

Pred vratima malenog kafića pruža se ugodna
sjena, osvježavajuća,
ponad povijesti okusa kikirikija
i dvaju stolova od lješnjakova drveta, upržena
vlagom.
Na starom stolcu sjedi novi izbjeglica,
usoljen gorčinom iščekivanja.
Prolaznici dolaze i odlaze, bez žurbe,
prije nego što mu se grana osuši.
Srče talijansku kavu, ispuhuje dim s mirisom
kardamona.
Na najvišoj, slomljenoj strani sjene,
pojavilo se lice poput legende o Europi iz starih
priča.
S drvenog prozora, plavetnilo je slamalo tišinu
vapnene bjeline na zidovima,
otvarajući krila iznad sokaka stare četvrti na
obali mora,
bjelokosnim rukama i mliječno bijelim prstima
rasprostire noćne plahte namočene borovom
vodom,
vješa ih na užad vjetra do jutarnjeg sunca
širi ljubomoru ženstvenošću mjesta,
narušava mir tužnog narcisa u meni,
otvara put plavom valu da me poprska.
Dobro jutro, kaže mi,
pa nestaje iza svilenog zastora.

ليلة الترحيل

، لن أستطيع شجاعة لأستبر
فأنا هنا الآن ألعن الظلام
فالصبح آت
..وشمس الله تكفي لتحرق وطاويط الخراب
كان لا بد مما جرى
كان لابد للرصيف أن يقفز في حضن المارة
خوفا من محروم
الإسفلت طلبه
وأن يسقط الميناء إلى العمق ويقول : أنا شاطئ
ليس إلا..

كان لا بد مما جرى
ولا بد لهم أيضا من أن يقلدوا نيرون قبل رحيلهم
يحرقون البلاد وأهلها ليسجلوا حضورهم في
الهوامش
مثل موظف بائس استلم قرار فصله من العمل
للتو..
فيخلع صورة حاكمه من تحت زجاج الطاولة
يدسها في كيسه على عجل
يمزق الأوراق
..يحلق كأس الشاي على اللابتوب

يتعثر بالكرسي الدوار
ثم يصول في حوض الزرع قبل رحيله ويعوي

صباح ابزولا

على باب مقهى صغير
يتمدد ظل لطيف منعش
فوق تاريخ فستقي الطعم
وطاولتان من خشب البندق المحمص بالرطوبة

وعلى الكرسي العتيق جلس لاجئ جديد مملح
بغربة الشرق
ب المارة على مهل قبل أن يجف خصلة ..ـلـ
ثق

يعطر الهال
ً يرتشف القهوة الإيطالية .. ثم ينفث دخانا

وعلى الجانب الأعلى والمكسور للظلـ
ل وجه كأسطورة أوروبا في الحكايات ..ـط أ
من نافذة خشبية كسر زرقتها سكون بياض
الكلس على الجدران
مشرحة جناحين فوق زقاق الحي البحري القديم
.. بذراعين من عاج وأصابع طيب
تمد ملاءات ليلتها المبللة بماء الصنوبر
تنشرها على حبال الريح لشمس الصباح

وتنشر الغيرة بمؤنث المكان
ي تخلخل هدوء النرجس الحزين
ف

لموجة زرقاء ترشرشني ـحمت صباحاً
وتفتح طريقاً
.. ثم تختفي خلف ستار الحرير

Noć deportacije

Neću posuditi svijeću da mi posvijetli put,
jer evo me ovdje sada,
proklinjem mrak...
Jutro dolazi...
Božje sunce dovoljno je da sprži netopire
uništenja.
Dogodilo se ono što se moralo dogoditi,
pločnik je morao skočiti u krilo prolaznika,
u strahu da će ga napasti asfalt.
Luka je morala skočiti u dubine i reći: Ja sam
samo obala, ništa više od toga...
Dogodilo se ono što se moralo dogoditi.
Morali su oponašati Nerona prije svog odlaska,
paleći zemlje i njihove narode
da bi zabilježili svoju prisutnost na marginama.
Poput sirotog službenika koji je upravo dobio
otkaz,
pa na komadiće kida fotografiju svoje obitelji
pod staklenim stolom,
brzo je trpajući u ruksak,
kida i dokumente,
prolijeva šalicu čaja na laptop,
spotiče se o uredski stolac,
pa se pomokri u lončanicu prije odlaska i
krikne...

Zbunjenost

Nije mi navika pripraviti još jednu šalicu
iščekujući kakvu pretpostavku,
i draži mi je krevet samo s jednim jastukom i bez
sna.
Da nisam jednom bio lud za mirisnom vodicom
koja proširuje pore vida,
kojom umivam običnu vodu,
ujutro ne bih preklinjao limun da procvjeta
niti bih molio Boga da iz oblaka prolomi kiša,
da bukne izvor u ljetu planinske šume...
Također, nije mi navika iščekivati rode koje
dolaze sa zapada
navješćujući početak proljeća,
jer je toplina zime dovoljna da ugrije ovaj tupi
obzor.
No ipak, u navici mi je da ti svakog jutra doletim
na mirisu kave,
da se okupam u zaboravljenoj bjelini šalice,
u pripremi za tvoju divnu pojavu,
da ti svakog trenutka šaljem čeznutljiva pisma
na krilima golubova s Puta svile.
Također, u navici mi je vidjeti tvoje lice na
licima putnika u jutarnjem autobusu,
tada se nasmijem sam sebi i kažem: Da, ostavio
sam je da spava na mom jastuku, poslijepodne ću
se vratiti...

على دروب أوربا
على دروب أوربا
أمشي حافي
ً ا على روحي
أنا .. وطائر الفينيق وزيوس سيد الإغريق
من رمادة الحرب
لا تدوس أقدامنا الأرض
كي لا تئن أرواح
من تحجروا وصاروا أحصنة

نحمل النشيد على أكتافنا
لنطعنه في الأحالي

افتحوا الأبواب يا أصحاب الصفيح
افتحوا الأبواب كل شيء سوف يبدأ من جديد
لا تمطرونا بأصوات المعادن
وانفجارات البياض
كل هذا لا يستدعي الروح للوصول
نحن بسيط الأرض
ومن كل ألوان الخيوط
كُ ل هذا الجمال لا يوصلكم للحلم والخشوع ؟

افتحوا الأبواب
كل شيء سوف يبدأ من جديد
هللو يا هللو يا
كل شيء سوف يبدأ من جديد
وصوت المعادن يصيح
ـ إذا أردت أن تولد من جديد
أن تموت .
فعليك

التباس..

بانتظار الظن
إضافيا

ليس من عادتي أن أضع فنجانا
كما أنني ألف ظل سريري بوسادة واحدة ومن دون
حلم..

بماء

ولولا أني شغفت يوما الزهر بوسع مسام الرؤية
حين أغسل
لما توسلت الليمون أن يزهر ولا دعوت

به الماء العادي صباحاً
الله أن يمطر السماء لتفتح حنفيات الماء في صيف الغابة
الجبلية
وأيضا
ليس من عادتي انتظار طيور الحوم قادمة من الغرب
تعلن بدا
الربيع.. فالحرارة مناسبة في الشتاء لإشعال هذا
الأفق الثلجي..
ولكن من عادتي كل صباح أن أطير على رائحة
القهوة إليك
لحضورك النهمي..

استحم ببياض الفنجان المنسي هناك إستعداداً
وأن أرسل رسائل الشوق كل لحظة مع حَ مَ .. ام
طريق الحرير
وأيضا
من عادتي أن أرى وجوه ركاب حافلة الصباح تشابه
وجهك
فأبتسم لذاتي وأقول : نعم تركتها هناك فوق وسادتي
نائمة وبعد
الظهر سوف أعود..

Putevima Europe

Putevima Europe
hodam bose duše,
ja, ptica Feniks i Zeus, gospodar Grka.
Puna obzira, naša stopala ne sežu do zemlje
da ne bismo dotaknuli duše onih koji su se
pretvorili u kamen
i postali oblutci.
Nosimo pjesmu na ramenima, obznanjujemo je na
visinama:
Otvorite vrata, zatvorenici!
Otvorite vrata, sve će početi ispočetka!
Ne zasipajte nas zvukovima metala i
eksplozijama bjeline,
sve ovo ne sprječava dušu da stigne do svog cilja.
Mi smo sag na tlu, satkan od niti svih boja.
Zar vas sva ova ljepota ne vodi ka snu i
poniznosti?
Otvorite vrata, sve će početi ispočetka!
Aleluja, aleluja... Sve će početi ispočetka!
Glas metala urla: Ako se želiš ponovno roditi,
prvo moraš umrijeti.

Izbjeglice

Na Egejskome moru,
na leđima gumenoga čamca,
oči uperene prema suprotnoj obali,
okrugle oči, bez ikakve boje osim straha.
Valovi igraju hulahop,
turski obalni stražari još se nisu pojavili.
Kažem samom sebi: Ako nas stražari uhvate,
preživjet ćemo još jednu noć i odgoditi smrt.
Ili... ako im uspijemo umaknuti... možda osvanemo
kao gozba za lososе koji se sele.
Oči uperene prema suprotnoj obali,
okrugle oči, bez ikakve boje osim straha.
Netko od njih kaže, dok je čamac već na pola puta
do zemlje Grka: Bojim se smrti...
Zaplače.
Odgovori mu žena u tridesetima, s troje djece u
krilu:
I ja se bojim, poput tebe. Zavapi Bogu, sklopi oči,
neka ti strah usne u stopalima.
A onda...
Vika i jauk i zapomaganje i molitve kakve ni Bog
prije nije čuo...
Povik čovjeka čija je ruka na kormilu čamca:
Ništa se nije dogodilo, ništa se nije dogodilo.
To je samo val koji je za sobom ostavila morska
neman, prošao je, ništa se nije dogodilo, ništa se
nije dogodilo.
Ujutro voditeljica službene radijske postaje
kaže: Spašeno je dvadeset i troje migranata.
Nastavlja se potraga za nestalima.

: وقد ضمت إلى حضنها ثلاثة

.. وأنا أيضاً خائفة مثلك -

ولكن أدعو الله
وأغمض عينيك
.. لينام الخوف في قدميك

بعدها .. صراخ وعويل واستغاثات وأدعية
..... لم يسمع بها الله قبل الآن

ونداء من رجل يده على مقود الزورق
... لا شيء لا شيء -
إنها موجة أقوى البحر وقد صبرت
ولا شيء ولا شيء

: في الصباح تقول مذيعة المحطة الرسمية
[لقد تم إنقاذ ثلاثة وعشرون مهاجراً
ومازال البحث مستمراً عن باقي
المفقودين]

وعلى الشاطئ جلست المرأة حارية
وبيدها سكين
تقطع ما تبقى من ثديها الثاني

وترضع حليبها الأحمر للرمل

: وتقول
لم تعد تلزمني هذه الأشياء -
..... لم تعد تلزمني هذه الأشياء

مهجرون

على بحر إيجا
وفي ظهر الزورق المطاطي
عيون تحدق إلى الضفة الأخرى
عيون دائرية لا لون لها إلا الخوف

الموج يلعب الهيلا هب
وحراس البحر الأتراك لم يظهروا بعد

: أقول لنفسي
لو أمسك الحراس بنا
لعشنا ليلة إضافية
وأجلنا الموت

أو إن أفلتنا ربما
.. أمسينا وليمة لسمك السلمون المهاجر

...

العيون تحدق إلى الضفة الأخرى
عيون دائرية لا لون لها .. إلا الخوف

...

، يقول أحدهم
والزورق قد صار بمنتصف الطريق
.. إلى الإغريق

.. أنا خائف من الموت -
وبكى
ترد عليه امرأة في الثامنة من العمر

Na obali sjedi žena, gola, s nožem u ruci.
Reže što je ostalo od njene druge dojke,
doji pijesak crvenim mlijekom.
Pa kaže: Ove mi stvari više ne trebaju, ove mi stvari više ne trebaju…

Ponovno izbjeglica

Ujutro u Kotnikovoj, to jest, u izbjegličkom kampu.
Vješam svoje sjećanje na majčinu tiramolu,
da se malo odmori,
da se korov na mojim prsima nadiše zraka.
Njeno mlijeko ispuni rijeku Ljubljanicu,
ja ponovno postajem dojenče.
Moje sjećanje je moj identitet.
Navečer, dok na gradskom trgu sjedim s Prešernom i Julijom,
ugledam duh Mahmuda Darviša.
Sjedi u osami pod drvetom rogača s Ritom,
zaokupljen svojim genetskim poslom,
dok Antara raspršuje pustinjski pijesak Ablinom grivom i iskonskim beduinstvom.
Mlijeko poviče: Moje sjećanje je moj identitet.
Pa što onda? Pa što onda?
Kaže mi nogostup: Pođi sa mnom do muzeja u Metelkovoj.
Ondje je Ljubljana priredila veliku svečanost hrastovini i vratima,
a lokote je zametnula u povijesti.
Pa hajde da stvorimo sjećanje i krenemo dalje…
Improviziram korake sljedeći ga,
spotičem se o ritam napjeva i pjesama.
Padam između dva mlijeka, na svilena prsa.
Gospo Slavena, ja sam tek zrnce peluda bez domovine,
već sedamdeset i tri godine.
Naviknuo sam da me ponese svaki vjetar i

ونسيت الأثقال في

التاريخ
.. فلنصنع ذاكرة ونمشي

أرتجل الخطو خلفه
.. فانتشر بإيقاع اللحن والنشيد

.. وأسقط بين جلبين فوق نهد من حرير
.. أنا يا سيدة السلاف -
طلّع بلا أرض
منذ سبعين عاما
اعتدت أن أي ريح تحملني
لتضعني فوق خيول الهجرة
وتلدني حروفا جديدة
.. فأصاب بالهذيان
ذاكرتي هويتي
. أنا ابن الغبار ابن الغبار

لاجئ مرة أخرى

صباحاً في كوبنهاغن
أعيش في بيت اللاجئين
أطلق ذاكرتي على حبل غسيل أمي
لترتاح قليلا

ويتنفس خشب صدري الهواء الجديد
فيملئ حليبها نهر ليوبليانا .. وأعود رضيعاً
.. من جديد

ذاكرتي هويتي

.. مساءاً في ساحة المدينة
أجالس برشرين وبوليا
فأرى شبح محمود درويش

في خلوة الغروب مع ربتا
يمارس أشغاله الحيوية

وحنترة يُشبع غبار الصحراء

.. بنواصي حبلة والبداوة الأولى

.. فيصرخ الحليب : ذاكرتي هويتي
==
وما الضير وما الضير ؟! يقول لي
الرصيف
تعال معي إلى متحف موتلكوفا -
هناك ألفت ليوبليانا حفلاً كبيرا

لخشب البلوط .. والأبواب

ostavlja na konje izbjeglištva,
da me svako novo pismo ubode,
pa me uhvati bunilo.
Moje sjećanje je moj identitet, ja sam sin prašine,
ja sam sin prašine.

S arapskog jezika prevela
Antonia de Castro Burica.

Margaryta
Yakovenko

Маргарита Яковенко

Okupacija
(ulomak iz knjige)

Mome ocu

Konji to ne shvaćaju –
Gdje li je polje, kao da kažu.
Onako kako bismo ti i ja rekli
Gdje li je dom.
LOUISE GLÜCK

Zar se ne sačuvaju uvijek sjemenke,
makar stablo i palo pod sjekirom,
a s njima i novo cvijeće i plodovi?
STEFAN ZWEIG

Kad sam posljednji put razgovarala s djedom, rekao mi je: Rođen sam u ratu i umrijet ću u ratu. Umro je sljedećeg dana, 20. travnja 2022., u ukrajinskom gradu Tokmaku. Grad je 27. veljače opkolila ruska vojska. Opsada je trajala osam dana sve dok nisu zaposjeli čitav grad. Dva tjedna ništa nisam znala o djedu. Ruski projektili uništili su telefonske i internetske kablove, obustavili su vodu, grijanje i struju. Grad u kojem sam rođena, i u kojem je rođen moj otac, i u kojem je rođen moj djed, i u kojem je rođen moj pradjed bio je izgladnio i u mraku. Bila je veljača i zemlja je još bila smrznuta, studen se uspinjala zidovima zgrada poput nemilosrdne penjačice. Moj djed Viktor ostao je sam u svom stanu u ulici Ševčenko. Žena koja je njegovala moju baku do njezine smrti i koja je nastavila pomagati djedu u kućanstvu napustila je Tokmak između 24. i 27. veljače. Pobjegla je. Imala je sreće. Sklonila se u grad koji je još bio ukrajinski. Prije odlaska,

Ocupación

A mi padre

Los caballos no lo entienden...
Parecen decir: ¿Dónde está el campo?
Igual que tú y yo diríamos:
¿Dónde está nuestra casa?
Louise Glück

¿No se salvaban siempre las semillas, aunque el árbol cayera bajo el hacha, y con ellas también las nuevas flores y los frutos?

Stefan Zweig

La última vez que hablé con mi abuelo me dijo: Nací en una guerra y moriré en una guerra. Murió al día siguiente, el 20 de abril de 2022, en la ciudad ucraniana de Tok mak. La ciudad había sido rodeada el 27 de febrero por las tropas rusas. El sitio duró ocho días hasta que la ciudad fue tomada por completo. Durante dos semanas no supe nada de mi abuelo. Los proyectiles rusos habían destrozado los cables de teléfono y de internet, habían hecho cortar el agua, la calefacción y la luz. La ciudad en la que nací y en la que nació mi padre y en la que nació mi abuelo y en la que nació mi bisabuelo estaba sedienta y a oscuras. Era febrero y la tierra seguía helada, el frío subía por los muros de los edificios como una enredadera despiadada. Víctor, mi abuelo, se quedó solo en su piso de la calle Shevchenko. La mujer que había cuidado a mi abuela antes de morir y que seguía ayudando a mi abuelo con la casa se fue de Tok mak entre el 24 y el 27 de febrero. Huyó. Tuvo suerte. Se refugió en una ciudad que sigue siendo ucraniana. Antes de irse, puso cinta adhesiva en las ventanas del piso para que las esquirlas de cristal no atravesasen la carne del viejo cuerpo de mi abuelo cuando los proyectiles hicieran temblar la tierra.

Durante los ocho días que duró el sitio, mi abuelo no se movió de su casa. No tenía a dónde ir. La insuficiencia venosa diagnosticada hace años le agarrotaba las piernas. Apoyado en su bastón, se desplazaba de habitación en habitación arrastrando los pies por las mullidas alfombras. Del salón al dormitorio, del dormitorio a la cocina, de la cocina al aseo. Llevaba cuidado, no se asomaba al balcón, no salía a la terraza. Cuando empezaban los disparos se escondía en el baño, la única habitación sin ventanas de toda la casa. Si los disparos empezaban de noche, se subía las mantas por encima de la cabeza y se quedaba quieto, inmóvil como un ratón en su madriguera.

Todo Tok mak parecía entonces una ratonera enorme, las ventanas oscuras, sus entradas y las personas, ratoncitos temblorosos que rebuscaban en sus despensas los últimos restos de comida comprada en tiempos de paz. Las velas se empezaron a agotar. Mi abuelo se comió las latas de sardinas, las galletas, el pan seco. Se le acabaron las pastillas que deshinche-

stavila je ljepljivu traku na prozore stana da se krhotine stakla ne zabijaju u staračko tijelo mog djeda dok zemlja podrhtava pod projektilima.

Tijekom osam dana koliko je trajala opsada, djed se nije micao iz kuće. Nije imao kamo ići. Venska insuficijencija koja mu je godinama prije dijagnosticirana sputavala mu je noge. Oslonjen o svoj štap, kretao se iz prostorije u prostoriju vukući noge preko mekih ćilima. Iz boravka u spavaću sobu, iz spavaće sobe u kuhinju, iz kuhinje u zahod. Bio je oprezan, nije provirivao na balkon, nije izlazio na terasu. Kad bi zapucalo, skrivao se u kupaonici, u jedinoj prostoriji bez prozora u čitavoj kući. Ako bi pucnjava otpočela noću, navlačio je pokrivače preko glave i ostajao bi tako miran, nepomičan poput miša u rupi. Čitav je Tokmak tad nalikovao golemoj mišjoj rupi, zatamnjenih prozora, ulaza, a ljudi, drhtavi miševi, u svojim su smočnicama tražili posljednje ostatke hrane kupljene u doba mira. Svijeće su počele dogorijevati. Djed je pojeo sve konzervirane srdele, kekse, suhi kruh. Ponestalo mu je tableta za sprečavanje oticanja proširenih vena. Nije bilo načina da se malo zagrije voda, da se prelije preko čaja, da se umuti juha iz vrećice. Kuhinjski radio, onaj što je inače neprestano bio uključen, sad je šutio. Telefon nije davao znakove života. Mobitelu se ispraznila baterija. Televizor na kojem je prije gledao vijesti i krimi-serije bio je tek crni ekran. Što li se događa vani? Je li istina da nas napadaju Rusi? Jedini rat koji je djed upoznao bio je onaj s Nijemcima koji je završio kad je imao šest godina. Je li svijet i opet poludio? Jesam

li ja poludio?, razmišljao je. Ako je samo ružan san, zašto toliko traje?

Prva tri dana rata, ljudi koji su to željeli, i koji su mogli, napustili su grad. Nagađalo se da će i Tokmak pasti. Drugi, poput moje bake Liudmile, majčine mame, vjerovali su da taj provincijski gradić Ruse ne zanima pa su onamo stigli bježeći iz Mariupolja, iz te prave klopke. Te 2022. u Tokmaku nije živjelo više od trideset tisuća stanovnika. Nije bilo skloništa za zračne napade. Nije bilo duboko ukopane podzemne željeznice kao u Kijevu. U blizini nije bilo nikakve vojarne. Ondje je bila jedino ogromna, ali stara bolnica sagrađena u sovjetsko doba u strahu od novog Černobila jer Tokmak je na sto kilometara od najveće nuklearke u Europi. Bolnica, kao i ostatak grada, sve otada nije bila obnavljana i mnoge su njezine zgrade napuštene i zatvorene. Isto tako, na Trgu Vijećnice nalazi se golema fontana od crnih pločica koja je još devedesetih prestala izbacivati vodu; postolje s kojeg je Lenjin desetljećima promatrao stanovnike grada, sve dok nije srušen nakon zaposjedanja Krima; zdanje s lijepim pročeljem iz razdoblja prije revolucije, s kojeg otpadaju komadi fasade, nekad je bilo sjedište KGB-a. Tu je i škola koju sam pohađala, tvornica motornih strojeva u kojoj je radio moj djed, a poslije i otac, kuća u kojoj sam se rodila, kuća mojih djeda i bake, grobovi mojih pradjedova. U Tokmaku stabla se zimi smrznu, a ljeti miriše po prašini jer se nalazi usred blage stepe, među poljima pšenice i suncokreta, na križanju putova između Krima i Donbasa. Grad sivih

han las varices. No había forma de calentar un poco de agua, infusionar un té, disolver una sopa de sobre. La radio de la cocina, esa que siempre estaba encendida, ahora callaba. El teléfono no daba señal. El móvil se quedó sin batería. El televisor donde antes veía las noticias y series de policías era una pantalla negra. ¿Qué estaba pasando ahora? ¿Era verdad que nos atacaban los rusos? La única guerra que mi abuelo había conocido era la de los alemanes, que acabó cuando él tenía seis años. ¿Se había vuelto loco el mundo de nuevo? ¿Me he vuelto loco yo?, pensé. Si esto es una pesadilla, ¿por qué dura tanto?

Los tres primeros días de guerra, la gente que pudo y quiso abandonó la ciudad. Se especulaba con que también Tok mak sería tomada. Otros, como mi abuela Liudmila, la madre de mi madre, creyeron que esa pequeña ciudad de provincias no les interesaba a los rusos y llegaron allí huyendo de Mariúpol, la verdadera ratonera. En 2022, en Tok mak no vivían más de treinta mil habitantes. No tenía refugios antiaéreos. No tenía un metro profundo como Kyiv. No tenía ningún cuartel cerca. Lo único que tenía era un hospital gigantesco pero viejo que se construyó en la época soviética por el miedo a un nuevo Chernóbil porque Tok mak está a cien kilómetros de la central nuclear más grande de Europa. El hospital, como todo en la ciudad, lleva sin renovarse desde entonces y muchos de sus edificios están vacíos y cerrados.

También hay una enorme fuente de azulejos negros en la plaza del Ayuntamiento que dejó de escupir agua en los años noventa; un pedestal desde el que Lenin estuvo observando a sus habitantes durante décadas, hasta que fue derribado después de la toma de Crimea; un edificio de fachada bonita y prerrevolucionaria que se cae a pedazos pero que un día fue la sede de la KGB. También está el colegio al que fui, la fábrica de motores donde trabajó mi abuelo y luego trabajó mi padre, la casa en la que nací, la casa de mis abuelos, la casa en la que nació mi madre, el bosque que plantó su padre, las tumbas de mis bisabuelos. En Tok mak los árboles se hielan en invierno y hacen a polvo en verano porque está en medio de una estepa apacible, entre campos de trigo y de girasoles, en un cruce de caminos entre Crimea y el Donbás. Una ciudad de edificios grises y decadentes que una vez tuvo un pasado glorioso. En Tok mak no hay nada; en Tok mak está todo lo que significa algo para mí.

Para Rusia, Tok mak es un caramelo geográfico indispensable en la movilidad entre el sur y el este. Por eso se esforzaron en conquistarla y aprovecharon que el ejército ucraniano no recibiría refuerzos porque tenía demasiados frentes abiertos: Mariúpol, Járkiv, Bucha, Irpín, Kyiv. Esos primeros días de asedio, lanzaron misiles a puntos estratégicos. Dispararon a las personas que salían a la calle a partir del toque de queda. Secuestraron al alcalde porque se negó a colaborar con ellos. Devolvieron su cadáver después de la toma completa de la ciudad. El 2 de marzo lanzaron bombas desde los aviones sobre Tok mak. El sitio duró un par de días más, hasta que la ciudad se rindió.

Llegó el silencio. La evaluación de daños. La gen-

i dekadentnih zgrada koji je nekad imao slavnu prošlost. U Tokmaku ničeg nema; u Tokmaku je sve ono što meni nešto znači.

Za Rusiju, Tokmak je geografska poslastica nužna za mogućnost kretanja između sjevera i istoka. Zato su se trsili osvojiti ga, iskoristivši činjenicu da ukrajinska vojska ne dobiva pojačanja jer ima previše otvorenih bojišta: Mariupolj, Harkiv, Buča, Irpin i Kijev. Tih prvih dana opsade projektilima su gađali strateške točke. Pucali su na ljude koji su izlazili na ulicu za policijskog sata. Oteli su gradonačelnika jer nije želio surađivati s njima. Njegovo su truplo dostavili nakon što su zaposjeli čitav grad. Na Tokmak su 2. ožujka bacali bombe iz aviona. Opsada je trajala još nekoliko dana, dok se grad nije predao.

Nastupila je tišina. Procjena šteta. Ljudi su malo-pomalo počeli izlaziti iz svojih kuća. Baka Liudmila, baka s majčine strane, koja je ostala odsječena u drugom dijelu grada, u stanu u koji se uselila 24. veljače po dolasku iz Mariupolja, sad je prvo obišla mog djeda, djeda s očeve strane. Grad je bio nijem i pust. Snijeg, prljav i siv, koji je napadao prethodnih tjedana, nagomilao se između rubova nogostupa i ceste nalik smrznutoj hrđi. U nekim dvorištima naše četvrti susjedi iz okolnih zgrada okupljali su se oko vatre koju su naložili vlastitim namještajem. Gorjeli su noćni stolići i ormari, stari kredenci, na čiji se plamen polagalo metalna kolica za kupovinu da se na tu površinu položi kakva posuda s rastopljenim ledom i ostacima hrane koja se još nije posve odledila. Pokraj

pretrpanih kontejnera sa smećem ukazivale su se smrdljive plastične vrećice. Obustava vodoopskrbe prisilila je ljude da nuždu vrše nad listovima novina i skupljaju je onako kako se skupljaju pseća govna. Jednokratne plastične vrećice postale su velika dragocjenost.

Putem do Ulice Ševčenko Liudmila je prošla pored jedine otvorene pekarnice, prodavaonice kruha u kojoj je prije više desetljeća, dok je još živjela u Tokmaku, povremeno, putem do posla, kupovala netom pečeno pecivo nadjeveno jabukom. Nad pekarnicom je obično lebdio oblačak prožet mirisom vanilije i vruće peći kojem je bilo nemoguće odoljeti. Tog hladnog ožujskog dana ništa nije mirisalo, ali dugačak red ljudi nešto je čekao. Liudmila je stala u red. Jesu li dostavili kruh?, pitala je. Čovjek ispred nje okrenuo se da je pogleda. Humanitarnu pomoć, rekao je žvačući riječi onako kako se žvače tvrda kauguma. Opet se osvrnuo na nju preko ramena. Da nemaš možda cigaretu?, pitao je. Ne pušim, rekla je. Ni ja, odgovorio je. Je li to europska pomoć, pitala je baka. Gospođo, jeste vi pali s grane? Europska... Mislite da Europa mari za nas? Je li ikoga sad briga za nas?, upitala je, okrenuvši se prema njoj, neka druga gospođa. Baka ništa nije rekla. Bila je umorna, željela je što prije stići do Ulice Ševčenko, ali život ju je poučio, kad je negdje neki red, najbolje što možeš je stati u red i čekati. Možda ćeš uspjeti nešto i ponijeti kući. Istina, mogu nas posmicati po volji, rekao je neki tek pridošli pedesetogodišnjak koji se pridružio redu. Liudmila Pavlovna, vrisnuo je ugledavši

te empezó a salir poco a poco de sus casas. Lo primero que hizo mi abuela Liudmila, que se había quedado atrapada en la otra punta de la ciudad en un piso en

el que se había instalado el 24 de febrero al llegar de Mariúpol, fue ir a ver a su consuegro, mi abuelo. La ciudad estaba muda y desierta. La nieve sucia y gris que había caído hacía semanas se acumulaba entre los bordillos de las aceras y la carretera como roña helada. En algunos patios de manzana, los vecinos de los edificios se reunían en torno a un fuego hecho con sus muebles. Ardían sillas y armarios, viejos aparadores, sobre cuyas llamas se instalaban cuerpos de la cocompra metálicos del revés para aprovechar la superficie y colocar una olla con hielo derretido y

restos de la comida que aún no se había descongelado del todo. Al lado de los contenedores de basura

llenos, aparecieron bolsitas de plástico hediondas. El agua cortada había obligado a sus habitantes a cagar sobre un periódico y recogerlo como se recoge la mierda de los perros. Las bolsas de plástico de un solo uso empezaron a ser un bien preciado.

De camino a la calle Shevchenko, Liudmila pasó por la única panadería que había abierta, un pequeño puesto de pan en el que hace décadas, cuando ella aún vivía en Tok mak, de vez en cuando se compraba

un bollito recién hecho relleno de manzana de camino al trabajo. Sobre la panadería solía flotar una nube

de aroma a vainilla y horno caliente imposible de resistir. Ese día frío de marzo no olía a nada, pero había una larga fila de personas que esperaban algo.

Liudmila se puso en la cola. ¿Han traído pan?, preguntó. El hombre que tenía delante se giró a mirarla.

Ayuda humanitaria, dijo masticando las palabras como se mastica un dulce duro. La volvió a mirar por encima del hombro. ¿No tendrás un cigarrillo?,

preguntó. No fumo, dijo ella. Yo tampoco, le respondió él. ¿Es europea la ayuda?, preguntó mi abuela.

Señora, ¿se ha caído usted de un guindo? Europea... ¿Cree que le importamos a Europa? ¿Le importamos a alguien ahora?, preguntó otra señora gritándole. Mi abuela no dijo nada. Estaba cansada, quería llegar cuanto antes a la calle Shevchenko, pero la vida le había enseñado que cuando hay una cola en algún sitio, lo mejor que puedes hacer es ponerte a esperar en ella. Quizás consigas llevarte algo. Ahora sí que

nos pueden disparar a gusto, dijo un hombre de cincuenta años que acababa de llegar y ya se ponía a la

cola. Liudmila Pavlovna, exclamó al ver a mi abuela,

¿qué hace usted aquí? Ya ves, esperar, como todos, le respondió a Vadik, un compañero de clase de mi madre. Pero pensaba que vivía en Mariúpol, dijo él. El hombre que tenía delante mi abuela se volvió a

girar. ¿Mariúpol? Todo esto es por vosotros, es a vosotros a quien quiere ese perro, no a nosotros. Cállate ya, gritó la señora de delante, ahora nos quiere a

todos. Liudmila dio varios golpes con los pies sobre la tierra helada para descentumecerlos. Le dolían las rodillas y la cadera, las lumbares después de todos los días que había pasado apoyada en el suelo duro del pasillo del piso ocupado. Estaba cansada, pero la tensión no la dejaba dormir. Llevaba más de una semana sin mirarse en un espejo, pero ver a toda aquella gente era como mirarse a sí misma: sus caras largas eran el reflejo de la suya propia. ¿Pensaría ella

moju baku, pa što ćete vi ovdje? Vidiš, čekam, kao i ostali, odgovorila je Vadiku, razrednom kolegi moje majke. Ali, mislio sam da živite u Mariupolju, rekao je. Čovjek koji je stajao ispred bake opet se osvrne. Mariupolj? Sve je to zbog vas, to pseto želi vas, a ne nas. Ušuti već jednom, podvikne gospođa sprijeda, sad nas želi sve. Liudmila lupne nekoliko puta nogama o smrznuto tlo, da ih razgiba. Bolje-la su je koljena i kuk, i križa nakon tolikih dana koje je provela spavajući na tvrdom podu hodnika unajmljenog stana. Bila je umorna, ali od napetosti nije uspijevala spavati. Već se više od tjedan dana nije pogledala u ogledalo, ali promatranje svih tih ljudi bilo je poput gledanja sebe same: njiho-va izdužena lica bila su odraz njezina vlastitog. Poprima li i njezino lice na svaki glasni zvuk taj izgled ustrašena zeca?

Dan, premda hladan, bio je svijetao kakvim ga zna učiniti jedino zimsko sunce. Bila je zahvalna za to malo sunca na licu nakon osam dana u zatvo-renom. Red se u tišini pomicao. Kad je i sama doš-la na red, pekarica je baki u ruke tutnula štrucu kruha, pakiranje od kile heljdinog brašna i karton juhe od graška u prahu. Na tom pakiranju i kartonu bila je otisnuta mala ruska zastava. Nas je šestero kod kuće, rekla je baka. Trebali ste doći svih šeste-ro, odgovorila joj je žena prije no što je prešla na sljedećeg. To je bila sva humanitarna pomoć koju su iz Moskve poslali novoosvojenom narodu. Nitko nije zapucao.

Baka je produžila dalje. Ulica Ševčenko u sre-dištu je Tokmaka. S lijeve strane kuće mog djeda

stara je tiskara gdje su se nekad tiskale lokalne novine; ispred nje je glazbena škola u kojoj sam učila balet; iza je moja škola. Između škole i stam-bene zgrade sagrađene za vrijeme Brežnjeva golemi je park s ljuljačkama, toboganom i velik sanduk s pijeskom u kojem su djeca koja nikad nisu vidjela plažu gradila dvorce od pijeska. Tu je i zajednič-ka užad preko koje susjedi dolaze izvjesiti rublje za sunčanih dana. Kao mala igrala sam se u tom parku u večernjim satima sve dok baka ne bi kroz kuhinjski prozor doviknula moje ime pozivajući me na večeru. Prijateljevala sam sa svom djecom svoje dobi iako se sad ne sjećam njihovih imena. No jako se dobro sjećam svojih prijatelja iz razreda. Vi-tia, Dima, Andrei, Katia i Aliona. Žive li još ondje? Jesu li se odselili poput mojih roditelja? Jesu li na bojištu ili pod zemljom? Dima je s roditeljima otišao u Rusiju samo koji mjesec prije no što sam ja sa svojima otišla u Španjolsku. Je li se vratio u Tokmak odjeven u neprijateljsku uniformu?

Onog dana kad je moja baka prošla kroz park, nije bilo djece koja bi onuda trčala, a škola je bila zatvorena. Otvorit će se koji dan poslije, kad u Tokmak počnu pristizati prvi autobusi s izbje-glicama iz gradova poput Mariupolja, Berdianska ili Melitopolja, gradova koji su trpjeli najžešća bombardiranja. Tad će se njezini hodnici napučiti očevima i majkama pozaspalim na drvenom podu. Djeca će spavati na krevetićima u prostorijama u kojima sam, desetljećima prije, znala odrijemati iza podneva, između školskih satova, prije užine. Na školskim će prozorima, na koje smo mi s proljeća

también esa mirada de consejo agustado ante cada sonido fuerte?

El día, aunque frío, era luminoso como solo sabe serlo el sol de invierno. Se agradecía un poco de sol en la cara después de ocho días de encierro. La cola iba avanzando en silencio. Cuando le llegó su turno, la panadera le puso a mi abuela en las manos una barra de pan, un paquete de un kilo de trigo sarraceno y un brik de sopa de guisantes en polvo. El paquete y el brik tenían una banderita rusa estampada. Somos seis en mi casa, dijo mi abuela. Pues haber venido los seis, le contestó la mujer antes de pasar al siguiente.

Esa era toda la ayuda humanitaria que habían enviado desde Moscú al nuevo pueblo conquistado. Nadie disparó.

Mi abuela siguió su camino. La calle Shevchenko está en el centro de Tok mak. A la izquierda de la casa de mi abuela está la vieja tipografía donde antes se imprimía el periódico local; delante, la explanada de madera donde estudié ballet; detrás, mi colegio. Entre el colegio y el edificio de apartamentos construido en la época de Brezhnev, hay un parque enorme con columpios, un tobogán y una gran caja de arena en la que los niños que nunca habían visto la playa hacían castillos. También unas cuerdas comunales en las que todos los vecinos salían a tender la colada los días de sol. Cuando era pequeña jugaba en ese parque por las tardes hasta que mi abuela gritaba mi nombre por la ventana de la cocina llamándome a la cena. Era amiga de todos los niños de mi edad, aunque ahora no recuerdo el nombre de ninguno de ellos. A los que sí recuerdo son a mis compañeros de clase. A Vitia, a Dima, a Andrei, a Katia y a Alíona. ¿Seguirán viviendo allí? ¿Habrán emigrado como lo hicieron mis padres? ¿Estarán en el frente o bajo tierra? Dima se fue a Rusia con sus padres solo unos meses antes de que yo me fuera a España con los míos. ¿Habrá vuelto a Tok mak vestido con el uniforme enemigo?

El día que mi abuela cruzó el parque no había ningún niño corriendo y el colegio estaba cerrado. Ahuría un par de días después, cuando a Tok mak empezaran a llegar los primeros coches con refugiados de ciudades como Mariúpol, Berdyansk o Melitópol, ciudades que sufrirían bombardeos más intensos. Entonces sus pasillos se llenarían de padres y madres durmiendo en el suelo de madera. Los niños dormirían en las camitas de las habitaciones donde, dos décadas antes, yo me echaba la siesta a media tarde, entre clase y clase, antes de la merienda. En las ventanas del colegio, donde pegábamos mariposas de papel en primavera y copos de nieve en invierno, esos padres y madres pintarían con pintura blanca una sola palabra: deti («niños» en ruso). Una palabra que esas semanas se esperaba que funcionase como un hechizo protector. Una plegaria a la bondad, la piedad y la misericordia del atacante. En algunos casos la encontrarían. En otros, no. En el mismo Mariúpol, en el teatro, no la encontraron. Escribieron la palabra en letras tan grandes que se veía en todas las fotos satélites. El teatro era el refugio más grande de la ciudad, con capacidad para más de mil personas. A mediados de marzo, un avión descargó varias bombas encima. Más de setecientas personas murieron bajo los escombros. El mismo patio de butacas donde un par de años antes vi representada una obra de Mijaíl Bulgákov, El apartamento de Zoyka, se convirtió en una tumba

lijepili leptire od papira, a zimi snježne pahulje, ti očevi i majke bijelom bojom ispisati jednu jedinu riječ: *deti* („djeca“, na ruskom). Riječ za koju su se tih tjedana nadali da bi mogla imati učinka poput kakve zaštitne čarolije. Molba za dobrohotnost, naklonost i milosrđe napadača. U pojedinim bi slučajevima na njih i nailazili. U pojedinima ne. U samom Mariupolju, u kazalištu, to nije bio slučaj. Ispisali su riječ velikim slovima da se vidi na svim satelitskim snimkama. Kazalište je bilo najveće sklonište u gradu, kapaciteta za više od tisuću ljudi. Sredinom ožujka jedan ga je avion zasuo s nekoliko bombi. Više od šest stotina ljudi umrlo je pod ruševinama. Upravo je kazališna dvorana gdje sam koju godinu prije gledala predstavu temeljenu na djelu Mihaila Bulgakova, *Zojkin stan,* pretvorena u zajedničku grobnicu. Ali moja baka to još ne zna.

S ulice je pogledala prema kuhinjskom prozoru. Bio je čitav, s ljepljivim trakama na oknima. Ovo mjesto činilo se pustim, doduše čitav grad ostavljao je isti dojam. Baka je ušla na vrata od veže i uspela se stubama na drugi kat. Pozvonila je zaboravljajući da nema struje. Onda je prstima zabubnjala po vratima. Nitko nije otvorio. Prislonila je uho na vrata. Tišina. Opet je pokucala. Viktore Konstantinoviču, viknula je, ja sam, Liudmila Pavlovna, ulazim. Ključ što joj ga je moj djed dao već danima prije, uvukla je u bravu i okrenula ga četiri puta. Zadržala je dah. Što ako je umro? Što ako nije više izdržao hladnoću ni glad? Viktore Konstantinoviču, opet je viknula ušavši u dnevni boravak prekriven ćilimima. Negdje je neka ura tiktakala. Tu sam, začuje se odjednom. Utanjeni glasić iz spavaće sobe. Baka usiše sav zrak s olakšanjem. Živ je, još je živ. No, Viktor Konstantinovič doista je tek jedva životario. Kad je ušla u prostoriju, suze mu kliznuše niz lice, jedini dio njegova tijela vidljiv pod svim onim pokrivačima koje je imao na sebi. Ležao je na svojoj strani postelje, lijevoj. Desna strana, na kojoj je godinu prije umrla njegova žena, moja baka, bila je netaknuta. Nisam želio umrijeti sam, rekao joj je. Odgovorila mu je da nitko neće umrijeti, ali bila je to samo fraza. Pa što to rade?, pitao je više u nevjerici nego da doista sazna, više u prazno nego očekujući odgovor. Rusi su nas već osvojili, odgovori Liudmila.

Moj djed umro je uopće ne shvaćajući razloge tog rata. Zašto nas napadaju kad smo braća?, pitao me na telefon kad smo koji dan poslije uspjeli uspostaviti vezu. Htjela sam mu reći da nismo braća. Da smo to bili u njegovo doba, ili je bar takav bio službeni sovjetski narativ. Jesu li nas ikada smatrali sebi ravnima? Znam da su tako razmišljali obični ljudi, normalni Rusi, oni s kojima smo dijelili sovjetsku prošlost. Znam da većina normalnih ljudi i dalje tako razmišlja. Ali ta ideja nije bila naročito proširena u uredima u kojima se donose zakoni, a ruski se nameće kao službeni jezik ili se odlučuje koji teritoriji jesu Ukrajina, a koji nisu. Kako ovih dana razgovarati o tome s djedom, s nekim tko je bio do srži zaljubljen u Sovjetski Savez? S nekim tko je kod kuće govorio ruski? S nekim

colectiva. Pero eso mi abuela aún no lo sabía. Miró desde la calle la ventana de la cocina. Estaba entera, con las cintas adhesivas pegadas en el cristal. El lugar parecía abandonado aunque toda la ciudad daba la misma apariencia. Mi abuela entró al portal y subió la escalera hasta el segundo piso. Llamó al timbre olvidando que no había luz. Volvió a llamar con los nudillos en la puerta. Nadie respondió. Pegó la oreja a la puerta. Silencio. Volvió a llamar. Víctor Konstantinovich, gritó, soy yo, Liudmila Pavlovna, voy a entrar. Metió la llave que mi abuelo le había dado días antes en la cerradura y la giró cuatro veces. Contuvo el aliento. ¿Y si se había muerto? ¿Y si no había aguantado el frío ni el hambre? Víctor Konstantinovich, gritó de nuevo al entrar en el recibidor alfombrado. Un reloj hacía tictac en algún lugar. Aquí, se oyó de pronto. Un hilo de voz desde el dormitorio. Mi abuela expiró todo el aire con alivio. Vivía, aún vivía. Pero, en realidad, Víctor Konstantinovich solo aguantaba. Cuando ella entró en la habitación, a él le rodaron las lágrimas por la cara, la única parte de su cuerpo que se veía entre todas las mantas que tenía encima. Estaba tumbado en su lado de la cama, el izquierdo. El lado derecho, en el que un año antes había muerto su mujer, mi abuela, permanecía intacto. No quería morir solo, le dijo. Ella contestó que nadie se iba a morir, pero no era más que una frase hecha. ¿Qué es esto que están haciendo?, preguntó él más con incredulidad que con interrogación, más al aire que esperando una respuesta. Ya nos han conquistado los rusos, contestó Liudmila.

Mi abuelo murió sin comprender del todo el motivo de esta guerra. ¿Por qué nos atacan si somos hermanos?, me preguntó al teléfono cuando recuperamos la comunicación unos días más tarde. Yo le quise decir que no lo somos. Que lo éramos en su época, o eso decía el discurso oficial soviético. ¿Nos habían considerado alguna vez como iguales? Sé que la gente corriente, los rusos de a pie, esos con los que compartimos pasado soviético, sí. Sé que la mayoría de la gente corriente sigue haciéndolo. Pero no fue una idea demasiado entendida en los despachos desde los que se legislaba y se imponía el ruso como lengua oficial o se determinaba qué territorios eran Ucrania y cuáles no. ¿Cómo hablar de ello esos días con mi abuelo, alguien que había amado hasta el tuétano a la Unión Soviética? ¿Alguien que hablaba ruso en su casa? ¿Alguien que se había casado con una rusa? ¿Alguien que ahora sufría la violencia de la ocupación? ¿Qué iba a poder explicarle sobre el mundo y la historia a quien había vivido los años que yo no?

¿Para qué perder el poco tiempo que nos quedaba haciéndolo?
Recuperamos la comunicación, pero mi abuelo no volvió a levantarse de la cama. Lo que hizo fue morirse poco a poco. Primero dejó de andar, luego dejó de comer, después, de hablar y de beber. Simplemente cerró los ojos y se quedó esperando la muerte.

Ocurrió lentamente, se estuvo muriendo durante casi

tko je oženio Ruskinju? S nekim tko trpi nasilje okupacije? Što bih o svijetu i o povijesti mogla pojasniti onome tko je proživio godine koje ja nisam proživjela? Čemu to malo preostalog vremena gubiti na to?

Opet smo mogli komunicirati, ali djed iz kreveta više nije ustao. On je malo-pomalo umirao. Prvo je prestao hodati, zatim je prestao jesti, a onda i govoriti i piti. Jednostavno je sklopio oči i stao čekati smrt. Ona je dolazila polako, umirao je gotovo dva mjeseca.

Prvih mu je tjedana porasla temperatura, ali dobro raspoloženje nije mu opadalo. Baka Liudmila nije ustajala sa stolice do njegova uzglavlja. O svemu su razgovarali. Ona je govorila o svojoj kćeri. On o svome sinu. O tome kako su se njih dvoje upoznali i za tri mjeseca vjenčali. Pa kako sam se ja rodila. Pa moj brat. Da koja sreća da nijedno od nas četvero više nije ovdje. Kako su dobro napravili kad su već prije više od dvadeset godina otišli. Što bi sad napravili? On na bojišnici. Ona u bolnici, jer je bolničarka. Unuka bi vjerojatno izvještavala o ratu. Unuk isto tako na bojišnici, uništena života koji nije pravo ni otpočeo. Kako su dobro napravili što su otišli, govorili su, prešućujući ono što su već slutili: da smo svojim odlaskom zauvijek ostali bez mogućnosti povratka. Prešućivali su da on umire i da smo mi daleko. Da dva tjedna poslije nećemo stajati pored lijesa u kojem će ga uroniti u smrznutu zemlju. Samotna smrt u groznim vremenima.

Za dobrih dana, Viktor bi zbijao šale da Liudmili olakša čekanje. Davao joj je upute: kad umrem, ponesi dokumente iz kuće. Uzmi moju radnu knjižicu i moju putovnicu. Snađi se i pošalji to nekako mom sinu. Podigni madrac, ispod je vreća s novcem. Njime plati moj ukop. U pogrebnom poduzeću već imaju spremnu moju nadgrobnu ploču. Zajedno smo je napravili Raisa i ja dok ona još nije bila izgubila pamćenje. Ploče su tako dobro ispale da ih je čovjek iz pogrebnog odlučio izložiti pa bi svatko tko je prolazio ulicom, tko nas je poznavao, pomislio da smo već umrli. Da vidiš smijeha kad bismo se susreli na tržnici. Izgledali su kao da su vidjeli duha!, prepričavao joj je Viktor.

Kad bi prevladalo loše raspoloženje, od umora su prešućivali ono što su znali. Da on ne bi trebao još umrijeti. Da mu nije vrijeme. Da je netko pomaknuo kazaljke sata, neka vanjska sila odlučivala je o njegovu životu. Nema tu nikakve mistike. Kucnuo je njegov čas jer u Moskvi je odlučeno da se napadne jedna zemlja i nije razmatrano da bi se poštivali životi onih koji ondje žive. Njihova volja. Njegov normalan život ugrožen je kao i životi milijuna ljudi. Kako je krhak sam život, navika življenja. Nalik je plamenu svijeće: bez zraka se gasi, gasi se pred suviše snažnim naletom vjetra. Ostaje gorjeti samo kad doista ima zraka, ali pri najmanjem poremećaju njezina svjetlost iščezava. Viktor Konstantinovič bio je bolestan, ali bio je stabilan pacijent. Kad je sahranio ženu i poželio umrijeti zato što ju je nadživio, liječnik mu je rekao da još nije trenutak. Da mu preostaje još koja godina. Pet, možda deset. Da mora naučiti živjeti

dos meses.
Las primeras semanas le subió la fiebre, pero no perdió el humor. Mi abuela Liudmila no abandonaba su silla al lado de la cama. Hablaban de todo. Ella de su hija. Él de su hijo. De cómo ellos dos se habían conocido y casado a los tres meses. De cómo nací yo. De cómo nació mi hermana. De qué suerte que ninguno de los cuatro estuviéramos allí ya. Qué bien hicieron al irse hace más de veinte años. ¿Qué estaríamos haciendo ahora? Él en el frente. Ella en el hospital porque era enfermera. La nieta probablemente cubriendo la guerra. El nieto también en el frente, con la vida rota sin haber empezado. Qué bien hicieron al irse, decían y callaban lo que ya sospechaban: que al irnos nos habíamos quedado para siempre sin poder volver. Callaban que él se estaba muriendo y nosotros estábamos lejos. Que en dos semanas no estaríamos delante del ataúd en el que iban a humillarlo en la tierra helada. Una muerte solitaria en una época atroz.

Los días buenos, Víctor hacía bromas para aligerarle la espera a Liudmila. Le daba indicaciones: cuando me muera llévate los documentos de la casa. Llévate mi cartilla laboral, mi pasaporte. Consigue el modo de hacérselo llegar a mi hijo. Levanta el colchón, debajo hay una bolsa con dinero. Paga con él mi entierro. En la funeraria ya tienen hecha mi lápida. Nos la hicimos juntos, Raísa y yo, cuando ella aún no había perdido la memoria. Las lápidas quedaron tan bien que el de la funeraria decidió exponerlas y cada persona que pasaba por la calle y nos conocía pensaba que ya nos habíamos muerto. No veas la risa cuando nos los cruzábamos en el mercado. ¡Parecía que hubieran visto un fantasma!, contaba Víctor a su consuegra.
Las horas que no estaban de humor, callaban lo que sabían por cansancio. Que él no debía morirse aún. Que no era su hora. Que alguien había movido las agujas del reloj, una fuerza de fuera había decidido sobre su vida. Sin mística. Su hora había llegado porque en Moscú se decidió invadir un país y no se contempló respetar las vidas de los que allí vivían. Su voluntad. Su normalidad fue cercenada al mismo tiempo que la de millones. Qué frágil es la vida diaria, el hábito de vivir. Es como la llama de una vela: se extingue sin aire, se extingue ante un soplo demasiado fuerte. Solo permanece encendida en unas condiciones concretas de entorno, pero a la mínima perturbación, la luz se apaga. Víctor Konstantínovich estaba enfermo pero era un paciente estable. Cuando enterró a su mujer y quiso morirse por haberla sobrevivido, el médico le dijo que todavía no era el momento. Que le quedaban aún unos años más. Cinco, quizás diez. Que debía aprender a vivir sin su Raísa, sin Raía. A volver a plantar los geranios que a ella le gustaban, ponerlos en las repisas de todas las habitaciones y regarlos cada mañana como hacía ella. El lo había hecho hasta que la ciudad se quedó sin agua. Ahora las plantas seguían secas en sus macetas como un anticipo de lo que también le esperaba a él.

bez Raise, bez svoje Raije. Neka opet posadi geranije koje je voljela, nek ih stavi u teglice u svim prostorijama i svako ih jutro zalijeva kako je ona to činila. On je to i radio sve dok grad nije ostao bez vode. Biljke su sad sasušene u teglama kao nagovještaj onoga što i njega čeka.

Djedova bolest bila je kronična, ali držala se pod kontrolom lijekovima i liječnikovim obilascima. Bez terapije izazivala je strašne bolove. Imao je osamdeset tri godine i bio je lucidne glave. Više se nije vozio biciklom, ali povremeno se sa štapom spuštao na ulicu u kratku šetnju. Tijekom opsade noge su mu otkazale poslušnost. Još su ga jedino boljele do suza. Trebao mu je liječnički nadzor, trebali su mu lijekovi. Jednog mu je dana temperatura skočila na četrdeset i više se nije spuštala. Šale su postajale sve rjeđe. Riječi sve oskudnije. Gangrena je zahvatila noge. Crne mrlje postajale su sve veće. Na koži su se otvarale rane. Ugrušci su se uspinjali k plućima. Ljekarne su bile prazne ili zatvorene. Liudmila je pošla do bolnice, ondje je imala poznanstva još otkako je kao mlada živjela u Tokmaku. Liječnici su bili otišli, a oni koji su ostali radili su samo kako bi zbrinjavali ruske vojnike koji su se teško ranjeni vraćali s bojišta na kojem su ubijali Ukrajince. Ne, ne možemo zbrinuti starca koji je zalegao u krevet. Najbolje da nabavite Tramadol, ako ga uspijete naći, i date mu veliku dozu tako da smrt što prije nastupi.

Liudmila je odlučila dovesti popa koji je kleknuo pred krevetom tog okorjelog komunista i dao

mu svoju privolu da ode na onaj svijet oslobođen od grijeha.

Moj djed Viktor umro je istog popodneva.

Pogreb je bio već za koji dan. Brzopotezno. U prisustvu samo sedam osoba. Ubrajajući i popa. Ubrajajući i umrlog.

Mi ga nismo mogli sahraniti.

Ni moj otac, ni moja majka, ni moj brat ni ja nismo ga mogli ispratiti. Ukrajina je bila u ratu, a mi udaljeni više od tri tisuće kilometara.

Četiri godine poslije, još uvijek nismo obišli njegov grob.

Tokmak je i dalje okupiran grad.

Dva mjeseca nakon što su tijelo mog djeda iznijeli u lijesu, ruska je vojska izvlastila njegovu kuću sa svim njegovim stvarima, i sa svim stvarima mog oca, i sa stvarima mog djetinjstva. Sad ondje živi neka ruska obitelj. Vojni liječnik sa suprugom i s desetogodišnjim sinom. On je vjerojatno vršnjak mog muža. Ona, moja vršnjakinja.

A ja sam ovdje, daleko, u tuđoj zemlji, dok su oni ondje, u kući koja nije njihova, okruženi stvarima koje nisu njihove, u otetoj zemlji.

Od djeda mi je ostao samo njegov rodni list, radna knjižica, nekoliko fotografija i sjećanje na njega.

Zvao se Viktor Konstantinovič Yakovenko. Sin Konstantina i Marije. Otac Vitaliyev. Suprug Raisin. Moj djed.

Jednom mi se ukazao u snu. Šetali smo Tokmakom u suton. Ušli smo u neku trgovinu i on mi je kupio olovku koju mi je dao po izlasku na ulicu.

La enfermedad de mi abuelo era crónica pero

controlable con su medicación y las visitas que le hacía su médico. Sin tratamiento, le producía unos dolores atroces. Tenía ochenta y tres años y la cabeza

lúcida. Ya no podía montar en su bicicleta, pero a veces bajaba con su bastón a la calle a dar un paseo

corto. Durante el asedio, las piernas dejaron de responderle. Solo dolían hasta las lágrimas. Necesitaba

que le viera un médico, necesitaba medicinas. Un día la fiebre subió a cuarenta y ya no volvió a bajar. Las bromas empezaron a ser cada vez menos frecuentes.

Más escasas las palabras. Las piernas se estaban gangrenando. Las manchas negras se hicieron más grandes. Se abrieron las llagas en la piel. Los trombos es-

taban subiendo a los pulmones. Las farmacias estaban o vacías o cerradas. Lludmila fue al hospital, donde seguía teniendo contactos de cuando vivió de joven en Tok mak. Los médicos se habían ido y los que se habían quedado solo trabajaban para atender a los soldados rusos que volvían malheridos del frente en

el que mataban a ucranianos. No, no podemos atender a un viejo postrado en la cama. Lo mejor es que

consiga tramadol, si lo consigue, y le dé una dosis accidentalmente grande para que la muerte venga antes.

Lo que hizo Lludmila fue llamar a un pope que se postró ante la cama de ese antiguo comunista y le dio permiso para irse al otro mundo libre de pecados.

Víctor, mi abuelo, murió esa misma tarde.

El entierro fue a los pocos días. Rápido. Solo estuvieron presentes siete personas. Contando al pope.

Contando al muerto.

No pudimos enterrarle.

Ni mi padre, ni mi madre, ni mi hermano ni yo

pudimos enterrarle. Ucrania estaba en guerra y nosotros a más de tres mil kilómetros de distancia.

Cuatro años después, seguimos sin haber visto su tumba.

Tok mak sigue siendo una ciudad ocupada.

Dos meses más tarde de que sacaran el cuerpo de mi abuelo en un ataúd, el ejército ruso expropió su casa con todas sus cosas, las cosas de mi padre, mis cosas de la infancia. Ahora allí vive una familia rusa. Un médico militar con su esposa y su hijo de diez años. El debe tener la edad de mi marido. Ella, la mía. Pero yo estoy aquí, lejos, en una tierra ajena, y ellos están allí, en una casa que no es suya, entre cosas que no son suyas, en una tierra arrebatada.

De mi abuelo solo me queda su partida de nacimiento, su vida laboral, un par de fotografías y su

recuerdo.

Se llamaba Víctor Konstantínovich Yalovenko.

Hijo de Konstantín y María. Padre de Vitaliy. Esposo de Halina. Mi abuelo.

Un día apareció en mis sueños. Paseábamos por Tok mak al anochecer. Entrábamos en una tienda y él me compraba un lápiz que me daba al salir a la calle.

¿Para qué es esto, abuelo?, le preguntaba yo. Para que escribas, decía.

Como mis recuerdos se están volviendo blandos, escribo.

En memoria de alguien que nació en una guerra

y murió en una guerra, pero que tuvo una vida normal, corriente, pequeñita, de la que solo nos acordaremos los que le hemos querido.

Za što je to, djede?, upitala sam ga. Za to da pišeš, rekao je.

Dok moja sjećanja blijede, ja ih zapisujem.

U sjećanje na onoga koji se rodio u ratu i umro u ratu, ali koji je živio normalnim životom, običnim, malim životom, i kojeg ćemo pamtiti samo mi koji smo ga voljeli.

Sa španjolskog jezika
prevela Željka Somun.

Gunel Mövlud

Günel
Movlud

Rekli su mi: „Ti si žena“...

Rekli su mi da sam žena!
Spol su mi bacili u lice kao optužbu
„Mozak ti je malen
Pameti ni za lijek
Ruke su ti slabe...
Iz očiju teku suze,
Iz grudi mlijeko,
Iz vagine krv“
Posramili su me svakim dijelom moga tijela.

Rekli su mi da sam žena!
Spol su mi na grbaču natovarili
Kosa mi je uvijek morala biti počešljana
Na tijelu nije smjelo biti dlačica
Dok su oni smrdjeli po znoju
Ja sam morala mirisati na cvijeće
Ljeti i zimi...
Trebala sam kuhati, ali nisam smjela vonjati po hrani
Trebala sam biti djevica, ali istovremeno i dobra u krevetu.
Trebala sam biti ljubomorna, ali i oprostiti prevaru
Morala sam biti kuharica kada im se sprdne
A po potrebi i dama za otmjeno društvo.

Kao žena trebala sam biti suosjećajnija.

Morala sam vidati rane u ratu koji su oni započeli.

Мне сказали, что "ты - женщина"...

Мне сказали, что я - женщина!
Мой пол бросили мне в лицо как обвинение
"Твой мозг маленький
Ума кот наплакал
Руки слабые...
Из глаз текут слезы,
Из яруди молоко,
Из влагалища кровь"
Каждой части тела меня пристыдили

Мне сказали, что я - женщина!
Мой пол мне на шею как бремя положили
Волосы всегда должны были уложены
На теле не должно быть волос
В то время когда от них несло запахом пота
Я должна была пахнуть цветами
Летом и зимой...
Мне нужно было готовить, но я не должна была пахнуть едой
Мне нужно было быть девственницей, но я также должна была быть хороша в постели.
Я должна была ревновать, но и простить измену
Мне приходилось быть кухаркой, когда они хотели
Но при необходимости надо было быть женщиной дорогих салонов.

Как женщина, мне следовало быть более сострадательной.
Я должна была лечить раны на войне, которую они начинали.

Мне приходилось рожать солдат, чтобы они могли убивать на войне.
На войнах начатых ими меня должны были изнасиловать

Мне следовало идти сзади и не смотреть на лица мужчин, когда я говорю.
Мне надо было научится быть стыдливой и стыдиться просто так
Ведь быть женщиной было достаточно, чтобы стыдиться...

Мне сказали, что я - женщина!
Мой пол кинули мне в лицо как грех
Сказали, что я использую мои волосы для колдовства.
Сказали, что я произношу заклинания на свою менструальную кровь.
Что мои ногти тоже арсенал ведьмы
Они оклеветали каждую часть моего тела...

Женщине нельзя давать секреты, говорили они.
Женщина – не друг, говорили они
Ты ведьма, предательница, лгунья, говорили они...

Сколько раз мне говорили, что я - женщина!
Слабая!
Бесхарактерная!
Немощная!
говорили они...

Morala sam rađati vojnike da bi oni mogli ubijati
u ratu.

U ratovima koji su oni započinjali, ja sam bila ta
koju su silovali.

Trebala sam biti na začelju kolone i ne gledati
muškarce u oči dok im govorim.
Trebala sam naučiti biti čedna i sramiti se bez
ikakva povoda
Jer za sram dovoljno je biti žena...

Rekli su mi da sam žena!
Spol su mi bacili u lice kao grijeh

Rekli su mi da svojom kosom činim vradžbine.
Rekli su mi da svojom menstrualnom krvlju
bacam uroke.
Da su i moji nokti vještičje oružje
Oklevetali su mi svaki dio tijela...

Ženi se ne smiju povjeravati tajne, govorili su.
Žena nije prijatelj, govorili su
Ti si vještica, izdajica, lažljivica, govorili su...

Koliko puta su mi govorili da sam žena!
Slaba!
Beskarakterna!
Nemoćna!
govorili su...

Ali su na moja „slaba“ pleća
da teglim šutke
Natovarili Atlasov teret.

Но на моих «слабых» плечи
Чтоб я тянула молча
Они водрузили груз Атланта

Простая математика

Мой отец каждый год
считал деньги, которые он тратил на меня
"Девочка все же, завтра выйдет замуж
Не оправдает вкладенные средства...

Мама каждый год подсчитывала мой возраст
С каждым годомвсе было менше шанса удачно выйти замуж
Ведь молодость главная ценность девушки

Мои братья считали парней, с которыми я встречалась
Каждый раз, когда я меняла парня
Все больше падала в их глазах
Хорошая девушка нашла бы одного и вышла бы за него замуж...

Мои подруги считали мужчин, с которыми я спала
Каждый из них делал меня все меньше подходящей девушкой для дружбы

Мои колеги считали мою зарплату
чем больше я зарабатывала,
росла вероятность того, что я спала с директором...

Мой муж считает часы моего сна
Ему жаль этого времени
Ведь я моягла за это время убирать дом

Prosta matematika

Moj otac je svake godine
brojao novac koji je trošio na mene
„Pa ona je ipak djevojčica - sutra će se udati
Neće opravdati uložena sredstva...“

Mama je svake godine računala koje sam dobi
Sa svakom novom bilo je sve manje izgleda da se dobro udam
Jer mladost je ono najvrednije što djevojka ima

Moja braća brojala su mladiće s kojima sam izlazila
Svaki put kada bih našla novog
Sve više bih se srozala u njihovim očima
Dobra bi djevojka pronašla jednog i udala se za njega...

Moje prijateljice brojale su muškarce s kojima sam spavala
Sa svakim od njih bila sam sve manje poželjna prijateljica

Moji kolege brojali su mi plaću
što sam više zarađivala,
rasla je vjerojatnost da sam spavala s direktorom...

Moj muž broji mi sate sna
Žao mu je tog vremena
Jer sam za to vrijeme mogla pospremiti kuću

Obaviti šoping
Okupati djecu
Spavati s njim...

Gledam djecu i razmišljam
Zanimljivo, što će mi oni brojati?

Закупиться в магазине
Искупать детей
Переспать с ним...

Я смотрю на детей и думаю
Интересно, что они будут подсчитывать?

Врач-любовник.

Женщины, был ли у вас в жизни хоть один врач-любовник?
Было ли так, что диагностика вдруг превращалась в любовные игры?
Выстукивали ли пальцы вашу желудочную пустоту
За две минуты до этого трогающие ваше тело со страстью?

Был ли у вас врач-любовник, женщины?
Будил ли вас среди ночи от глубокого сна?
И если вы с кислым лицом говорили: «Не время для любви!» а он в ответ
Говорил ли вам: «Не сни лицом вниз, в груди образуется мастопатия»!

Был ли у вас когда-нибудь врач-любовник, женщины?
Снимал ли вашу черную тонкую почечушку
Одевал ли вас в шерстяную рубашку?
Ругал ли вас такими словами:
«Так простужаться, это к гинекологии, нижнее бельё нужно надеть шерстяное!»

Был ли у вас когда-то врач-любовник, женщины?
Когда среди ночи ваше чадо разболелось
Показался ли он вам самым сильным мужчиной на свете?
Был ли он так близок вам, как одно прикосновение, ваш Доктор?

Был ли у вас врач-любовник, женщины?

Liječnik-ljubavnik

Žene, jeste li imale u životu barem jednog
liječnika-ljubavnika?
Je li vam se dogodilo da se pregled pretvori u
ljubavnu igru?
Jesu li prsti koji su vas netom prije dodirivali
sa sladostrašću potom perkutirali vaš prazan
želudac?

Jeste li imale liječnika-ljubavnika, žene?
Je li vas budio usred noći iz dubokog sna?
I ako biste mu kiselog lica rekle: „Nije vrijeme za
ljubav!“, on bi vam uzvratio:
„Ne spavaj na trbuhu, razvit će ti se
mastopatija!“

Jeste li ikad imale liječnika-ljubavnika, žene?
Je li vam skidao tanku crnu spavaćicu
i oblačio vunenu košulju?
Je li vas kritizirao:
„Prehladit ćeš se, zaradit ćeš upalu pluća, moraš
nositi vuneno donje rublje!“

Jeste li ikada imale liječnika-ljubavnika, žene?
Kada bi vam se čedo razboljelo
Ne bi li vam se učinilo da je on najsnažniji
muškarac na svijetu?
Nije li vas od njega – tog vašeg Doktora – dijelio
tek jedan dodir?

Jeste li imale liječnika-ljubavnika, žene?

Je li uperivao svjetlo mobitela u vaša usta?
Ne bi li se, nakon što bi pregledao i najmanju
vašu poru, nasmiješio svakoj vašoj tegobi?

Jeste li imale liječnika-ljubavnika, žene?
Je li odabirao četkicu od koje vam desni neće
krvariti?
Kada ste tijekom putovanja čekale poruku od
njega,
Niste li u torbi pronalazile tablete protiv
bolova?

Jeste li imale liječnika-ljubavnika, žene?
Jeste li imale ljubavnika liječnika?

Направили ли свет от телефона в ваш рот?
На любую вашу жалобу, посмотрев на все поры, не
смеялся ли?

Был ли у вас врач-любовник, женщины?
Выбирал ли такую зубную щетку, чтобы ваши десны
не кровоточили?
Когда вы ждали смс-ку во время поездки
Не находили ли болеутоляющее в вашей сумке?

Был ли у вас врач-любовник, женщины?
Был ли у вас любовник врач?

Не уходи
Не уходи,
Мне больно от ярлыка на шее новой сорочки
Не уходи, мне больно
от сухости хлеба за завтраком
Не уходи,
Меня бесит плач сына и то что остыл мой чай
Не уходи,
развязывается шнурок на обуви
и попадает красное вино на белое платье
Не уходи,
Я страдаю от того что арестовали бывшего мэра
Тбилиси
Не уходи,
Меня оставили одну
В лабиринтах моего одиночества
Под утро меня будят движения моих рук которые
молятся тебе
Зубы трясутся от холода посреди лета
Не уходи,
несколько часов назад
ангел покинул мое тело...

Ne odlazi

Ne odlazi,
Boli me od etikete na ovratniku nove košulje
Ne odlazi, boli me
od kruha koji mi se mrvi za doručkom
Ne odlazi,
Izluđuje me sinov plač i to što mi se čaj ohladio
Ne odlazi,
odvezuje mi se vezica na obući
i crno vino kapne mi na bijelu haljinu
Ne odlazi,
Patim od toga što su uhitili bivšeg
gradonačelnika Tbilisija
Ne odlazi,
Ostavili su me samu
U labirintima moje usamljenosti
Pred jutro me bude pokreti vlastitih ruku koje ti
se mole
Zubi mi cvokoću od studeni usred ljeta
Ne odlazi,
prije nekoliko sati
anđeo je napustio moje tijelo...

Već mi je bolje, Tbilisi

Već mi je bolje
U meni je taman toliko sreće da se zavaram
i toliko tuge da ne skliznem u patetiku.
Već mi je bolje, Tbilisi
Već mi je bolje,
Nemam jako puno posla,
Jedino sam zauzeta zaboravljanjem jednog
muškarca
Da mi poslije ne prođe čitav život u sjećanju na
njega
Zrnce po zrnce, kapljicu po kapljicu – ja ga
zaboravljam
No već mi je bolje, Tbilisi, već mi je bolje
Nakon tridesete
Sjedim s punim očima
i praznim srcem
I učim ponovno živjeti
Učim ne gledati cestu
Učim sjediti kod kuće poput moje bake koja nije
imala nikamo izaći
I to je zapravo dobro, Tbilisi, i to je dobro
Već mi je bolje, Tbilisi, već mi je bolje
Možda sam postala malčice hladnija
Prije mi se sviđalo gubiti prijatelje pa ih
ponovno osvajati
a sada više ne
Sada zauvijek gubim prijatelje
kao i one koje volim
Već mi je bolje, Tbilisi, već mi je bolje
I nema sad tu nekih velikih problema

Мне уже лучше, Тбилиси,
Мне уже лучше
Я счастлива, настолько можно обмануть
Я грустна настолько, чтоб не было пафоса
Мне уже лучше, Тбилиси
Мне уже лучше,
У меня не так много дел,
Просто занята тем, что забываю мужчину
И чтоб потом не хватило жизни вспоминать его
По крупинкам, по каплям его забываю
Но мне уже лучше, Тбилиси, мне уже лучше
После тридцати лет
Я сижу с полными глазами
с пустым сердцем
И учусь жить заново
Учусь не смотреть на дорогу
Учусь сидеть дома как моя бабушка которой выйти было некуда
И это даже хорошо, Тбилиси, и это даже хорошо
Мне уже лучше Тбилиси, мне уже лучше
Может, я стала чуть холоднее
Ранне мне нравилось терять друзей и завоевывать их заново
Проигрывать любовь и влюблять их в себя снова и снова
а сейчас уже нет
Теперь я навсегда теряю друзей
и любимых навсегда проигрываю
Мне уже лучше Тбилиси, мне уже лучше
И нет прям таких больших проблем
Разве что бронхит и ревматизма
Да и то от дождя до дождя
Мне уже лучше, Тбилиси, мне уже лучше
Обернула шарфом шею, шалью ноги
И смотрю на летний дождь за окном
Тихо, без боли, и смирившись
Мне уже лучше, Тбилиси, мне уже лучше
У меня отравления уже от арбузов
А не от любви...

Osim bronhitisa i reume
A i to samo od kiše do kiše
Već mi je bolje, Tbilisi, već mi je bolje
Zaogrnula sam vrat šalom, a velikom maramom
pokrila noge
I gledam ljetnu kišu iza prozora
Tiho, bez boli, i pomireno
Već mi je bolje, Tbilisi, već mi je bolje
Sada se trujem lubenicama,
A ne ljubavlju...

S ruskog jezika preveo
Ivo Alebić.

Raša Al Kasim

Na mjestu gdje ne niču sjećanja

Tražim obijena vrata
iz skrivenih, zastrašujućih kutova.
Napipavam vrata i ruke koje su kroz mene prošle.

U kući s više nasljednika
imala sam sobu s obijenim vratima.
Vrata su bila ploča za crtkaranje srca
probodenih strijelama,
skrovište za slike mog omiljenog pjevača
i zabranjeni lak za nokte,
skrovište za krede u boji,
čak i otpatke.

Za ono što su drugi izgubili, a ja sam pronašla,
za ono što sam ja izgubila, a drugi su mi oduzeli,
za ono što smo oduzeli jedni od drugih,
za ono što je drugi oduzeo nama,
za ono što smo si sami oduzeli, a nismo vratili...

Tko je pronašao moj sobičak blizu terase na
krovu kuće?
Na terasi krova
koja je bila skrovište maminih odbačenih cipela,
skrovište za djevojke s buketima cvijeća i
širokim osmijesima,
mumificirane na zidu.

Sve oko mene se,
na neki način,
promijenilo.

الباب الذي رسم عليه أبي خطوطًا طويلة
كان يُعد بها أخطائي الفادحة...
ولأنني كثيرة النسيان؛
فاتني
فاتني دائمًا
أن هذا الباب
لم يكن مُغلقًا فحسب

كل ما حولي تم تحويره:
الحديقة، إلى صحراء مصغرة
البيت، إلى هيكل مهجور
سريري، إلى مكتبة
دفاتري الفارغة، إلى طائرات
والعائلة، إلى قصيدة سيئة.

أبحث عن الأبواب المُغلقة من الجوانب
أبحث في بيوتكم عن ذاكرتي
أبحث في ذاكرتكم عن بيوتي
أبحث عن الحائط الذي هشمته ذبابة،
عن الشظية في الباب،
عن الشظية في الثلاثة،
عن الشظية في طعامنا،
عن الشظية... في قلب "رازقية" ميتة
عن تراب العتبة، وما تثرثاه من ماء عليها

أبحث عن ذاكرتي في بيوتكم
مَن وجد صورة المطرب الذي أحب؟
مَن وجد طلاء الأظافر المُحرّم؟
مَن وجد حذاء أمي
الذي كبرت من أجله
ونَسَتْه تحت الشمس لسنوات؟
مَن وجد أخطائي على الباب ومسحها؟

"في مكان لا ذكريات تُشيد فيه"

أبحث عن الأبواب المُغلقة
من زواياها المخفية
والمخيفة
أتفحص الأبواب
وما مرّ بي من أبواب

في منزل الورثة
كانت لي غرفة
بباب مغلق
باب كان لوحًا للكتابة
بالقلوب المغرومة بالسهام،
مخبأ لصور المطرب الذي أحب
مخبأ لطلاء الأظافر المحرّم
مخبأ للطباشير الملون
مخبأ للفقاعات حتى

لما أضاعه الآخرون وعثرتُ عليه
لما أضعته وأخذه الآخرون مني
لما أخذه كلانا من الآخر
لما أخذه الآخر منا
لما أخذناه منا ولم نردّه...

مَن عثر على حجرتي القريبة من سطح البيت؟
السطح الذي كان
مخبأ لحذاء أبي الذي أهملته
مخبأ للفتيات المحتفلات على الجدار
ببالونات ورد، وضحكاتٍ عريضة

كل ما حولي تم تحويره
بطريقة ما.

Vrata na kojima je moj otac povlačio duge crte,
nabrajajući tako moje kobne pogreške.
A kako sam jako zaboravna,
promaklo mi je...
Uvijek bi mi promaknulo
da ova vrata
nisu bila jednostavno zaključana.

Sve oko mene se promijenilo.
Vrt, postao je sićušna pustinja.
Kuća, napuštena kosturnica.
Moj krevet, polica za knjige.
Moje prazne bilježnice, avioni.
Obitelj, loše napisana pjesma.

Tražim obijena vrata s drugih strana.
Tražim svoje sjećanje u vašim kućama,
tražim u vašem sjećanju svoje kuće.
Tražim zid koji je srušio tenk,
pukotinu na vratima,
pukotinu na prozoru,
pukotinu u hrani koju jedemo,
pukotinu u srcu usahlog jasmina,
prašinu s praga
i vodu koju smo po njemu prosipali.

Tražim svoje sjećanje u vašim kućama.
Tko je pronašao sliku pjevača kojeg volim?
Tko je pronašao zabranjeni lak za nokte?
Tko je pronašao mamine cipele,
zbog kojih sam odrasla,
a ona ih je godinama zaboravljala pod suncem?

Tko je pronašao moje greške na vratima i obrisao
ih?
Tko je obrisao zatvor
i nagradio me još većim zatvorom?
Tko je pronašao stare bilježnice,
pa me kaznio poezijom?

Tko mi je odmrsio vrpcu u kosi
pa sam iznenada prerasla
osjećaj obične radosti?

Vreća slame
u kojoj sam skrivala ključeve soba
zaključanih nakon svađa,
u pokušaju da očuvam mir u kući,
ruševnu grobnicu.
Tko ju je ukrao?
Tko im je dojavio
još prije nego što su otkrili
da nema ničeg vrijednog pljačke,
pa su otišli.

Na mjestu sam gdje ne niču sjećanja,
rastem u tami,
rastem na loš način,
u suzama ne vidim ništa osim zabave,
dovoljno lijepe da vas povrijedi riječima.

"أمكنة"

الطفلُ العارف بتفاصيل بيته..
بسهولةٍ منذ صوت
ارتطام النوافذ،
بينما امرأة ترتدي المكان
مثل زي غريب
تجفل من أدنى جلبة
كلما سمعت صوتاً ما
راحت تسأل أي لطخةِ دم
أحدثت كل هذا الصخب؟

مَن مسح السجن
وكافأني بسجن أكبر؟
مَن وجد الدفاتر القديمة
وعاقبني بالشعر؟

مَن فك شريط الشعر
وكبرت فجأة على الفرح البسيط؟

كيسُ القش
الذي خبأتُ فيه مفاتيح الغرف الموصدة
بالخصومة،
محاولةً لإدامة البيت
هذا الضريح العامر بالخراب.
مَن سرقه؟
مَن أخبرهم
قبل أن يكتشفوا
أن ما من شيءٍ مُلفتٍ للنهب؛
فرحلوا.

أنا في المكان الذي لا تُشيّد فيه الذكريات،
أنمو في العتمة،
أنمو على نحوٍ سيئ،
أملك الرؤية المسلية للدموع
وسلمة بما يكفي لإيذائكم بالكلمات

Mjesta

Dijete koje poznaje detalje svoje okoline,
s lakoćom je prepoznalo
zvuk udarca na prozore,
dok žena koja oblači mjesto
poput tuđe odjeće
trza i na najslabiji šum.
Kad god čuje nekakav zvuk,
zastane
pa se zapita
kakva je to mrlja krvi
uzrokovala sav taj metež.

Udaljenost koja se ne topi

Pokušavam ti pisati
o sreći i životu
na hladnom mjestu,
lišenom dogodovština
koje potiču sjećanja.

Ti se pak, sa svoje strane,
trudiš biti prisutan.
Trudim se i ja.

Odbijam se pomiriti
s vremenskom razlikom,
dok mi je život zakačen za kandžu drveta
u Iraku.

Zamisli snijeg
koji prekriva udaljene kuće
kao pokrivač od vlažnog pamuka.
Pratiš vremensku prognozu u Göteborgu
i pitaš me: Naginje li se grad više prema sjeveru?

Ja se ne razumijem u zemljopis,
osim što znam da udaljenosti ne postaju kraće.

Pokušavam ti pisati o odsutnosti,
o imenima koja suzama urezujem
na prazna sjedala.
Sjedam pokraj njih,
razgovaram sa svima.
Zavidim neuhvatljivoj magli

من الثلج المتكدس،
على أنه الزكيبر الناتج عنهم
بينما الجميع يمر
ولا يرى.

أحاولُ الكتابة لك عن السعادة،
ولكن..
في الغياب
لا يمكننا التفكير بالكذب.

مسافة لا تذوب
أحاولُ الكتابة لك
عن السعادة..
عن الحياة
في مكان بارد
خالٍ من الحوادث
المحفزة على التذكر.

أنت بدورك تحاولُ أن تكون هنا،
وأحاول أيضا.

أرفضُ الاعتراف
بفارق الوقت،
وحياتي عالقة بمخلب شجرةٍ
في العراق.

تتخيل الثلج
يكسو المنازل البعيدة
بغطاءٍ من قطن رطب،
تتبعُ أحوال الطقس في كوتنبرغ
وتسألني
هل هي مائلة إلى الشمال أكثر؟

أنا لا أفهمُ في الجغرافيا،
عدا أن المسافات لا تزول.

أحاولُ الكتابة لك عن الغياب
عن الأسماء التي أحفرها بالدمع
على المقاعد الفارغة،
أجلس جانبها،
أحدث كل واحدٍ على حدة
أغبط الضباب الناشر

koja se izdiže iz nagomilanog snijega,
kao da je izdisaj,
dok svi prolaze
i ne obraćaju pozornost.

Pokušavam ti pisati o sreći, ali...
U odsutnosti,
ne možemo ni pomisliti na laž.

Nevidljiva sam

Veliko je mnoštvo ovdje.
Zaokupljeni su vjenčanjima,
nadmećući se tko će prije.

Žene rano ulaze u godine usidjelice,
rano se njihova imena brišu s popisa
onih vrijednih pažnje.

Majka iščekuje vjenčanje u obitelji,
ali je izgubila nadu u mene...
Kako da joj objasnim,
da ne mogu slušati naklapanja žena,
da me ne zanima dočekivanje gostiju,
ni razgovor o frizurama
i bojama za kosu.

Poezija mi je
sklupčana
i slomljena
u sebi.

Majka traži pisma koja si mi pisao
u hrpi mojih starih stvari,
ne zna čitati
pa se zadovoljava sumnjom.

Čvrsto zatvaram oči,
stišćem ih dlanovima.
Ovdje svjetla razotkrivaju sve.
Zaranjam u tamu,

أحياناً لا أنفذ
يغضبني الوضوحُ بالخطأ
حائلتي تتذكرُ أنني لم أزل حية
الجدرانُ يثرثرون اكتشافَ قصةٍ تخصني
أختي تعرفُ كلَّ شيءٍ بصمت
كونها تتولى غسلَ قماشي وسائدي
الدامغةِ بالدمع
وبقايا الكحلِ العالق

جمعٌ غفيرٌ هنا منهمكون بأشياءَ لا تعنيهم
وذكاؤهم الاجتماعي
. مقصورٌ على ذلك
أنا غير مرئية
.وهذا ما يجعلني أكثرَ عرضةً للانظار

"أنا غير مرئية"

جمعٌ غفيرٌ هنا
منهمكون بالزحام
.وهم في سباقٍ من أجل ذلك

مبكراً
تدخلُ النساءُ سنَّ اليأسة
.مبكراً تُسلبُ أسماؤهن من لوائحِ الانتباه

أمي تترقبُ حرباً في العائلة
لكنها فقدت الأمل بي
كيف سأشرحُ لها ذلك
لا أجيدُ الاستماحَ للثرثرة النسوة
ولستُ معنيةً باستقبالِ الضيوف
ولا الحديثِ عن لصقاتِ الشعر
وصبغاته

شعري
منطوٍ
ومنكمشٌ
.على نفسه

أمي تبحثُ عن رسائلك
في كومةِ أشيائي العتيقة
.ولكونها لا تجيدُ القراءة
تكتفي
.بالشك

أغمضُ عينيَّ بقوة
أكبسُ عليهما بيدي
الأضواءُ هنا فاضحة
أختبئُ في العتمة
وأنتصلُ من جرحِ الضوء

bježim od rane svjetlosti.
Ponekad se ne uspijevam izmaknuti
pa me bistroća greškom ugrabi.
Obitelj se sjeti da sam još uvijek živa,
susjedi vrebaju ne bi li otkrili kakav trač o meni.
Moja sestra zna sve, u tišini,
ona pere moje jastučnice
natopljene suzama
i ostacima olovke za oči.
Veliko je mnoštvo ovdje.
Zaokupljeni su stvarima koje ih se ne tiču.
Njihova društvena inteligencija
počiva samo na tome.
Nevidljiva sam
i baš to ogoljava me pred pogledima.

Nahranila sam rat onima koje volim

Ja sam sirota kućanica,
ne mogu upamtiti svoj raspored,
pripremam jela kao da su hitni slučaj,
trčim od tanjura do tanjura,
spremam gozbe brojnim obiteljima,
zamišljam kuću koja odjekuje galamom.
Koliko sam tanjura uništila,
žlica,
šalica,
soljenki,
vilica,
noževa,
stvari koje nemaju veze s usamljenošću,
stvari kojima je mjesto izvan ove kuće.
Ja sam propala kućanica,
pod pazuhom stišćem ispisane papire,
gdje god mi sine ideja,
lomim tanjur u strahu da će mi odlepršati nestašne riječi.
Ja sam mršava kućanica,
vrijedi znati
da ja ne jedem ono što skuham.
Ja sam nemarna kućanica,
ne znam mjere za kuhanje,
stavljam stvari jednu preko druge,
pa ih posipam svim molitvama kojih se mogu sjetiti,
da barem taj put uspije.
Ja sam kućanica koja stalno uzdiše,
moje je jelo uvijek vruće,

إذ إنني دائماً
ما أفلت خلفه تأوهاتي.

أنا ربة بيت حزينة
ألفت الحرب بالأحبة
فاقتني بالأشياء التي ظلت بعدهم.

أنا ربة بيت وحيدة
أطالع الأطفال العائدين من المدارس
بحزن
وكأني أمنة انتظر كتابة كلمة طفل
بعناية من بمسند شعره.

أنا ربة بيت خائفة
اختفيت عن المنالح
دمعي تلف مهامة في تنكيد حياتي.

أنا ربة بيت ثرثارة
هواة البيت ما حاد كارها
وخذيفا
لفرط ما حام فوق صدى صوتي.

أنا ربة بيت منسية
نجحت في إلصالي عن حياة الآخرين
وظفرت بالوحدة الكاملة.

أنا ربة بيت لا مبالية
لكثرة ما جالت تقلبي المسافات
احتدت فعلت الحنين، واستسلمت للألم
وكأنني غير معنية به.

أنا ربة بيت منهكة
مفاصلي حيث رأتها في الصمود
التبع الطريق واقفة
وكلما لوح العابرون لأحد
توهمتهم أشاروا لي.

أنا ربة بيت مجنونة
أترك إنارة المنزل مقفلة كل ليلة
"أطعمتُ الحرب من أحبتهم"

أنا ربة بيت بائسة
لا أحفظ جدول أعمالي مسبقاً
أطهو الطعام كطرف طارئ
من صحن إلى آخر أركض
أجد مآدب لعوالك كثيرة
أغفل بيتاً يضج بالفوضى
صحوناً كثيرة أتلفت
ملاعق
أقداحاً
مسالح
شوكات
سكاكين
أشياء لا علاقة لها بالوحدة
أشياء تصلح أن تكون خارج هذا البيت.

أنا ربة بيت قاتلة
أتابط أوراقي وأينما حلت فكرة
كسرت صحناً خشية أن تطير

شحارير الكتابة
أنا ربة بيت نحيفة
وهذا جدير بالمعرفة
أنني لا
أتناول ما أحدة من ماكولات.

أنا ربة بيت مهملة
لا أحرث مقادير الطبخ
أضيف الأشياء فوق بعضها
ثم أرشها بما تيسر من الدجاج
لتنضج هذه المرة على الأقل

أنا ربة بيت دائمة التنهد
طبخي ساخن مهما برّدته

koliko god ga hladim,
jer ja uvijek nad njim izdišem svoje jecaje.
Ja sam tužna domaćica,
opremila sam rat svojim voljenima,
a rat je mene opremio onime što je ostalo za
njima.
Ja sam usamljena kućanica,
s tugom promatram djecu koja se vraćaju iz škole,
kao svaka nepismena žena,
pažljivo učim pisati riječ "dijete",
kao da mu milujem kosu.
Ja sam turobna kućanica,
više mi ne trebaju soljenke,
suze su preuzele ulogu začinjavanja života.
Ja sam brbljava kućanica,
zrak u kući više nije prazan,
ni prozračan,
jer u njoj kruži silna jeka moga glasa.
Ja sam zaboravljena kućanica,
uspjela sam se isključiti iz tuđih života
i izboriti za potpunu samoću.
Ja sam ravnodušna kućanica,
zbog svih udaljenosti koje su mi slomile srce,
naviknula sam se na čežnju i predala boli,
kao da me se uopće ništa ne tiče.
Ja sam iscrpljena kućanica,
zglobovi su mi odustali od čvrstine,
nastavljam putem stojeći uspravno,
kad god prolaznici nekome mahnu,
pomislim da mašu meni.
Ja sam luda kućanica,
svaku večer ostavljam upaljena svjetla u kući,

kako bih zavarala susjede,
neka pomisle da obitelj gleda film do kasnih sati,
da je obitelj još uvijek obitelj.
Ja sam naivna kućanica,
ne učim iz rana koje su mi uzrokovala
kućanska pomagala.
Ljevoruka sam,
kad god mi ruka trzne,
bol se zgrči oko srca,
podsjećajući me na ožiljke.
Ja sam razočarana kućanica,
mislim na tebe
pa mi izgori jelo.
Ja sam opsjednuta kućanica,
samoća mi je povjerila krajnje zabavne zadaće,
poput peglanja očevih vojničkih odora,
a da malčice odgodim rat, namjerno ih palim,
poput pranja odjeće braće koja su otputovala,
a da pronađem razlog iščekivanja, stalno
nadolijevam vodu.
Ja sam kućanica vječno u oblacima,
nosim tucet žlica, sretna kao pobjednik,
onda mi ruka zadrhti kao prijekoran odgovor.
Ja sam kućanica vječno u oblacima,
nosim tucet žlica, sretna kao pobjednik,
onda mi ruka zadrhti kao prijekoran odgovor.
Za koga je ova gomila žlica?
Sada nas je dvoje.
Dvanaest žlica, za koga?
Ruka bolje pamti.
Kako da zaboravi kada je mahala onome tko je
otišao?

"بيوت تسكنني"

أطلقُ تنهيدات لمنازلَ مهجورة
بدواخلَ خاطرة لا تنعس
تحرس وجه المكان بحذر
تنذرُ أرواحَ زائرين قادمين

كل يوم أحرسُ في لحمي الحائط الطري
مقاطع من أغاني حزينة قديمة
بيوت تسكنني..

لا أهدرُ دم الوقت
أزرع بذورَ الذكريات على جدران نائية
أطول عمرَ البيوت المسكونة بالصور
لأرواح غادرت على عجل
ثم ألف حكايتها مثل هيكل عظمي
وأحدق..

أحدقُ في الخراب
مثل متحف منهوب..

لأوهم الجدران
أن العائلة تقاوم ظلام السهرة
وأن العائلة
لم تزل حائطة.
أنا ربة بيت ساذجة
لا أنعطُ من الجروح التي تسببها
أدوات الطعام
أنا العسراء
كلما ارتدت يدي
انكمش على قلبي الوجع
أذكرتني بالندوب.

أنا ربة بيت خائبة
.. الكرتك

فتحترق الطبخة
أنا ربة بيت مهووسة
ولديهم الوحدة مهاما مستحيلة للغاية
كان أكوي بزات أبي العسكرية
ا ولقاءَ الحرب كليك اتعمد حرقها
كان أغسل ملابس إخوة سافروا

ولأجد مبرراً لانتظارهم
أدلق الماء عليها باستمرار
أنا ربة بيت دائما ما أسهو
أحمل دزينة الملاحق بمهجة منتصر
فتركد يدي .. كرد تأنيبي

أنا ربة بيت دائماً ما أسهو
أحمل دزينة الملاحق بمهجة منتصر
فتركد يدي كرد تأنيبي
لمن حزمة الملاحق هذه؟
نحن الآن اثنان
!..إثنا عشرة ملحقة لمن
ذاكرة اليد قوية
كيف تنسى اليد تلويحها للراحل

Kuće koje me nastanjuju

Vješam amajlije po napuštenim domovima,
duboki su to krugovi koji ne snivaju,
budno čuvaju vanjštinu mjesta,
osjećajući duše prošlih posjetitelja.
Svaki dan utiskujem u meko tkivo zida,
stihove starih iračkih pjesama,
kućama koje me nastanjuju...
Ne rasipam krv vremena,
sijem sjeme sjećanja po dalekim zidovima,
svojim prolaskom
produljujem život ukletim kućama,
dušama koje su u žurbi otišle.
Stojim sa strane poput kostura
i zurim...
zurim u ruševine
kao da su opljačkani muzej.

Crna ovca

Ne znam ništa
o poštivanju roditelja.
Odmalena sam bila projekt
neposlušne kćerke,
ulijevala sam ulje u perilicu posuđa
za inat majci...
Odmalena sam bila projekt sanjive kćerke,
htjela sam se ogrnuti širokim haljama,
sjediti na propuhu
koji je ispunjavao prazninu tkanine.
Slagala sam šalice
i zamišljala sam ih kao beduinske šatore.
Ne znam ništa
o odanosti djece roditeljima.
Svoje sam primjedbe bilježila u tajnosti,
u bilježnicama koje sam nabavljala pod izlikom
da ću u njih pisati poeziju.
Bila sam toliko loša kćerka
da sam svima otkrila njihove tajne,
toliko loša
da sam otklonila sumnju sa sebe
i prišila je prvoj osobi na koju sam naišla.

خفية بلا حقيبة

تعلمت اسم المدينة التي اسكنها
تعلمت ان اكتب مكان اقامتي
في دوائر الهجرة

تعلمت طريقة كتابته دون تعثر
بحرفة واتقان
كما لو إن ذلك لا يذكرني بشيء
لأتنهد في الطريق

حفظت صندوق بريدي المؤقت
والبيت الذي سكنته من دون
الحاجة للنظر اليه.

تعلمت البكاء
دون الحاجة للتفكير
ان هناك من سيسمعني

تعلمت النوم في كل مكان
كل غرفة
كل ضوء
وكل ظلمة

ومقابل ذلك
خسرت ما تعلمته لسنوات؛
إن النوم ليس ممكناً
سوى بجانب العائلة

انا حرة في هذه المدينة
حرة بأن أرثي حزني وأحمله
صراخ متراكم في الحنجرة

لأي مكان انتمي الان؟
وابقة من انا؟

تلك المدينة الرمادية
ام هذه المدينة البيضاء؟

لخروف الأسود

ليس لدي أدنى فكرة عن
بر الوالدين
من صغري وأنا مشروع
لفتاة حالة
أدلك الزيت في غسالة الصحون
لكآبة بأمي..

من صغري وأنا مشروع لفتاة حالمة
أمام لارتداء ملابسات واسعة
أجلس أمام تيار هوائي
يعبئ الملاءة بالفراغ
ثم أضع فناجيل كثيرة
وأتخيلها بيت شعر..

ليس لدي أدنى فكرة
عن بر الأبناء بالآباء
سجلت شكواي في مبزي
في دفاتر التلميذة بحجة
كتابة الشعر..
وكنت سيئة بما يكفي
لأفشي أسرارهم للجميع،

سيئة بما يكفي
لدفع الشبهة حتى
لو إلصاقها بالقرب فرد أصادف

Lagana, bez praga

Naučila sam ime grada u kojem stanujem.
Naučila sam napisati ime mjesta gdje boravim
u uredima za migraciju.
Naučila sam ga pisati bez zapinjanja,
vješto i precizno,
kao da me ni na što ne podsjeća,
ali kroz uzdahe.
Zapamtila sam svoj privremeni poštanski
sandučić
i kuću u kojoj sam stanovala,
a da je nisam uopće trebala pogledati.
Naučila sam plakati,
a da ne razmišljam
hoće li tamo biti nekoga tko će me čuti.
Naučila sam zaspati na bilo kojem mjestu,
u bilo kojoj sobi,
pod bilo kakvim svjetlom,
u bilo kakvom mraku.
A zauzvrat,
izgubila sam ono što sam godinama učila:
zaspati nije moguće
osim u blizini obitelji.
Slobodna sam u ovom gradu,
slobodna sam njegovati svoju tugu,
nositi je u sebi,
krik nakupljen u grlu.
Kojem mjestu sada pripadam?
Čija sam ja kći?
Onog sivog grada
ili ovog bijelog grada?

Istrenirala sam zjenice da budu dostojne
ovog prostranog izgnanstva.
Ne posjedujem puno.
Lagana sam,
stopala mi nisu vezana
ni za jedan prag.

يد بلا ذاكرة
تخفق مرة اخرى
مرة اخرى تخفق
اليد التي تنسى كيف
تدير المفاتيح في الاقفال
تخفق مرة اخرى
اليد التي تبحث عن مزلاج بيتنا القديم
في كل باب تقصده
في الطريق الى اماكن مجهولة
اظن دائما
انني نسيت باب البيت مواربا
كل يوم افكر في ان احد ما سيفتح الباب
يكشف السر
ويهرع مسرعا
نوافذي تحمل الكثير من المصابيح
انها انعكاس البيوت الدافئة والباردة على
حد سواء
من عادتي القفز على النوافذ ليلا
بنايات شاهقة ونوافذ لا تحصى
وكأنه في الجهة المقابلة
المرأة التي تشاهد القفاز في النافذة
الاخيرة
هي ذاتها تظهر كما لو انها تدور في حيرة
في باقي الطوابق
الاضواء المعكوسة على النافذة
تحملها الاشجار في الخارج
طريقي الى البيت
مملوءة بالثلج
ولكثرة النسيان
اتتبع الاثر لاصل
عندما يذوب
اظل امشي الى اماكن

دربت مقلتي لتكون جديرة
بهذا المنفى الواسع

لا املك الكثير
خفيفة
وقدمي خالية من التعلق بعتبة مكان

Ruka bez sjećanja

Još jednom ne uspijeva.
Ne uspijeva, još jednom.
Ruka koja zaboravlja
okrenuti ključeve u bravi.
Ne uspijeva, još jednom.
Ruka koja traži zasun naše stare kuće
na svim vratima kojima se približi.
Putujući prema nepoznatim mjestima
uvijek pomislim
da sam zaboravila odškrinuta vrata kuće.
Svaki dan pomislim da će netko otvoriti vrata,
razotkriti tajnu,
brzo odjuriti.
Na mojem prozoru se reflektiraju mnoge
svjetiljke,
iz toplih i hladnih kuća.
Noću običavam viriti kroz prozore
visokih zgrada, bezbroj prozora.
Nasuprot je žena koja gleda televiziju,
to je ista ona koja se, zbunjena, pojavljuje na svim
katovima.
Svjetla se reflektiraju na prozoru,
vani ih nose stabla.
Put do kuće
prekriven je snijegom,
od silnog zaborava
pratim tragove da bih stigla.
Kada se otopi,
nastavljam hodati do mjestā
u nadi da će me odvesti domu.

Nosili smo naočale za gledanje pomrčine sunca
da zaštitimo oči.
Silno smo žudjeli pratiti
putanju pomrčine.
Ne znam kako je bilo drugima,
jer mene
su zaštitili majčini udovi
u sunčevoj zraci.

"طفلة تتعلم المشي في دوائر الهجرة"

طفلة تتعلم المشي في دوائر الهجرة
بحذاء تالف وأقدام مزرقة
...لفرط ما طفت فيها بحار

كومة أوراق
مدوّنة بلغة عربية رديئة
وإمرأة عراقية بسخرية تضحك
لأن مثل هذه اللغة عرفتها في خطاب
الساسة

آباء يلتزمون ركنًا ضيقًا
بجباه مغطية
كرد على المستقبل

أثر على الحائط وذكرى
وفي الهواء كل حسرة
تشي بالذين مروا

تعداد عن الأطفال
غير المصحوبين بذويهم
أطفال هادئون
بهرم فجائي
...وأسنان عقل مكتملة

إحصائيات مخيفة
عن عدد طالبي اللجوء
تعني أن عددًا لا بأس به
...عليه أن ينالم

أتمناها أن تلوح ببيتي

— حملنا الأشقات
لنحمي أعيننا
وبشدة أردنا أن نرافق
رحلة الكسوف
.لا أعلم كيف كان حال الآخرين
— أما أنا
فحمتني مفاصل أمي
.في الأشعة

— حملنا الأشقات
لنحمي أعيننا
وبشدة أردنا أن نرافق
رحلة الكسوف
.لا أعلم كيف كان حال الآخرين
— أما أنا
فحمتني مفاصل أمي
.في لوح الأشعة

Djevojčica uči hodati u uredima za migraciju

Djevojčica uči hodati u uredima za migraciju
u poderanim cipelama i stopalima poplavljenima
od silnih mora koja su se u njih utisnula.
Hrpetina papira,
ispisana lošim arapskim jezikom.
Jedna se Iračanka podrugljivo smije
jer takav jezik poznaje iz govora političara.
Očevi stoje zbijeni u kutu,
namrštenih čela,
kao odgovor budućnosti,
trag na zidu i sjećanje.
U zraku je sav jad
koji odaje one koji su tuda prošli.
Popis djece bez pratnje.
Mirna djeca,
naglo ostarjela,
s izniklim umnjacima.
Zastrašujuća statistika
o broju tražitelja azila,
znači da znatan broj njih
mora patiti...

S arapskog jezika prevela
Antonia de Castro Burica.

AAIÚN NIN nebinarna je osoba koja piše i bavi se vizualnom umjetnošću, rodom iz Angole. Kroz svoj rad istražuje i propituje pitanja rasne, rodne i seksualne diskriminacije, LGBT+ iskustva i migracijskih politika. Njihova prva zbirka poezije, *Broken Halves of a Milky Sun,* objavljena je 2022. godine u Sjedinjenim Američkim Državama. Poezija im crpi iz iskustva djetinjstva i mladosti provedenih u patrijarhalnom društvu te je snažno ukorijenjena u kontekstu postkolonijalne Afrike. U svom pisanju često se osvrće na današnju situaciju u Angoli, baveći se problemima seksualnog nasilja nad ženama, religijskog fundamentalizma i proturječja katoličke doktrine, društvenih nejednakosti i rasizma. Od 2016. godine živi u Danskoj, te surađuje s različitim umjetnicima i književnim prostorima, a istodobno je i istaknuti glas protiv pravne diskriminacije imigranata i policijskog nasilja u skandinavskim zemljama. Njihovi članci i pjesme objavljeni su u publikacijama *Information, Untold Pages, Kritiker, Friktion Magasin, Forfatternes Klimaaksjon i hvermandag.dk.* Nastupali_e su na brojnim književnim festivalima, među kojima su Oslo International Poetry Festival, Sound + Literature u Aarhusu i Louisiana Literature Festival u Danskoj. Vodeće danske novine Politiken nazvale su Nin „velikim, rijetkim talentom danske književnosti". Trenutačno živi u Ženevi u Švicarskoj.

ABIDE ABBAS NESRIN ujgurska je pjesnikinja i glavna tajnica Svjetskog saveza ujgurskih pisaca. Rođena u Wusuu, u Istočnom Turkestanu, studirala je arapski

jezik na Sveučilištu Al-Azhar u Egiptu prije nego što se 2017. godine preselila u Tursku, nakon represije nad ujgurskim studentima u Kairu. U Turskoj aktivno djeluje kao profesorica ujgurskog jezika i organizatorica književnih događanja. Autorica je zbirke poezije na ujgurskom *Turna* (2020.) i turskom *Senin Adın* (Bengü Publishing, 2026.). Njezine pjesme objavljivane su u međunarodnim i turskim književnim časopisima, prevedene na nekoliko jezika i dobro prihvaćene među čitateljima diljem svijeta. Trenutačno živi u Istanbulu, gdje se bavi pisanjem.

JULIA CIMAFIEJEVA (Юля Цімафеева), rođena u Bjelorusiji 1982. godine, spisateljica je i prevoditeljica. Autorica je šest zbirki poezije na bjeloruskom jeziku te knjige *Minsk Diary,* napisane na engleskom jeziku. Godine 2020. Cimafiejeva je sudjelovala u prosvjedima u Bjelorusiji nakon predsjedničkih izbora. Od tada živi u izgnanstvu u Europi, a trenutačno je bazirana u Berlinu. Njezine su knjige objavljene na engleskom, njemačkom, poljskom, švedskom, norveškom i nizozemskom jeziku, a pjesme su joj prevedene na više od deset jezika. Cimafiejevin debitantski američki naslov, *Motherfield: Poems & Belarusian Protest Diary* (Deep Vellum, 2022), ušao je u širi izbor za nagradu PEN Award for Poetry in Translation te u uži izbor za nagradu Derek Walcott Prize for Poetry. Njezini nedavni naslovi na njemačkom jeziku su *Ich zerschneide die Geschichte. Lyrik und Collagen* (Edition Frölich, 2025) i *Blutkreislauf* (edition.fotoTAPETA, 2025). Potonji se nalazi na popisu Lyrik-Empfehlungen 2026, u užem je izboru za Internationaler Literaturpreis 2026 koji dodjeljuje HKW, te je autorici donio nagradu Hilde-Domin-Preis für Literatur im Exil Heidelberg.

HAMID ISMAILOV rođen je u duboko religioznoj uzbečkoj obitelji mula i hodža koja je živjela u Kirgistanu, a mnogi su njezini članovi izgubili živote tijekom staljinističkih progona. Ipak, stekao je uzorno sovjetsko obrazovanje, završivši s odličnim uspjehom i srednju školu i vojno učilište, te je stekao sveučilišne diplome iz niza disciplina. Iako je mogao postati uspješan sovjetski ili postsovjetski aparatčik, njegova ga je sudbina umjesto toga odvela do toga da postane disidentski pisac i pjesnik koji živi na Zapadu. Bio je prvi pisac u rezidenciji BBC World Servicea. Kritičari njegove knjige uspoređuju s najboljim ruskim klasicima, sufijskim parabolama i djelima zapadnog postmodernizma. Iako se u njegovu pisanju odražavaju svi ovi, kao i mnogi drugi utjecaji, upravo njegovo jedinstveno interkulturalno iskustvo oduševljava čitatelja i uvlači ga u njegov svijet.

RAŠA AL KASIM pjesnikinja je i novinarka rođena u Samari u Iraku. Od 2014. godine živi u Göteborgu u Švedskoj. Otkako se preselila u Švedsku, privukla je pozornost svojim književnim radom te je izvodila svoju poeziju na različitim događanjima diljem zemlje. Njezina prva zbirka poezije, *I Feed the War with Those I Love*, bila vrlo zapažena. Dobitnica je nekoliko književnih nagrada, među kojima su književna nagrada Karin Boye i nagrada Prince

Wilhelm. Također je primila više potpora i stipendija kao priznanje za svoje pisanje i književni rad.

MUHAMAD ABD AL MONAEM je palestinskog podrijetla, a cijeli je život proveo u Siriji. Rođen je u Alepu 1965. godine i završio je studij na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Alepu. Bio je vlasnik izdavačke kuće, koja je do 2011. godine objavila više od 600 naslova na arapskom jeziku, kao i prevedena djela s drugih jezika. Imao je i knjige koje iz osobnih razloga nije objavio u tom razdoblju, prije pada režima. Od 2016. godine živi u Sloveniji, gdje je objavio sljedeće: *Twenty-one women from Ljubljana,* poezija, 2019., *Kokoviči maldiči,* roman, 2024., te brojne članke. Dobitnik je nagrade Mediterranean Award za 2024. godinu, a član je Udruženja slovenskih pisaca i PEN-a.

GUNEL MÖVLUD novinarka je, pjesnikinja i prevoditeljica iz Azerbajdžana. U dobi od 12 godina Mövlud je bila prisiljena pobjeći iz svog rodnog grada u regiji Nagorno-Karabah nakon izbijanja rata s Armenijom oko vlasništva nad tom regijom. Mövlud je diplomirala na Državnom sveučilištu kulture i umjetnosti Azerbajdžana 2003. godine, a novinarsku je karijeru započela 2004. godine, radeći za kulturnu publikaciju Kino do 2006. godine. Kasnije je radila za omladinske novine Alma te kao likovna kritičarka. Godine 2012. Mövlud je počela surađivati kao slobodna novinarka s Azadliqom, azerskom jezičnom sekcijom Radio Slobodne Europe/Radio Liberty, a 2013. godine pridružila se Meydan TV-u kao urednica i autorica. Od 2016. godine Gunel Mövlud živi u Norveškoj kao gostujuća spisateljica. Glavne teme njezina rada su demokracija, ljudska prava, ravnopravnost spolova, prava manjina, mirotvorstvo i humanitarne vrijednosti.

MARGARYTA YAKOVENKO (Tokmak, 1992.) ukrajinsko-španjolska je književnica i novinarka. U Španjolsku se preselila sa sedam godina, studirala je novinarstvo na Sveučilištu u Murciji, a potom završila magisterij iz međunarodnog političkog novinarstva na Sveučilištu Pompeu Fabra u Barceloni. Radila je kao urednica i novinarka, a danas piše za *El País*. Njezin prvi roman, *Displaced* (2017.), osvojio je književnu nagradu Gaudí Gresol 2022. i nagradu Mandarache 2023.; *Occupation* je njezin drugi roman.

FARIBA VAFI rođena je 1963. godine u Tabrizu u Iranu. Kratke priče počela je objavljivati u iranskim književnim časopisima 80-ih godina, a njezina prva zbirka, *In the Depth of the Stage,* objavljena je 1986. godine. Njezin debitantski roman *My Bird* (2002.) doživio je čak četrdesetak izdanja u Iranu i preveden je na više od deset jezika. Otada je objavila još sedam romana i četiri zbirke kratkih priča, a najnovija je roman *People from a Previous Life* (2025.). Njezine su knjige nagrađene s nekoliko najvažnijih iranskih književnih nagrada, a njezin roman *Tarlan* osvojio je nagradu LiBeraturpreis 2017. godine. Od 2020. do 2021. godine bila je stipendistica programa DAAD Artists-in-Berlin. Živi u Berlinu.

IZDAVAČ Kulturtreger
Martićeva 14d,
HR-10000 Zagreb
T +385 [0]1 4616 124
F +385 [0]1 4616123
booksa@booksa.hr
http://www.booksa.hr

BIBLIOTEKA Revija malih književnosti
UREDNICE Miljenka Buljević i Ivana Dražić
PRIJEVOD Azra Abadžić Navaey, Ivo Alebić, Antonia de Castro Burica, Tatsiana Mazzucchelli, Mateja Pavlic, Lara Radović, Željka Somun
LEKTURA I KOREKTURA Ivana Dražić
REDAKTURA BJELORUSKOG Martina Vidaić
DIZAJN đkć
TISAK Sveučilišna tiskara, Zagreb
NAKLADA 200 kom

Grad Zagreb
Gradski ured za kulturu i civilno društvo

Republika Hrvatska Ministarstvo kulture
Republic of Croatia Ministry of Culture

KULTURA NOVA

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva

Publikacija je tiskana uz financijsku podršku Grada Zagreba i Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.

Ova publikacija je tiskana uz financijsku podršku Zaklade 'Kultura nova' i Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva. Mišljenja izražena u ovoj publikaciji odražavaju isključivo mišljenja autora i ne izražavaju nužno stajalište Zaklade 'Kultura nova' i Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva.